ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΖΩΡΑ
Τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας
Διευθυντοῦ τοῦ Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ ΜΟΥΡΑΤ Α΄, ΒΑΓΙΑΖΗΤ Α΄, ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥ, ΜΟΥΣΑ ΚΑΙ ΜΕΧΜΕΤ

(ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΑΡΒΕΡΙΝΟΝ ΚΩΔΙΚΑ 111 ΤΗΣ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ)

Αἱ κατωτέρω ἐκδιδόμεναι σελίδες ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ βαρβερινοῦ κώδικος 111 τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης, περιεχούσης, εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν, χρονικὸν τοῦ τουρκικοῦ ἔθνους, ὅπερ, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἱστορίας τοῦ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη, ἀφηγεῖται, μὲ κέντρον τοὺς Τούρκους σουλτάνους, τὰ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους σημαντικώτερα πολιτικὰ γεγονότα τῶν τελευταίων βυζαντινῶν αἰώνων. Καὶ τὰ μὲν ἀκριβῆ ὅρια τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῶσι, δεδομένου ὅτι ὁ κῶδιξ εἶναι ἀκέφαλος καὶ κολοβός· πάντως τὸ διασωθὲν τμῆμα ἄρχεται ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Α΄ καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Σελήμ, ἀκριβέστερον δὲ ἀπὸ τοῦ 1373 μέχρι τοῦ 1513.

Περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κώδικος πληροφορίας παρέσχομεν ἤδη ἀλλαχοῦ [1], ὅτε ἐδημοσιεύσαμεν τὸ εἰς τὴν βασιλείαν Μωάμεθ Β΄ τοῦ Κατακτητοῦ καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφερόμενον κεφάλαιον τοῦ κώδικος (φ. 50v – 81r). Νῦν δὲ προβαίνομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου μέρους αὐτοῦ (φ. 11r – 35r) [2], ἀναφερομένου εἰς

---

1. Γ. Θ. Ζώρα, Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ βασιλεία Μωάμεθ Β΄ τοῦ Κατακτητοῦ (κατὰ τὸν ἀνέκδοτον ἑλληνικὸν βαρβερινὸν κώδικα 111 τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης), Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 1952, τόμ. ΚΒ, σελ. 233 - 289.

2. Εἰς τὴν ἀρίθμησιν τῶν φύλλων τοῦ κώδικος ἐλλείπουσιν οἱ ἀριθμοὶ 19r - 22v. Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς συνεχείας τῆς ἀφηγήσεως καὶ τῆς ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ ἀντίστοιχον τμῆμα τῆς ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη, οὐδὲν χάσμα ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ ἔλλειψις ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν φύλλων τοῦ χειρογράφου, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς ἀβλεψίαν τοῦ γραφέως.

τὴν βασιλείαν τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζὴτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ καὶ Μεχμέτ, καὶ περιλαμβάνοντος τὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1373 – 1421 χρονικὸν διάστημα.

Ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κεφάλαια, οὕτω καὶ εἰς τὰ κατωτέρω ἐκδιδόμενα ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς ἐμφορεῖται καθαρῶς πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἐκφράζων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν βαθύτατον πόνον διὰ τὴν ἐν πολλοῖς παρατηρουμένην ἠθικὴν κατάπτωσιν καὶ στρατιωτικὴν ἀδυναμίαν τῆς ἄλλοτε ὑπερηφάνου καὶ πανισχύρου αὐτοκρατορίας καὶ ἀφ' ἑτέρου στιγματίζων, εἰς πᾶσαν παρεχομένην εὐκαιρίαν, τὰς δολοπλοκίας καὶ τὰς βαρβαρότητας τῶν σουλτάνων καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματούχων Τούρκων. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια δὲν διακρίνει πάντοτε τὴν ἀφήγησιν, ἥτις, ὡς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς βυζαντινοὺς παρατηρεῖται, οὐχὶ σπανίως παρουσιάζει σύγχυσιν προσώπων καὶ πραγμάτων [1]. Ἐν τούτοις παρέχονται σημαντικαὶ πληροφορίαι, καὶ κρίσεις μὴ στερούμεναι ἐνδιαφέροντος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πηγῶν [2], εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι, εἰς τὸ ὑπὸ μελέτην τμῆμα τοῦ κώδικος, ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ὡς πρότυπον τὴν ἱστορίαν τοῦ Χαλκοκονδύλη, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, κατὰ κανόνα μὲν πιστῶς, ἐνίοτε ὅμως ἀφίσταται μικρὸν ἐκείνου, εἴτε συντέμνων τὴν ἀφήγησιν εἴτε παραλείπων ἐξ ὁλοκλήρου τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς ἐπεκτείνεται εἰς λεπτομερείας ἀφορώσας εἰς τὴν περιγραφὴν χωρῶν ἢ λαῶν ἢ καὶ ἐθνῶν [3]. Σπανίως, τέλος, ἀναγράφονται εἰδήσεις μὴ ἀπαντῶσαι εἰς τὸν Χαλκοκονδύλην. Διὰ τὴν εὐχερεστέραν ἀντιπαραβολὴν τῶν δύο κειμένων, υἱοθετήσαμεν τὴν αὐτὴν διαίρεσιν εἰς παραγράφους, σημειοῦμεν δὲ παραλλήλως τὰ ἀντίστοιχα χωρία τῆς ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη.

Ἐπεξηγηματικαί τινες πληροφορίαι παρέχονται ἐν ταῖς σημειώσεσιν, ἄλλαι δὲ θέλουσι περιληφθῆ εἰς τὴν τελικὴν ἔκδοσιν τοῦ ὅλου κώδικος.

---

1. Πβ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἔκδοσις ἕκτη, μετὰ προσθηκῶν, σημειώσεων καὶ βελτιώσεων ὑπὸ Παύλου Καρολίδου, τόμ. Ε', ἐν Ἀθήναις 1932, σελ. 216, σημ. 2 : «Καθόλου δ' εἰπεῖν οἱ χρονογράφοι οὗτοι συνέχεαν καὶ συνετάραξαν τὰ πάντα μετενεγκόντες εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Βαγιαζὴτ Α' ὑστεροπρώτως τὰ γενόμενα ἐπὶ τοῦ Μουράτ Α' καὶ ἀντὶ μιᾶς δύο ὑπὸ τοῦ Βαγιαζὴτ ἱστοροῦνται πολιορκίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τοιαύτη μὲν ἀτυχῶς ἡ ἀξία τῆς βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας τῶν χρόνων τούτων, ἀλλὰ ἀτυχέστερον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χάμμερ (καὶ ἐν μέρει καὶ ὁ Zinkeisen) ἀκολουθῶν τυφλῶς ταῖς ἀκρίτοις παραδόσεσι τῶν εἰρημένων χρονογράφων παρέλαβε ταύτας ὡς ἱστορίαν ἀληθῆ».

2. Περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου θέματος θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰδικώτερον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὅλου κώδικος. Πβ. καὶ Gy. Moravcsik, Bericht des Leonardus Chiensis über den Fall von Konstantinopel in einer vulgärgriechischen Quelle, Byzantinische Zeitschrift, 44 (1951), 428 – 436.

3. Πβ. Χαλκοκονδύλην (ἔκδ. Darkò), σελ. 64 – 70, 103 – 138 κλπ.

(Μουράτης) [1].

p. 11r *...'Εξαίφνης ἐδιάβη, ὁποὺ δὲν τὸ ὁλπίζανε. Καὶ δὲν εἶχαν τί κάμῃ καὶ ἐπαραδόθησαν* [2].

(41,10-42,4) [3]. *Καὶ ἐκεῖ ηὗρε τὸν υἱόν του τὸν Σαούς, καὶ τὸν ἐπιάσε ζωντανό. Καὶ ἐπιάσε τὰ παλληκαρόπουλλα, ὁποὺ ἤτανε συντροφία του, καὶ τοὺς πατέρες τους, καὶ τοὺς ἔδεσε. Τοὺς χριστιανοὺς τοὺς ἔρριξε 'ς τὸν ποταμὸν καὶ τοὺς ἔπνιξε. Καὶ τὰ παλληκαρόπουλλα, ὁποὺ ἤσανε μαζὶ μὲ τὸν Σαούς, ἐπιάσε καὶ τοὺς πατέρες τους, καὶ τοὺς ἔβαλε νὰ κόψουνε ἀτοί τους τὰ παιδία τους· καὶ αὐτοὶ δὲν ἠθέλανε. Καὶ ὥρισε καὶ ἐκόψανε τὰ κεφάλια τους, μαζὶ μὲ τὰ παιδία τους. Καὶ τοῦ υἱοῦ του τοῦ Σαοὺς ἔβγαλε τὰ ὀμμάτια του, καὶ τὸν ἐτύφλωσε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐστεῖλε 'ς τὸν 'Ιωάννη βασιλέα Παλαιολόγο, ὅτι : «'Εγὼ ἐτύφλωσα τὸν υἱόν μου τὸν Σαοὺς καὶ ἔβγαλα τὰ ὀμμάτια του καὶ κάμε καὶ ἐσὺ τὰ ὅμοια, ὡς ἐμιλήσαμε» [4]. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐπιάσε καὶ αὐτὸς τὸν υἱόν του, τὸν 'Ανδρόνικον, καὶ ἐξεμάτισε ξύδι καὶ τοῦ ἔρριξε 'ς τὰ μάτια καὶ τὸν ἐτύφλωσε· καὶ ἐγίνησαν τὰ μάτια του ὡσὰν σταφίδα.*

(42,5-43,5). *Καὶ ὡσὰν ἔγιναν αὐτά, ἔμαθε ὁ σουλτὰν Μουράτης πὼς ὁ Μανοήλ, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως 'Ιωάννου, ὁποὺ ὥριζε τὴν Σαλονίκην, ἤθελε νὰ*

---

9 τοῦ υἱοῦ : τὸν υἱοῦ cod.

---

1. 'Ο κῶδιξ, περισωθεὶς ἀκέφαλος, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ φυλλ. 11r. Εἰς τὰς ἀπολεσθείσας πρώτας σελίδας ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς — μετὰ βραχεῖαν ἴσως εἰσαγωγήν, περιέχουσαν πιθανῶς καὶ πληροφορίας περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πηγῶν — ἀφηγεῖτο τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν πρώτων 'Οθωμανῶν σουλτάνων, ἤτοι 'Οσμὰν Α' (1288 - 1326) καὶ Οὐρχὰν (1326 - 1359), μεθ' οὓς ἠκολούθει ἡ ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Μουράτ Α' (1359 - 1389), ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως περιεσώθη μόνον τὸ ἐκδιδόμενον τμῆμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν στάσιν τοῦ Τούρκου βασιλόπαιδος Σαοὺς (Σαουζῆ) καὶ τοῦ 'Ανδρονίκου (υἱοῦ τοῦ βασιλέως 'Ιωάννου Ε') ὡς καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν σύλληψιν αὐτῶν, ἐπακολουθήσασαν σκληρὰν τιμωρίαν.

2. Διὰ τὰ γεγονότα ταῦτα πβ. Χαλκοκονδύλην 36,20 - 42,4, Σφραντζῆν (Papadopoulos) 55,1 - 56,28 καὶ Δοῦκαν, σ. 22.

3. 'Εν τῇ ἀρχῇ ἑκάστης παραγράφου ἀναφέρεται τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τοῦ Χαλκοκονδύλη. Αἱ παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὴν ἔκδοσιν Darkò : Laonici Chalcocandylæ Historiarum Demostrationes, Βουδαπέστη, 1922.

4. Τὴν μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ "Ελληνος βασιλέως συναφθεῖσαν πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀποστατῶν συμφωνίαν λεπτομερῶς περιγράφει ὁ Χαλκοκονδύλης 37,19 - 39,3.

ὑπάγῃ νὰ πάρῃ τὴν Φέρρα [1], *ὁποὺ τὴν ὥριζε ὁ σουλτὰν Μουράτης, μὲ βουλὴ τῆς Σαλονίκης. Καὶ ὡς τὸ ἔ(μαθε) ὁ σουλτὰν Μουράτης ἔστειλε τὸν Καρὰ πασᾶ μὲ πολλὴν δύναμιν κα(τα)πάνω τοῦ Μανοὴλ καὶ τῆς Σαλονίκης, νὰ πολεμήσῃ νὰ πάρῃ τὴν Σαλονίκη καὶ νὰ πιάσῃ καὶ τὸν κὺρ Μανοὴλ ζωντανό, νὰ τὸν πάγῃ τοῦ σουλτὰν Μουράτη. Καὶ ὡς τὰ ἔμαθε αὐτὰ ὁ κὺρ Μανουήλ, πὼς ἔρχεται μεγάλος πόλεμος ἀπάνω του, καὶ τὴν ἄλλη μερέα οἱ χριστιανοὶ οἱ Σαλονικαῖοι ἤτανε φίλοι τοῦ σουλτὰν Μουράτη, ἀμμὴ δὲν εἶχανε δύναμιν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦσι νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν αὐτὸν πασᾶ, καὶ ἐσηκώθη νὰ*

φ. 11v *(ὑπάγῃ ὁ) κὺρ Μανοὴλ 'ς τὸν πατέρα του 'ς τὴν Κωνσταντινούπο(λι. Καὶ) | ὁ πατέρας του δὲν τὸν ἐδέχτη, διατὶ ἐφοβάτονε ἀπὸ τὸν σουλτὰν Μουράτη. Καὶ ὡσὰν δὲν τὸν ἐδέχτη, ἐδιάβη 'ς τὴν Μυτιλήνη, 'ς τὸν δοῦκα, ὁποὺ τὴν ὥριζε· ἀμμὴ μήτε αὐτὸς δὲν τὸν ἐδέχτη* [2]. *Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη 'ς τὴν Προῦσα, καὶ ἐδιάβη ὁμπρὸς εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτη καὶ τὸν ἐπροσκύνησε. Καὶ ὡς τὸν εἶδε ἐδέκτη τον καλὰ καὶ ἐχαιρέτισε ἕνας τὸν ἄλλον καὶ ὡμιλήσανε μαζί τους. Καὶ ὁ κὺρ Μανοὴλ ἐζήτησε συμπάθειο, ὁποὺ τοῦ ὡμολόγησε τὸ φταίσιμό του, καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτης τὸν ἐσυμπάθησε. Καὶ τοῦ εἶπε : «Τὸ κάστρο ὁποὺ ἤτονε πρῶτα ἐδικό σου, τώρα νὰ ἔναι ἐδικό μου». Καὶ ἔστερξε. Καὶ ἐφίλησέ τονε 'ς τὸ μέτωπο, καὶ τοῦ εἶπε :*

(43,6-43,17). *«Ὦ βασιλόπουλλο, ἐπειδὴ ἐμολόγησες τὸ φταίσιμό σου καὶ ἄλλαξες τὴν γνώμην σου, θέλεις γενεῖς καὶ καλλιώτερος». Καὶ ὁ κὺρ Μανοὴλ τοῦ εἶπε· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὁποὺ ἐστεῖλε 'ς τὸν κόσμον τὴν ἀφεντία σου νὰ παιδεύῃς τὰ κακά μας θελήματα».*

---

26 Μουράτη : Μουρά cod. *37 τὸν Θεὸν : το θεὼ* cod.

---

1. Φέρρα (πβ. Χαλκοκονδύλην : Φερραὶ) εἶναι ἡ πόλις Σέρραι. Γράφει σχετικῶς ὁ Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, μετάφρασις Σ. Κροκιδᾶ, Ἀθήνησι, 1870, Α΄, 467, σημ. Ν : «Τὸ διήγημα τοῦ συμβάντος τούτου (Χαλκοκονδύλης καὶ Φραντζῆς) ἀποδεικνύουσιν ἀρκούντως, ὅτι αἱ Φέρραι τῶν Βυζαντινῶν οὐδαμῶς εἰσιν ἡ ἀρχαία Βέρροια (νῦν Καραφερία), ἀλλ' ἡ νῦν πόλις τῶν Σερρῶν· διότι ἡ πόλις αὕτη, ἣν ὁ Μανουὴλ ἤθελε καταλαβεῖν αἰφνιδίως, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη *Φέρραι*, ὑπὸ δὲ τοῦ Φραντζῆ κεφ. ΙΙ, *Πόλις τῶν Σερρῶν*. Ὁ πρῶτος τούτων καλεῖ προσέτι τὸν βεζύρην *Καραλίπασαν*, ὁ δὲ δεύτερος *Χαρατίνην*. Ὁ Χαϊρεδδὶν πασᾶς ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Καρὰ Χαλὴλ Τζενδερέλη, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλῆς. Ἐναργὲς οὖν, ὅτι ὁ Φραντζῆς συγχέει ἐνταῦθα τὸν πατέρα πρὸς τὸν υἱόν, τὸν διαδεξάμενον αὐτὸν εἰς τὴν βεζυρίαν».

2. Τὴν πληροφορίαν τῆς μεταβάσεως εἰς Μυτιλήνην, τὴν ὁποίαν ἀποσιωπᾷ ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀναφέρει ὁ Σφραντζῆς, σελ. 53,4 : «Ἐλπίζων δὲ δεχθῆναι αὐτὸν οἱ τῆς Λέσβου δεσπόζοντες, ἐλθὼν ἐκεῖσε, αὐτοὶ ἀληθῶς καὶ φανερῶς οὐκ ἀνέσχοντο ἰδεῖν ἢ συνομιλῆσαι αὐτῷ διὰ τὸν τοῦ Ἀμουράτου φόβον, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ κινδυνεύσωσιν».

(43,18-44,1). *Τότε, ὡς ἤκουσε αὐτὰ ὁ σουλτάνος, τοῦ ἐκαλοφάνη πολλά,*
καὶ ἀπὸ κεῖ τοῦ ἔδωσε θέλημα καὶ ἐδιάβη 'ς τὴν Πόλι, 'ς τὸν πατέρα του τὸν 'Ιωάννη βασιλέα Παλαιολόγο. Καὶ οὗτος ἐδιάβη. Καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτης ἀγάπα νὰ ἠκούῃ τὰ λόγια τοῦ κὺρ Μανουήλ. 'Αγάπα καὶ τοὺς ἀφεντάδες τοὺς χριστιανούς, διατὶ τὸν ἐβοηθούσανε εἰς τοὺς πολέμους, ὁποὺ καὶ ἂν ἐπάγαινε.

(46,3-47,15). *Καὶ τοῦτο διατὶ ἤλθασι οἱ χριστιανοὶ εἰσὲ μεγάλην δυστυχίαν καὶ ἀδυναμίζανε καὶ ἐπτωχήνασι. Διὰ τοῦτο ὑποτασσόντησαν καὶ τοῦ ἐγινόντησαν ὑπόδουλοι (τῶν βαρβ)άρων· καὶ τὸν ἐβλέπανε ὅτι ὁ Τοῦρκος ἐμεγά-*
φ. 12r *λω(νε)...νε τὴν βασιλείαν του, δόξα τῷ Θεῷ. Λοιπὸν ὁ | βασιλεὺς 'Ιωάννης Παλαιολόγος ἔστειλε τὸν Κατακοζηνό* [1]*, 'ς τὴν Βενετίαν καὶ 'ς τὴν Φραγκία νὰ ζητήσῃ φλουρία δανεικά. Καὶ ἐδιάβη 'ς τὴν ἀφεντίαν, καὶ ἐδώσανέ του ὀλίγα. Καὶ ἐδανείστη καὶ ἀπὸ τοὺς πραματευτάδες τοὺς βενετζάνους ἄλλα καμπόσα μὲ τὸν τόκον. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη 'ς τὸν ρῆγα τῆς Φράντζας* [2]*, καὶ τοῦ ἐζήτησε καὶ αὐτουνοῦ, ἀμμὴ δὲν τοῦ ἔδωσε, λέγοντας, ὅτι μάχες ἔχει καὶ πολέμους μὲ τοὺς ἐχθρούς του. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε πάλι 'ς τὴν Βενετία, καὶ ἔκαμε ἔξοδες νὰ ὑπάγῃ καὶ νά 'λθῃ, καὶ ἀπέρασε καιρός, καὶ ἐξώδιασε πολλά, καὶ τοῦ ἐμεῖναν ὀλίγα, διατὶ ἔδωσε καὶ ζούρες, καὶ δὲν εἶχε νὰ κάμῃ ἔξοδες νὰ γυρίσῃ 'ς τὴν Πόλι. Καὶ οἱ πραματευτάδες οἱ Βενετζάνοι, ὁποὺ τοῦ ἐδανείσανε, ἔσωσε ὁ καιρὸς καὶ τοῦ τὰ γυρεύανε, καὶ τὸν ἐκρατούσανε μέσα εἰσὲ ἕνα σπίτι, ὡσὰν φυλακή. Καὶ δὲν εἶχε τί κάμῃ, καὶ ἔστειλε χαρτὶ 'ς τὸν βασιλέα Παλαιολόγο νὰ κάμῃ τρόπον νὰ τόνε βγάλῃ ἀπὸ κεῖ. Καὶ ἐμάζωξε φλουρία ἀπὸ τὴν σοδείαν τὴν βασιλικὴν καὶ τὰ ἔδωσε τοῦ υἱοῦ του τοῦ Κατακοζηνοῦ, ὀνόματι 'Ανδρόνικον, ὁποὺ ἐκυβέρνα τὴν βασιλείαν, ὡσὰν 'πίτροπος τοῦ βασιλέως. Λοιπὸν ἐδιάβη 'ς τὴν Βενετία καὶ ἐπλήρωσε· ἀμμὴ δὲν ἐσώσανε νὰ ξεπληρώσῃ. Καὶ διὰ τὰ ποδέλοιπα ἐμπῆκε ἐγγυητὴς ὁ υἱός, καὶ ἔβγαλε τὸν πατέρα του καὶ ἤλθασι 'ς τὴν Πόλιν.*

'Αλίμονον ! Μεγάλην πτωχείαν ὁποὺ ἦτον 'ς τὸ δυστυχισμένο βασίλειο,

---

49 ναζητήση δανικὰ φλουρήα δανηκὰ cod. *58 σπίτι : σπὶ* cod.

---

1. 'Ο χρονογράφος τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος περιέπεσεν εἰς ἀνακρίβειαν (ἴσως παρανοήσας τὸν Χαλκοκονδύλην), ὑποστηρίζων ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης ἀπέστειλεν εἰς 'Εσπερίαν τὸν Καντακουζηνόν, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, ὁ ἴδιος ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. 'Ανακριβὲς ἐπίσης ὅτι εἰς βοήθειαν τοῦ ὀφειλέτου πατρὸς ἔσπευσεν ὁ υἱός του 'Ανδρόνικος. Οὗτος οὐδεμίαν συγκίνησιν ἢ διαφέρον ἐπέδειξεν, ὁ δὲ αἰχμάλωτος 'Ιωάννης μόνον χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ ἑτέρου υἱοῦ του Μανουὴλ ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

2. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἦτο τότε Κάρολος ὁ Ε'. Πβ. καὶ Σφραντζῆν, σελ. 57,14 : «Κἀκεῖθεν ἐξελθών, πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγκίας Κάρουλον ἐλθών, οὐδὲν ἐκατώρθωσε διὰ τὸ περισπωμένους εἶναι αὐτούς, λέγω, ἀναμεταξὺ καὶ μάχας καὶ σκάνδαλα ἔχοντας».

ὁποὺ οἱ ἄρχοντες ἤτανε πλούσοι καὶ ἡ βασιλεία ἤτονε πτωχή. Καὶ δὲν ἐδανείζανε εἰς τὶς χρεῖες.

(47,19-48,3). *Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔστειλε τὸν υἱόν του τὸν κὺρ Μανουὴλ 's τὸν σουλτὰν Μουράτη νὰ στέκῃ κοντά του ὡσὰν μπάϊλον, ὡσὰν τὸ* 70 *εἴχανε συνήθειαν οἱ βασιλεῖς. Καὶ τὸν ἄλλον του υἱὸν τὸν ἔστειλε 's τὸν Μορέα, ὀνόματι Θεόδωρον.*

φ. 12v (49,1-50,21). *Τότε ἔκαμε μάχην ὁ | σουλτὰν Μουράτης μὲ τὸν Λάζαρον, δεσπότη τῶν Σερβίων. Καὶ ὡς τὸ ἔμαθε ὁ δεσπότης Λάζαρος, ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Οὐγγρία, καὶ ἔσμιξε καὶ ἐσυβάσθη μὲ ὅλους ἐκεινοὺς τοὺς* 75 *ἀφεντάδες τοὺς χριστιανούς. Καὶ εἶχε καὶ μία του θυγατέρα δοσμένη τοῦ ἀφεντὸς τῆς Μολδαβίας [1] καὶ τὴν ἄλλην, τὴν εἶχε δοσμένη τοῦ ἀφεντὸς τοῦ Μπούλκου, ὁποὺ ὥριζε τὴν Καστορία καὶ τὴν Ὄχριδα. Καὶ ἐσμίξανε ἀντάμα διὰ νὰ πάνε καταπάνω τοῦ σουλτὰν Μουράτη. Ὁμοίως ἐσμίξανε καὶ ἄλλοι ἀφεντάδες καὶ ἐμαζώκτησαν πολλοὶ καὶ ἀρματώθησαν, καὶ ἐδιάβησαν καὶ ἐστάθησαν* 80 *κοντὰ 's τὸν ποταμὸν λεγόμενον Σάβα. Καὶ ἀκαρτερούσανε τὸν σουλτὰν Μουράτη, ὁποὺ ἐρχέτονε μὲ πολὺ φουσσᾶτο, καὶ ἔσυρνε κοντά του καὶ τοὺς δύο του υἱούς, τὸν Γιακοῦπο καὶ τὸν Μπαγιαζήτη. Καὶ ἐσμίξανε τὰ δύο φουσσᾶτα. Καὶ λέγουσι οἱ Τοῦρκοι πὼς ἔδραμε ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης ἀπάνω 's τὸ δεσπότη μὲ μεγάλην βίαν. Καὶ ἕνας Σέρβος τοῦ ἀντιστάθη, καὶ ἐπο-* 85 *λεμοῦσαν οἱ δύο. Καὶ ὁ Σέρβος ἤτονε ἀπεζός· καὶ ἔσυρε μία σαΐττα, καὶ τοῦ ἔδωσε 's τὰ κρυφά· καὶ ἡ σαΐττα ἤτονε θανατήσιμη. Ἀμὴ οἱ Ρωμαῖοι τὸ λέγουσι ἀλλέως· ὅτι ὁ δεσπότης Λάζαρος ἔστειλε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τοῦ ἔταξε ὅτι ἂν σκοτώσῃ τὸν σουλτὰν Μουράτη νὰ τοῦ χαρίσῃ ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν ἀφεντία, ὁποὺ ὁρίζει, διατὶ τὸν ἐγνώριζε, πὼς ἤτονε* 90 *ἀνδρειωμένος. Καὶ ἔστερξε. Καὶ ἐκαμώθη πὼς ἔφυγε ἀπὸ τὸν Λάζαρο δεσπότη καὶ ἐδιάβη νὰ προσκυνήσῃ τὸν σουλτὰν Μουράτη. Καὶ ὡσὰν ἐδιάβη κοντά, ὡς τὸν εἶδε ὁ σουλτάνος ἔμορφον ἄνδρα, θεωρητικὸν καὶ ἔμορφα*
φ. 13r *ἐντυμένον, καὶ ὥρισε τοὺς κιαούσηδες καπικῆδες καὶ τοῦ ἐκάμανε ἄδεια | καὶ ἐδιάβη κοντὰ νὰ τοῦ μιλήσῃ καὶ νὰ φιλήσῃ τὸ χέρι του. Καὶ ὡσὰν ἐσίμωσε* 95 *κοντά, ἔβγαλε τὸ πουνιάλο του ὁποὺ τὸ εἶχε κρυμμένο, καὶ ἐβάρησε τοῦ σουλτὰν Μουράτη καὶ τὸν ἐσκότωσε δι' ἀγάπη τοῦ ἀφεντός του, τοῦ δεσπότου Λαζάρου. Καὶ οἱ κιαούσηδες καὶ καπικῆδες τοῦ σουλτὰν Μουράτη ἐπιά-*

---

76 τοῦ (ἀφεντὸς) iteratum in cod. delevi *85 ὁ* add. ego *92 ἔμορφα : ἔφορφα* cod.

---

1. Ἀφέντης τῆς Μολδαβίας ἦτο τότε ὁ Σισμάνης (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σούσμανον τὸν τῶν Μυσῶν βασιλέα). Περὶ τῆς τύχης τῶν θυγατέρων τοῦ Λαζάρου, πβ. Χάμμερ, Α', σ. 252.

σανε τὸν φονέα Σέρβον, ὀνόματι Μιχάλη [1], *καὶ ἐκομμάτιασάν τον. Ἀπὸ τότε ἐκάμασι νόμον οἱ Τοῦρκοι, ὅτι ἂν ὑπάγῃ τινὰς ἀποκρισάρις νὰ φιλήσῃ χέρι, νὰ πιάνουσι οἱ καπικῆδες τὰ δύο του χέρια καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ τὸ φιλήσῃ* [2]. *Λέγουσι ὅτι εἶχε τότε κοντά του 180 χιλιάδες φουσσᾶτο, ἀπεζοὺς καὶ καβελλάρους. Καὶ ἦτονε μανιώδης ἄνθρωπος. Καὶ τὸ φουσσᾶτο του ἐπῆραν τὸ κορμί του καὶ τὸ διαβάσανε καὶ τὸ ἐθάψανε 'ς τὴν Προῦσα.*

(50,22 ἑπ.). *Λέγουσι ἐπειδὴ ἦτονε μανιώδης, ἐσκότωσε μὲ τὸ χέρι του πολλοὺς πασᾶδες καὶ μπέηδες, ὅποιος τοῦ ἔφταιγε· ἀμμὴ ταπεινὸς εἰσὲ κεινούς, ὁποὺ τὸν ἐπροσκυνοῦσαν. Ἀγάπα τὰ κυνήγια· ἀγάπα καὶ τοὺς ραγιᾶδες. Ἦτονε δυνατὸς 'ς τὸ κορμί. Ἐστέκετόνε 'ς τὸν λόγον του. Καὶ ἔκαμε τριάντα ἐφτὰ πολέμους εἰς τὴν ζωήν του μὲ τοὺς ἐχθρούς του. Ἀρχὴ τοῦ ἐδώσανε αὐτούνου τὴν τιμή, ὁποὺ τοὺς κράζουνε χογκιάρ* [3], *ἤγουν βασιλέα. Ἐβασίλευσε 'ς τὴν βασιλείαν 23 χρόνους. Ἦτονε ἔτος 1373* [4] *ἀπὸ Χριστοῦ.*

Τέλος τοῦ βασιλέως σουλτὰν Μουράτη, βασιλέας τῶν Τούρκων.

Μπαγιαζήτης ὁ 5 [5].

φ. 13v (53,1-53,11). *Ὡσὰν ἀπόθανε ὁ σουλτὰν Μουράτης, ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Μπαγιαζήτης, ὁ ὁποῖος ἦτονε μικρότερος ἀπὸ τὸν*

---

99 ἂν super lineam add. cod. *101 καβελλάρους : καβλάρους* cod.

---

1. Λεπτομερείας διὰ τὰ κατὰ τὸν Μιλόσην Κοβιλόβιτς πβ. ἐν Χάμμερ, Α', σ. 248 - 253.

2. Σχετικῶς ὁ Χάμμερ, Γ', σ. 33, γράφει : «Ὅτε δὲ ὁ σουλτάνος (δηλ. ὁ Βαγιαζὴτ Β') μετέβαινεν ἀπὸ Μοναστηρίου εἰς Πρίλλαπον (Περλεπὲ) ἐκεῖ, ὅπου ἡ ὁδὸς γίνεται στενοτάτη, ἐπλησίασεν αὐτῷ δολοφόνος τις μεταβεβλημένος εἰς Καλενδέρην (πλανήτην δερβίσην). Οἱ σωματοφύλακες πρὸς σωτηρίαν τοῦ Βαγιαζὴτ ἀπέτρεψαν τὴν θανατηφόρον πληγὴν καὶ κατέκοψαν αὐτόν. Ἀπὸ τοῦ συμβάντος τούτου, εἰ οὐχὶ ἀπὸ Μουρὰτ τοῦ Β', δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Κοβιλόβιτς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐτέθη νόμος ἵνα μηδεὶς προσεγγίζῃ ἔνοπλος τῷ σουλτάνῳ, πάντες δὲ οἱ προσερχόμενοι πρὸς αὐτὸν εἰσάγωνται ὑπὸ δύο θαλαμηπόλων, κρατούντων τοὺς βραχίονας αὐτῶν».

3. Πβ. Χάμμερ, Α', σ. 253 : «Ὁ βίος τοῦ Μουρὰτ ἐδικαίωσε τὰ δύο ἐπίθετα χουδαβεν - διγκιὰρ (κυρίου) καὶ Γαζῆ (νικητοῦ), ἐν οἷς ἐξυμνεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ὀθωμανῶν».

4. Ἀνακριβῶς φέρεται ὡς ἔτος θανάτου τοῦ Μουρὰτ Α' τὸ 1373· οὗτος ἀπέθανε τῷ 1389, κατ' ἄλλους μὲν τὴν 15 Ἰουνίου, κατ' ἄλλους δὲ τὴν 27 Αὐγούστου.

5. Βαγιαζὴτ Α', σουλτάνος τῶν Τούρκων, υἱὸς τοῦ Μουρὰτ Α', ἐπικληθεὶς Κεραυνὸς (Ἰλδιρίμ), ἐγεννήθη τῷ 1347, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1389 καὶ ἀπέθανε τῷ 1402. Καταριθμεῖται τέταρτος — καὶ οὐχὶ πέμπτος, ὡς γράφει ὁ κῶδιξ — σουλτάνος τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

ἀδελφό του, τὸν Γιακοῦπο, διατὶ ὁ βεζύρης τὸν ἀγάπα. Καὶ ἐν τῷ ἅμα τοῦ ἔστειλε λόγον, ὅτι : «Ὁ πατέρας σου σὲ θέλει νὰ σοῦ δμιλήσῃ», ὡσὰν τὸν εἶχε μαθημένον, διατὶ ἀκόμη δὲν τὸ εἶχε ἀκούσει πὼς ἀπόθανε ὁ πατέρας του. Καὶ ἤλθε καὶ ὁ Γιακοῦπος. Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης τὸν ἐπιάσε καὶ ἐν τῷ ἅμα τὸν ἔπνιξε, κατὰ τὴν συνήθειαν ὁποὺ ἔχουσιν [1]. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐβγῆκε ὁ λόγος ὅτι ἀπόθανε ὁ σουλτὰν Μουράτης, καὶ ἐκάθησε βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Μπαγιαζήτης. Καὶ δὲν ἤτονε ἄλλος νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

(53,12-55,3). Καὶ ἐμάζωξε ὅλα του τὰ φουσσᾶτα καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Μάρκου Κράλη, ἀφεντὸς τῆς Βουλγαρίας· καὶ ἐσμίξανε εἰσὲ πόλεμον. Καὶ πολέμου γενομένου, ἐτζάκισε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐκατάσφαξε πολλούς, διατὶ ἡ καβελλαρία τοῦ Τούρκου ἤτονε πλέο ἐλεύθερη καὶ ὀγλήγορη. Ἐκεῖ ἐσκοτώθη καὶ ὁ ἀφέντης ὁ Μᾶρκος. Καὶ ἐπῆρε καὶ πολλὰ κάστρη καὶ χῶρες ’ς τὴν Οὐγγαρία. Καὶ ἐγύρισε ’ς τὸν θρόνο του, ’ς τὴν Ἀνδριανούπολι, καὶ ἐστερέωσε τὴν ἀγάπην μὲ τοὺς Ρωμαίους, μὲ τὸν βασιλέα Παλαιολόγο. Τότε ἔβγαλε πολλοὺς ἀνθρώπους φαμελίες Τούρκους ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τοὺς ἀπέρασε ’ς τὴν Ρούμελη, νὰ σταθοῦνε τὸ μέρος τῶν Σκουπίων καὶ ’ς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη τὸ μέρος τῆς Μπόσινας καὶ ἐπῆρε πολλὰ κάστρη καὶ χῶρες, καὶ ἐδιαγούμιζε καὶ πολὺν κέρδος ἔκαμε καὶ πολλὴν σκλαβίαν ἐπῆρε. Καὶ ἐκατέβη τὸ μέρος τῆς Ἀρβανιτίας, εἰς τὴν Ἤπειρο, καὶ ἐδιαγούμιζε καὶ ἀφάνιζε ὅ,τι ηὕρισκε, διατὶ ὁ τόπος | ἐκεῖνος δὲν ἔχει κάστρη δυνατά. φ. 14r

(55,4 ἑπ.). Καὶ οἱ χριστιανοὶ οἱ ἀφεντάδες τὸν ἀκολουθούσανε, ὡς ἤτανε καὶ μὲ τὸν πατέρα του, ὁποὺ ἤτανε χρεῶστες νὰ ὑπαγαίνουσι ἀντάμα, ἔξω ἀπὸ τὸν κὺρ Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγο, ὁποὺ τότε δὲν τὸν ἀκολούθησε. Ἀλλὰ μηδὲ ὁ Ἰωάννης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου, ὁποὺ ἤτονε πρωτύτερα τυφλωμένος, καὶ ὑστέρου ἦλθε τὸ φῶς του. Καὶ ἀπέρασε καὶ ἐδιάβη κρυφίως ’ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη, εἰς τὴν Προῦσα. Καὶ ἔσυρνε μαζί του 4000 καβελλάρους, ἁρματωμένους καὶ πληρωμένους δύο χρονῶν πληρωμή· καὶ τοῦ ἔταζε νὰ τοῦ δίδῃ πολὺ χαράτζι κάθε χρόνον. Τὸ ὅμοιο ἐδιάβη καὶ

---

141 δύο : δήον cod.

---

1. Ἀπὸ τοῦ Βαγιαζὴτ Α΄, οἱ σουλτάνοι, ἐνθυμούμενοι τῆς ρήσεως τοῦ Κορανίου ὅτι ἡ στάσις χειρων ἐστὶ τοῦ φόνου, πρὸς ἀποφυγὴν ἐσωτερικῶν ἐπαναστάσεων κατὰ τὴν διαδοχὴν προέβαινον εἰς τὴν ἀδελφοκτονίαν ὡς τοῦ μόνου τρόπου ἀσφαλίζοντος εἰρηνικὴν καὶ ἀσφαλῆ βασιλείαν. «Τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ Βαγιαζὴτ — γράφει ὁ Χάμμερ, Α΄, σ. 256 — ἔκριναν οἱ διάδοχοι ἀξιολογωτάτην ὥστε ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς νόμον, ὁ δὲ σουλτάνος Μωάμεθ ὁ πορθητὴς ἐκήρυξε δημοσίᾳ ὡς νόμον τοῦ βασιλείου τὴν ἀδελφοκτονίαν κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν».

ὁ ἀδελφός του, ὁ κὺρ Μανοήλ, 'ς τὸν Μπαγιαζήτη καὶ ὡμίλησε μὲ δαῦτον. Καὶ τοῦ ἔταξε καὶ αὐτὸς νὰ τοῦ δίδῃ κάθε χρόνο τριάντα χιλιάδες φλωρία
145 *χαράτζι καὶ νὰ τὸν ἀκολουθᾷ εἰς βοήθειαν, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ τὸ καλοκαίρι. Τότε ἀγάπησε ὁ Μπαγιαζήτης τὸν κὺρ Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον καὶ ἔστερξε τὰ λόγια του* [1].

(57,13-58,8). *Καὶ τότε ἔστειλε ὁ Μπαγιαζήτης ὁρισμοὺς εἰς τοὺς ἄρχοντες καὶ πατρίκιους τῆς Κωνσταντινούπολης, ὅτι νὰ στέρξουνε διὰ βασιλέα*
150 *τὸν κὺρ Μανουὴλ ἢ τὸν Μπαγιαζήτη* [2]. *Καὶ οἱ ἄρχοντες ἔστερξαν διὰ βασιλέα τους τὸν κὺρ Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον. Καὶ ὁ 'Ανδρόνικος, ὁ ἄλλος του ἀδελφός, ἐστάθη κοντὰ 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη ὡσὰν 'πίτροπος.*

(58,9-58,20). *'Αμμὴ ὅταν ἐδικαζόντησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ διὰ τὴν βασιλείαν, τότε ηὗρε καιρὸ ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης καὶ τοὺς ἐζήτησε τὸ κάστρο*
155 *τὴν Φιλαδελφείαν. Καὶ δὲν εἶχαν τί κάμῃ καὶ ἐστέρξαν νὰ τοῦ τήνε δώσουν. 'Αμμὴ οἱ Φιλαδέλφοι δὲν ἐστέρξαν νὰ παραδοθοῦν 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη. Καὶ τότε ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη νὰ τήνε πολεμήσῃ, νὰ τήνε πάρῃ μὲ τὸν πόλεμον, διατὶ καὶ πρωτύτερα ἔστειλε ὁ βασιλεὺς κὺρ*
159 *Μανουήλ, ὅτι νὰ στέρξουνε νὰ παραδοθοῦσι 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη καὶ*
φ. 14v *δὲν ἔστερξαν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐδιάβη ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης | μὲ τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐπῆρε εἰς βοήθειά του καὶ τοὺς ἀφεντάδες τοὺς χριστιανούς, ὁποὺ τὸν ἀκολουθούσανε ὡς ἦτανε διατεταγμένοι. Καὶ ἐδιάβησαν ἀντάμα καὶ τὴν ἀποκλείσανε μὲ πόλεμον καὶ πρῶτοι, ὁποὺ ἀνέβησαν εἰς τὰ τειχία καὶ τὴν ἐπήρανε καὶ ἐστήσανε τὰ φλάμπουρα τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη* [3].
165 (58,21-61,4). *Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καταπάνω*

---

146 Μανουήλ : μανουὶ cod. *150 Μανουήλ : μανουὶ* cod. *165 καταπάνω . καπάνο* cod.

---

1. Πβ. καὶ Σφραντζῆν, 59,3 ἑπ.

2. Οὕτω καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης, 57,14 : «'Επιπέμψας ἄγγελον ἐς τὸ Βυζάντιον ἐπήρετο τοὺς Βυζαντίους καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν, τίνα βούλοιντο σφίσι βασιλέα γενέσθαι, 'Εμμανουῆλον ἢ βασιλέα Παιαζήτην». 'Ορθότερον ὅμως γράφει ὁ Σφραντζῆς 61,1 : «Καὶ ὁ ἀμηρᾶς ταῦτα ἀκούσας ἔστειλε πρέσβυν τινὰ ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα γνωρίσῃ τὰς γνώμας καὶ τὰς θελήσεις τε καὶ βουλὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ δήμου, ποῖον μὲν ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν εἰς βασιλέα ἠγάπουν» (δηλ. τὸν Μανουὴλ ἢ τὸν 'Ανδρόνικον καὶ οὐχὶ ὡς ἐσφαλμένως γράφουσιν ὁ Χαλκοκονδύλης καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς τὸν Βαγιαζήτ). Πβ. Χάμμερ, Α', σ. 258.

3. Γράφει σχετικῶς ὁ Χάμμερ, Α', 260 : «'Εφαίνετο δὲ ἀπίστευτον, εἰ μὴ αὐτοὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι ὁμολόγουν, ὅτι πρῶτοι οἱ δύο αὐτοκράτορες ἐξ ἐφόδου ἀναβάντες ἐκυρίευσαν τῆς ἰδίας πόλεως, ὅπως ὑποτάξωσιν αὐτὴν τοῖς βαρβάροις (Χαλκοκονδύλης, Β, 27)». Πβ. καὶ Κ. Παπαρρηγοπούλου, ἔνθ' ἀν., τόμ. Ε', σ. 213, σημ. 2 καὶ σ. 216, σημ. 2.

τοῦ Ἀλεξάντρου, ἀφεντὸς τῆς Ἀρμενίας, χριστιανόν, τὸν ὁποῖον τὸν ἐλέγασι καὶ Σκεντέρη. Καὶ ἐδιάβη καὶ ἀπόκλεισε τὸ πρῶτο κάστρο, τὸ καλύτερο, ὁποὺ ἤτονε ἀτός του μέσα σ' αὔτο κ' ἐκαθέτονε· τὸ ὁποῖο κάστρο τὸ λέγουσι Ἔρτζικα. Ὁμοίως καὶ τὸ κάστρο τὴν Ἀμάϊκα. Καὶ λέγουσι, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἤτονε πολλὰ ἀνδρειωμένος ἄνθρωπος, ὁποὺ δὲν εὑρίσκετόνε ἕτερός του εἰσὲ ὅλην τὴν Ἀνατολή, καὶ τεχνίτης 'ς τοὺς πολέμους, ὁποὺ μὲ ὀλίγο φουσσᾶτο ἐνίκα πολλούς. Ἀμμὴ ὅταν ἐδιάβη ὁ Μπαγιαζήτης ἀπάνω του, προτοῦ σώση ἐκεῖ, τὸν εἶχε φθονήσει ἡ γυναῖκα του καὶ ὁ υἱός του καὶ τὸν ἐσκοτώσανε, καὶ ἐκάθησε 'ς τὴν βασιλεία του ὁ υἱός του. Καὶ τότε ηὗρε καιρὸ ὁ Μπαγιαζήτης καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπῆρε καὶ τὰ δύο κάστρη. Καὶ ἐπιάσε καὶ τὸν υἱόν του, τὸν φονέα, καὶ ἐπῆρε του τὴν βασιλείαν, ὁμοίως καὶ ὅλες του τὶς χῶρες καὶ κάστρη. Ἐπῆρε καὶ τὴν Κόλκιδα καὶ ἐδιάβη παίρνοντας καὶ ἕως εἰς τὴν Ἀμάστρια. Καὶ ὡσὰν ἐπῆρε ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ εἰπωμένου Ἀλεξάνδρου, ὅλην τὴν Μικρὴ Ἀρμενίαν, καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Καραλούκη καὶ ἐπῆρε του τὴν ἀφεντία τῆς Σουμάκιας. Ὁ ὁποῖος Καραλούκης εἶχε φουσσᾶτο, καὶ ἐσυναπαντήθησαν μὲ τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη· καὶ ἐνίκησε ὁ Μπαγιαζήτης, καὶ ἔφυγε καὶ ἐμπῆκε μέσα 'ς τὸ κάστρο, τὴν Σουμάκια, καὶ ἐπολέμησέ την καμπόσες ἡμέρες. Καὶ ὡσὰν δὲν ἠμπόρεσε νὰ τήνε πάρῃ, τὴν ἄφησε, καὶ ἐδιάβη καταπάνω εἰς ἄλλους ἀφεντάδες τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὸν ἀφέντη τὸν Σεδίνο καὶ εἰς τὸν Σαργάνο καὶ 'ς τὸν
φ. 15r Μεδέσιον καὶ εἰς τὸν Μεδίνον, ὁποὺ ἤτανε μικροὶ ἀφεντάδες, ἤγουν | μικροὶ δουκάδες καὶ ἐνίκησέ τους. Καὶ αὐτοὶ ἀφίνασι τοὺς τόπους τους καὶ ἐφεύγασι. Καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὴν Σούζα, χώρα τοῦ μεγάλου Τάρταρη, τὸν ὁποῖον Τάρταρη τὸν ἐλέγασι Ταμερλάν, καὶ ἐπαραπονέθησαν εἰσὲ δαῦτον, πὼς ἐδιάβη καταπάνω τους ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης καὶ διαγουμίζει τὶς χῶρες τους. Καὶ ὡς τὸ ἤκουσε ὁ Ταμερλάνος τοῦ ἐκακοφάνη πολύ, ἔσοντας νὰ εἶναι ὅλοι μίας πίστης, καὶ νὰ τοὺς ἀδικᾷ, νὰ παίρνῃ τὴν ἀφεντία τους. Τότε ὁ Ταμερλάνος Τάταρης ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐσμίξανε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀφεντάδες οἱ μικροὶ καὶ ἔγιναν τὸ ἕνα. Ἦτανε καὶ κάποιοι ἄλλοι ἀφεντάδες μικροὶ τῆς Φρυγίας καὶ δὲν ἠθέλαν νὰ σμίξουνε μὲ τὸν Ταμερλάνο, λέγοντας ὅτι ἤτανε γενέα μὲ τὸν Μπαγιαζήτη. Καὶ ὁ Ταμερλάνος ἐφύλαγε νὰ τοὺς κάμῃ τὴν ἀντιμοιβή, διατὶ ἐβοηθοῦσαν τὸν Μπαγιαζήτη. Αὐτοὶ ὁποὺ ἐβοηθούσανε τὸν Μπαγιαζήτη ἤτανε ὅλοι ἐφτά· αὐτοὶ ὅλοι ἤτανε Τοῦρκοι. Ἦτονε καὶ ὁ ἀφέντης τοῦ Μεδινέ. Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ἐπῆρε καὶ ὥριζε ὅλη τὴν Καππαδοκίαν ὁποὺ τὴν ὥριζε ὁ Καραγισούφης. Καὶ ἐμεγάλωσε τὴν βασιλείαν του 'ς τὴν Ἀνατολή.

---

167 Σκεντέρη : σγκεντέρη cod. *178 Ἀμάστρια : α-ἀμάστρια* cod. *183 ἠμπόρεσε : ὑπόρεσε* cod. *187 ἐφεύγασι : ευφέγασι* cod. *190 καὶ διαγουμίζει : καὶ ἐδηἀγοὐμίζη* cod. *192 παίρνῃ : πένη* cod. *195 σμίξουνε : σμίξου-ξουναι* cod.

(61,5-63,9). *Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε καὶ ἀπέρασε 'ς τὴν Εὐρώπη, 'ς τὴν Ρούμελη, μὲ τὰ φουσσᾶτα του. Καὶ ἐδιάβη 'ς τὴν Ἤπειρο, 'ς τοὺς 'Αλβανῖτες, καὶ τοὺς ἐδιαγούμισε. Ὁμοίως καὶ τὴν Μπόσινα. Καὶ ἔβγαλε λόγο,*
205 *πὼς θέλει νὰ ὑπάγῃ 'ς τὶς Φῶκες τῆς Θεσσαλίας. 'Αμμὴ ἡ βουλή του ἤτονε νὰ ὑπάγῃ 'ς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐμπῇ καὶ μέσα 'ς τὸ Μορέα. Καὶ ἔκαμε πρῶτον 'ς τὸ φουσσᾶτο του τὸν κὺρ 'Ιωάννη τὸν Παλαιολόγον. Καὶ πρῶτο ὁποὺ ἐπολέμησε, ἐπῆρε τὸ κάστρο τὴν Δομέτζια, ὁποὺ ἔναι τὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη καὶ ἐπῆρε τὰ Φέρσαλα, πατρίδα τοῦ 'Αχιλ-*
210 *λέως, πλησίον τῆς Λαρίσου. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη καὶ ἐπῆρε τὸ Ζητούνι, κάστρο 'ς τὴν Θερμόπολι καὶ τὴν νέα Πάτρα καὶ ἄλλα κασtέλλια. Καὶ οἱ χῆρες ἐπαραδόθησαν καὶ αὐτὲς 'ς τὸν Μπαγιαζήτη θεληματικῶς, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑλεεινοὶ χριστιανοὶ ὁμοίως. Καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἀφενιὸς τοῦ Ντάβαλου,*
214 *ὁποὺ ὥριζε τὸν Αὐλῶνα* [1] *μὲ ὅλην τὴν περιοχή, εἶχε ἀποθάνει ὁ ἄνδρας της*
φ. 15v *πρωτύτερα, ὁ Ντάβαλος, καὶ ἐπειδὴ | ἤτονε χήρα, ἐπαντρεύτη καὶ ἐπῆρε ἕναν παπᾶ· καὶ ἐκυβέρνα τὴν ἀφεντία της κακὰ καὶ ἐγογγύζανε οἱ ἀνθρῶποι τοῦ τόπου. Καὶ ὡς τὰ ἔμαθε αὐτὰ ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης, ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐπήγαινε ἀπάνω της. Καὶ αὐτὴ ἐπῆρε πολλὰ χαρίσματα καὶ τὴν θυγατέρα της, ὁποὺ τὴν εἶχε ἀρρεβωνιασμένη μὲ ἕναν ἀφέντη χρι-*
220 *στιανόν* [2]*, καὶ ἐπῆρε την καὶ αὐτὴν μαζί της καὶ ἐδιάβη καὶ ἐσυναπάντησε τὸν Μπαγιαζήτη καὶ ἐπροσκύνησέ τον. Καὶ ἐδέκτη την, καὶ ἔδωσέ του τὰ χαρίσματα. Ὁμοίως ἔδωσέ του καὶ τὴν θυγατέρα της· καὶ ἐπῆρε την διὰ γυναῖκα του. Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ἔστειλε ἕναν φλαμπουριάρη μὲ πολλοὺς Τούρκους καὶ ἐπερίλαβε τὴν ἀφεντία της. Καὶ τοῦτο τὸ ἔκαμε ὁ Μπαγια-*
225 *ζήτης διατὶ τῆς ἤρε ἀφορμή, πὼς ἐφαρμάκεψε τὸν ἄνδρα της, τὸν Ντάβαλο, καὶ ἐπῆρε ἄνδρα τὸν παπᾶ, ὀνόματι Στράτη, ὁ ὁποῖος ἐθανάτωσε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ ἦτονε καὶ μάγος, Σπανιόλος τὸ γένος, ἀπὸ τὴν 'Αραγῶνα* [3]*.*

---

203 ἐδιάβη : ἐδιά- cod. *217 Μπαγιαζήτης : μπαγιάζή* cod. *223 διὰ γυναῖκα : δηάγηναίκαι* cod.

---

1. Τὸ χειρόγραφον γράφει Αὐλῶνα ἀντὶ Σάλωνα. Περὶ τοῦ ἐπεισοδίου πολλὰ ἔχουν γραφῆ κατὰ καιρούς. Πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 296 ἑπ., Σπ. Λάμπρου, Αἱ 'Αθῆναι ὑπὸ τοὺς Φλωρεντίνους καὶ τὸ λεγόμενον δουκᾶτον τῶν Δελφῶν, Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. Κ, 1926, Σπ. Λάμπρου, Ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων, δρᾶμα εἰς μέρη πέντε, 'Αθῆναι 1870.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ Σεφάνου Δούκα, Σέρβου δυνάστου Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλων. Πβ. Κολλιγᾶ, Μελέται Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας ἁλώσεως 1205 - 1453, σ. 577 ἑπ. καὶ 599 ἑπ.

3. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὸν σύζυγον τῆς χήρας Δὲ Λουῆν, ἐξ 'Αραγῶνος, ἀπόγονον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἱσπανίας.

(63,17-64,12). *Λοιπὸν ὡσὰν ἐπερίλαβε καὶ ὥρισε ὁ Μπαγιαζήτης ὅλους*
230 *τοὺς τόπους ἐκείνους, ἐσηκώθη μὲ τὰ φουσσᾶτα του νὰ ἐμπῇ 's τὸ Μορέα.*
'Αμμὴ ὁ Σιγισμόντος [1], *ὁ βασιλεὺς τῆς 'Αλαμανίας, τοῦ ἔστειλε γραφὴ μαν-*
τατοφόρον, ὅτι : «'Επειδὴ παγαίνεις καταπάνω 's τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς
παίρνεις τὴν ἀφεντία τους, νὰ ἠξεύρῃς πὼς ἑτοιμάζομαι νὰ ἐλθῶ ἀπάνω
σου, νὰ σὲ πολεμήσω, ἂν μοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς χάριν». Καὶ τότε ἐμάζωξε τὰ
235 *φουσσᾶτα του αὐτὸς ὁ Σιγισμόντος, 'Αλαμάνους καὶ Σπανιόλους καὶ ἄλλους*
ἀπεζοὺς καὶ καβελλάρους, καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἀπὸ τὴν
Ράσια, καὶ ἐδιάβη 's τὴν Βουλγαρία· καὶ ἀπέρασε τὸ Ντούναβι καὶ ἐπῆρε
τὸ Μπουντούνι καὶ ἄλλα καστέλλια, ὁποὺ τὰ εἶχε παρμένα ὁ Τοῦρκος. Καὶ
ἐδιάβη 's τὴν Νικόπολι, λεγόμενη Πρέβεζα [2], *καὶ ἔβαλε βουλὴ ὅτι νὰ μὴν*
240 *ἀφήσῃ καμμίαν χώραν, ὁποὺ ἦσανε εἰσὲ κεῖνο τὸ περίγυρο* [3].

φ. 16r (70,6-71,13). *Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ἔμαθε πὼς | ὁ Σιγισμόντος ἔχει πολὺ*
φουσσᾶτο καὶ δυνατὸ καὶ ἐπῆρε πολλοὺς τόπους καὶ χῶρες, ἐφοβήθη μήπως
καὶ τόνε νικήσῃ καὶ νὰ τόνε διώξῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπα, ἤγουν ἀπὸ τὴν Ρού-
μελη, καὶ ἐμάζωξε ὅλον του τὸ φουσσᾶτο καὶ ἐδιάβη 's τὴν Πρέβεζα, ὁποὺ
245 *τὴν ἐπολέμα ὁ Σιγισμόντος. Καὶ εἶχε τὸ αὐτὸ κάστρο πολλοὺς Τούρκους*
φυλάκτορες, καὶ ἤτονε καὶ δυνατὸ κάστρο καὶ ἀντιστέκασι τοῦ Σιγισμόντου.
Καὶ τὸ αὐτὸ ἔσωσε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης μὲ ὅλο του τὸ φουσσᾶτο. Καὶ ὡς τὸ
εἶδε αὐτὸ ὁ Σιγισμόντος ἄφησε τὸ κάστρο ὁποὺ τὸ ἐπολέμα, καὶ ἐμάζωξε τὰ
φουσσᾶτα του καὶ ἑτοιμάσθη νὰ πολεμήσῃ τὸν Μπαγιαζήτη. Καὶ ὡσὰν ἐσι-
250 *μώσανε κοντὰ εἴπανε οἱ Φραντζέζοι τοῦ Σιγισμόντου ὅτι νὰ τοὺς δώσῃ τὸν*
πρῶτον τόπον, νὰ πολεμήσουν τὸν Μπαγιαζήτη. Καὶ ἔδωσέ τον των. Καὶ
ἐκαβαλλικέψανε, καὶ ὅταν ἐσώσανε κοντά, ἀπεζέψανε καὶ ἐδώσανε τὰ ἄλογά
τους καὶ τὰ διαβάσανε ὀπίσω, καὶ ἐμπήκανε 's τὸν πόλεμον ἀπεζοί, καὶ ἐβα-
ρήσανε τὰ ὄργανα τοῦ πολέμου, ὡς ἔχουν συνήθειαν. Καὶ ὡς εἴδανε οἱ Τοῦρ-
255 *κοι, ἐδράμανε καβελλάροι καὶ τοὺς ἐβάλανε 's τὴν μέση καὶ τοὺς ἐκόψανε*
ὅλους· καὶ δὲν ἐγλύτωσε μηδὲ ἕνας. Καὶ ὡς εἴδανε οἱ Οὔγγαροι τοὺς Φραν-
τζέζους τὸ πῶς εἶχανέ τους ἐκόψει ὅλους, ἐθαμάξανε τὴν ἀγνωσία τους,
ὁποὺ ἐδιάβησαν νὰ πολεμήσουν τοὺς Τούρκους ἀπεζοί, ὁποὺ ἂν ἠθέλαν τὸ

---

229 ἐπιρήλαβε cod. : ex *ἐπίρε* *238 τὸ Μπουντούνι : τονμπουντούνι* cod. *241 Μπαγιαζήτης : μπᾶζιγήτῆς* cod. *243 ἤγουν : ειγοῦν* cod. *244 καὶ (ἐμάζωξε)* iteratum cod. delevit *247* primum *καὶ ο σιγισμόντος* scripsit cod. post in *καὶ ὁ μπαγιάζήτης* mutavit

---

1. Πβ. Σφραντζῆν, 63,4 ἑπ., καὶ Χάμμερ, Α', σ. 280 ἑπ. καὶ σ. 378, σημ. ΛΔ.
2. Πβ. Σφραντζῆν, 64,6 ἑπ.
3. 'Ο χρονογράφος παραλείπει ἐνταῦθα τὰς σελ. 64 – 70 τοῦ Χαλκοκονδύλη, ἔνθα γίνεται μακρὸς λόγος περὶ τῆς Γερμανίας.

ἠξεύρει, ἠθέλαν πάγει νὰ τοὺς βοηθήσουν. Καὶ διὰ τοῦτο ἦτανε ἡ ἀφορμὴ
οἱ Φραντζέζοι, καὶ ἐνίκησε ὁ Μπαγιαζήτης τὸν πόλεμο, καὶ ἐτζακίστησαν
οἱ Οὔγγαροι. Καὶ ἔφυγε ὁ Σιγισμόντος μὲ τὸν Μέγα Μάστορα τῆς Ρόδου,
φ. 16v *καὶ ἐμπήκανε εἰς μία βάρκα καὶ ἀπεράσαν πέρα | τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐγλυτώ-*
σανε [1]. *Καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐκατατρέχανε τοὺς χριστιανούς, καὶ ἄλλους ἐκόφτασι*
καὶ ἄλλους ἐπιάνασι σκλάβους. Καὶ λέγουσι, ὅτι οἱ Φραντζέζοι, ὁποὺ ἐμπή-
κανε 'ς τὴν μπροστέλλα τῶν Τουρκῶν, ἐσκοτώσανε πολλοὺς Τούρκους, καὶ
οἱ Οὔγγαροι ἂν ἠθέλανε ἐμπῆ 'ς τὸν πόλεμον, ὡσὰν ἐμπήκανε οἱ Φραντζέ-
ζοι, ἐκερδέζανε τὸν πόλεμο. 'Αμμὴ ἀπὸ τὸν φθόνο τους δὲν ἐδιάβησαν εἰς
βοήθειαν. Καὶ ἤτονε ἡ ἀφορμὴ τοῦ φθόνου ὁ Σιγισμόντος. Καὶ ὡσὰν εἶδε
ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέννας τὸν τζακισμὸν τοῦ φουσσάτου, ἐπῆρε τὸ φουσ-
σᾶτο του, ὁποὺ εἶχε, καὶ ἔδραμε μέσα 'ς τὸ φουσσᾶτο καὶ ἔκαμε πολὺν πόλε-
μον 'ς τοὺς Τούρκους καὶ πολλοὺς ἐκατάσφαξε. Καὶ ἀφωνάζανε οἱ χριστια-
νοί : «Νίκη, νίκην ἔχομεν !» Καὶ ἐτζάκισε τὸ φουσσᾶτο τοῦ Τούρκου· καὶ
ὁ Μπαγιαζήτης εἶδε πὼς ἐτζακίστη τὸ φουσσᾶτο του. Εἶχε κοντά του ἑξῆντα
χιλιάδες φουσσᾶτο, διαλεκτοὺς ὅλους καβελλάρους. Καὶ ἐδιάβη καὶ ἔβαλε
τοὺς χριστιανοὺς 'ς τὴν μέση πρωτύτερα παρὰ νὰ σώσῃ ὁ Σιγισμόντος, ὁποὺ
ἔφυγε, διατὶ οἱ δύο ἄκρες τοῦ φουσσάτου τῶν Τουρκῶν ἦταν ἑφτὰ μίλλια
ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο μακρέα. Καὶ ὅταν ἐβάλαν τοὺς χριστιανοὺς 'ς τὴν μέση καὶ
τοὺς ἐτζάκισαν, καὶ ὅποιος ἐδύνετον ἔφυγε. Καὶ λέγουσι ὅτι ὁ σουλτὰν Μπα-
γιαζήτης εἶχε μὲ τοῦ λόγου του ἕως τριακόσες χιλιάδες φουσσᾶτο, ἀπεζοὺς
καὶ καβελλάρους, καὶ ὁ Σιγισμόντος εἶχε καὶ αὐτὸς φουσσᾶτο, ἀπεζοὺς καὶ
καβελλάρους, ἕως ὀγδοῆντα χιλιάδες. Μέσα εἰς αὐτοὺς ἦτανε εἴκοσι χιλιάδες
φ. 17r *καβελλάρους, τοὺς ὁποίους ὅλους τοὺς ἐνίκησε ὁ Τοῦρκος ἀπὸ τὴν ἀκα|ταστα-*
σίαν καὶ φθόνον ὁποὺ εἶχανε οἱ χριστιανοί. Καὶ τοῦτος ὁ πόλεμος ἐγίνη
τὴν παραμονὴ τοῦ Ταξιάρχου [2]. *Καὶ ἐσκοτώθησαν 'ς τὸν αὐτὸν πόλεμον*

---

260 οἱ : καὶ cod. *Μπαγιαζήτης : μπαζίτης* cod. *264 σκλάβους : σλάβους* cod. *267 ἐδιάβησαν : ἐδηάβηαν* cod. *276 Τουρκῶν :* primum *Τουρ-γγαρῶν* scripsit cod. post in *Τουρ-κῶν* mutavit *μίλλια ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο μακρέα : μίληὰ μεκρέᾶ· ἕνα ἀπο το ἄλο μακρέα* cod.

---

1. Σφραντζῆ, 65,4 : «Μόλις δὲ μετὰ βίας καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος μετὰ τοῦ πρωτεύοντος τῶν σταυροφόρων τῆς ἀδελφότητος 'Ρόδου, ἀκάτιον μικρὸν τυχόντες εὑρεῖν, ἐμβάντες τὸν "Ιστρον ἐπέρασαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαντο». 'Ο Χαλκοκονδύλης (70,24) οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ «Μέγα Μάστορα τῆς Ρόδου».

2. Περὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς μάχης αἱ πηγαὶ δὲν συμφωνοῦσιν. 'Ο Χαλκοκονδύλης οὐδὲν γράφει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κατὰ δὲ τὸν χρονογράφον μας ἡ μάχη ἐγένετο «τὴν παραμονὴ τοῦ Ταξιάρχου». Πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 379, σημ. ΛΔ : «'Ο Στύριος ἱστοριογράφος "Ιούλιος Καῖσαρ, ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ

285 εἴκοσι χιλιάδες χριστιανοί· καὶ Τοῦρκοι ἐσκοτώθησαν καὶ αὐτοὶ ἑξῆντα χιλιάδες· καὶ ἐπήρανε σκλάβους χριστιανοὺς τοὺς περισσότερους Οὔγγαρους καὶ Φραντζέζους [1]. Καὶ ἐπήρανε καὶ τὸν μπονσινιόρο Μπουκιάρδον καὶ τὸν μαρισκάλκο τῆς Φράντζας. Καὶ τούτη τὴν νίκη, ὁποὺ ἔκαμε ὁ Τοῦρκος, εἶχανε λόγον παρμένο οἱ χριστιανοί, πὼς ὁ Τοῦρκος δὲν ἔχει πλέο παρὰ ἑκα-
290 τὸν εἴκοσι χιλιάδες, ἀπεζοὺς καὶ καβελλάρους, καὶ ἤλθαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐμπήκανε 'ς τὸν πόλεμο. Ἀμμὴ ὁ Τοῦρκος εἶχε φουσσᾶτο, ἀπεζοὺς καὶ καβελλάρους, ἕως τετρακόσες χιλιάδες. Λοιπὸν ἐδιάλεξε ὁ Μπαγιαζήτης ἀπὸ τοὺς σκλάβους, ὁποὺ ἐπιάσε, τριακόσους, τοὺς καλλιώτερους, καὶ τοὺς ἔκοψε ὅλους, διὰ νὰ δείξῃ πὼς δὲν χρειάζεται φλωρία νὰ τὶς ἐπουλήσῃ [2]. Τότε
295 ἐσηκώθη μὲ τὰ φουσσᾶτα του καὶ πάγαινε νικητής. Καὶ ὅθεν ἀπέρνα νὰ ὑπάγῃ 'ς τὸ Σκαμνί του, ἐδιαγούμιζε τὰ χωρία τῆς Βουλγαρίας καὶ πολλὴ σκλαβία ἔκαμνε. Καὶ ἔβαλε βουλὴ νὰ πολεμήσῃ, νὰ πάρῃ τὸ Μπουντούνι, ὁποὺ ἔναι μεγάλο καὶ δυνατὸ κάστρο καὶ ἔναι τὸ κλειδὶ τῆς Οὐγγαρίας. Καὶ διὰ νὰ τόνε πιάσῃ ἡ ποδαλγία, καὶ τοῦ πονούσανε τὰ πόδια, τὸ ἄφησε, καὶ
300 ἐδιάβη 'ς τὴν Ἀνδριανόπολι, 'ς τὸν θρόνο του.

(71,14-71,20). Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρός, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Μύρσα διατὶ ἐβοήθα τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ ὁποῖος Μύρσας ὥριζε τὴν Βλαχίαν καὶ εἶχε φουσσᾶτα ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν, καὶ
304 ἦτονε ἀνδρεῖος. Οἱ ὁποῖοι Μολδάβοι εἶναι ἀνδρειωμένοι καὶ εἶναι ἀπὸ κάτω
φ. 17v 'ς τὸ ρη|γᾶτο τῆς Λεχίας. Ὁ ὁποῖος Μύρσας ὥριζε τὴν Βλαχία ληστρικῶς, ὅτι ἔκοψε τὸν ἀφέντη τῆς Βλαχίας.

(73,17-74,16). Καὶ ὡσὰν ἐγροίκησε ὁ Μύρσας ὅτι ὁ Μπαγιαζήτης παγαίνει ἀπάνω του, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καὶ ἀπέρασε τὸν

---

295 πάγαινε : πέγενε cod. *298 καὶ ἔναι : ὁ ἔνε* cod. *303 Μίρσας : μίρας* cod.

αὐτοῦ, τόμ. ϛ', σ. 3, παραπέμπει εἰς τὸ μέγα σύγγραμμα Χρονικὰ τῆς Στυρίας, τόμ. Γ', σ. 312-314, καὶ εἰς τὰ χρονικὰ Cillejense καὶ Hagenense, ὧν τοῦτο τάσσει τὴν ἡμέραν τῆς μάχης εἰς τὴν 24 Σεπτεμβρίου, ἐν ᾧ ὁ Βονφίνιος τάσσει αὐτὴν εἰς τὴν 29, οἱ δὲ Γάλλοι εἰς τὴν 28· « Ἡ μάχη ἐγένετο, λέγει τὸ χρονικὸν τοῦ Ἄγεν, τῇ παραμονῇ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ». Κατὰ τὸν Ἔγελον, ἱστορία τῆς Οὐγγρίας, τόμ. Β', σ. 200, ἦν ἡμέρα Τρίτη».

1. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Χαλκοκονδύλη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι συντομωτάτη. Ὁ ἡμέτερος ἱστοριογράφος, ἀντιθέτως, εἶναι ἐκτενέστερος, ἄγνωστον πόθεν συμπληρώσας τὰς πληροφορίας αὐτοῦ.

2. Ἡ πληροφορία δὲν εἶναι ἀκριβής. Γνωρίζομεν, ἀντιθέτως, ὅτι ὁ Βαγιαζήτ συνέλαβε πολλοὺς εὐγενεῖς αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους μετέφερεν εἰς τὴν Προῦσαν, ἀφῆκε δὲ βραδύτερον ἐλευθέρους, ἀφοῦ κατέβαλον ὡς τίμημα διακοσίας χιλιάδας χρυσῶν δουκάτων.

Ντούναβι. Καὶ ἐδιάβη καὶ ἐδιαγούμιζε τοὺς τόπους τοῦ Μπαγιαζήτη, καὶ
εἶχε τὸ φουσσᾶτο του ἐλεύθερο καὶ ἀτός του ἀνδρειωμένος. Καὶ τὴν φαμε-
λία του τὴν ἔβαλε εἰς φύλαξι 'ς τὸ κάστρο τοῦ Πρασοβοῦ· καὶ αὐτὸς ἐπή-
γαινε γυρεύοντας τοὺς Τούρκους. Καὶ πάντα ἐστέκετον 'ς τοὺς λόγγους, 'ς
τοὺς δρυμῶνες καί, ὅταν ἐσώσανε οἱ Τοῦρκοι 'ς τοὺς τόπους ἐκείνους, ἐβγαί-
νασι οἱ Βλάχοι τοῦ Μύρσα καὶ πιάνασι τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐσκοτώ-
νασι, καὶ πάλι ἐμπαίνασι 'ς τὸν λόγγο. Καὶ μίαν ἡμέραν ἐβγῆκε ὁ Μύρσας
ὄξω 'ς τοὺς κάμπους φανερὰ καὶ ἔσμιξε μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ ἔκαμε πολλὴ
σφαγὴ εἰσὲ δαύτους. Καὶ ὡσὰν εἶδε ὁ Μπαγιαζήτης αὐτά, ἐσκιάκτη καὶ
ἐπῆρε βουλὴ τὸν Βρενὲς πασᾶ, ὅτι νὰ μὴν πᾶνε καταπάνω τοῦ Μύρσα. Καὶ
ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἀπέρασε τὸν Ντούναβι καὶ ἐγύρισε ὀπίσω, καὶ
ἐδιάβη 'ς τὴν 'Ανδριανούπολι, 'ς τὸ Σκαμνί του.

(74,17-76,1). *Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρός, ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καὶ ἀπόκλεισε τὴν Κωσταντινούπολι* [1], *καὶ ἐπολέμα νὰ τήνε πάρῃ διατὶ ἐγνώριζε τὴν ἀδυναμίαν τῶν δυστυχισμένων Ρωμαίων, διὰ νὰ περάσῃ τοὺς προγονέους του· διατὶ αὐτὴ ἡ χώρα ἡ Κωσταντινόπολι ἔναι ἡ κεφαλὴ καὶ βασίλισσα ὁλονῶν τῶν πόλεων. Καὶ ηὗρε ἀφορμὴ νὰ τήνε πολεμήσῃ ὅτι διατὶ ὁ αὐτὸς Μπαγιαζήτης ἤτονε 'ς τὴν Μακιδονία, 'ς τὴν χώρα τήνε λέγουσι Φέρρα, καὶ ἤτανε κοντά του πολλοὶ ἀφεντάδες χριστιανοί* [2]. *Καὶ*
φ. 18r *ἤτονε κὺρ Θεόδωρος, ὁ δεσπότης τοῦ Μορέως, ὁποὺ ἐ|καθέτονε 'ς τὸν Μεζη-*
θρᾶ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀφεντάδες οἱ χριστιανοὶ ἤτανε ὑποτεταγμένοι 'ς τὸν Μπα-
γιαζήτη νὰ τοῦ βοηθοῦνε εἰς πόλεμον. Καὶ ἐκεῖ ὁποὺ καθόντησαν ἦλθε ἕνας
Ρωμαῖος Μονεβασιώτης, ὀνόματι Μαμουνᾶς [3], *καὶ ἤτονε ἀφέντης τῆς Μονε-*
βασίας, κάστρο δυνατὸ 'ς τὸν Μορέα, καὶ τὸ ἐκυβέρνα. Καὶ ἦλθε 'ς τὸν
σουλτὰν Μπαγιαζήτη καὶ ἐγκάλεσε τὸν δεσπότη κὺρ Θεόδωρο, δεσπότη τοῦ
Μορέως Παλαιολόγον, λέγοντας, πὼς τοῦ ἐπῆρε τὴν Μονεμβασία καὶ τὸν

---

311 'ς τό : στὸν cod. *314 Βλάχοι : βάχη* cod. *325 ἀφορμὴ : ἀφὸρ* cod.
329 Μπαγιαζήτη : μπαγίτι cod. *330 ὁποὺ καθόντησαν : ὁ καθόντησαν* cod.

---

1. Πβ. Χάμμερ, Α', σ. 291 ἑπ.

2. Πβ. Σφραντζῆν, 61,24, ὅστις ἀναφέρει τοὺς παρὰ τῷ σουλτάνῳ διαμένοντας χριστιανοὺς ἡγεμόνας : «Εὑρισκομένου δέ τινι καιρῷ τοῦ ἀμηρᾶ Μπαγιαζήτου ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἐγγὺς τῶν Σερρῶν μητροπόλεως, παρὼν ἦν ὁ βασιλεὺς κὺρ Μανουὴλ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συνηβάσεις, ἃς εἶχον, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ δεσπότης κὺρ Θεόδωρος καὶ ὁ κὺρ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάσης καὶ ὁ τῆς Σερβίας δεσπότης κὺρ Στέφανος».

3. Πρόκειται περὶ τοῦ Παύλου Μαμωνᾶ, ἐκβληθέντος τῆς Μονεμβασίας. Ἡ ἐπίσκεψις τῷ σουλτάνῳ ἐγένετο ἅμα ἀρχομένου τοῦ 1396.

ἀδίκησε. Καὶ ὡς ἤκουσε ὁ Μπαγιαζήτης τὰ λόγια τοῦ Μαμουνᾶ, ἐγύρισε τὸ πρόσωπό του ὁ Μπαγιαζήτης καὶ εἶδε τὸν κὺρ Ἰωάννη, τὸν ἀδελφὸ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου ὁποὺ ἤτονε καὶ αὐτὸς κοντὰ 'ς τὸν Μπαγιαζήτη, ὡσὰν μπάϊλος, καὶ τὸν ἔβρισε πολὺ ἄσκημα. Καὶ κὺρ Ἰωάννης ἐπόμονε αὐτὰ καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη καὶ ἔσμιξε καὶ τοὺς ἄλλους ἀφεντάδες τοὺς χριστιανούς. Καὶ ὡμοφωνήσανε ὅλοι ὅτι νὰ σμίξουνε, νὰ πᾶνε καταπάνω τοῦ Μπαγιαζήτη. Καὶ ἐσυμφώνησε ὁ δεσπότης Κωσταντῖνος νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του διὰ γυναῖκα τοῦ κὺρ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὁ ὁποῖος εἶχε πρωτύτερα τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Τραπεζόντα Τούρκου [1].

(76,18-78,6). Καὶ ὁ κὺρ Θεόδωρος ἐδιάβη 'ς τὸν Μορέα καὶ οἱ ἀφεντάδες οἱ χριστιανοὶ ἐδιάβησαν καὶ αὐτοί, καὶ ἐδιάβησαν 'ς τοὺς τόπους τους καὶ ἀφήσανε τὸν σουλτὰν Μουράτη [2]. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐρχέτονε τινὰς ἀπὸ τοὺς Παλαιολογιάννους τοῦ βασιλέως 'ς τὸν Μπαγιαζήτη, ὡς ἤτανε ὑποτεταγμένος, εἶπανε τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη ὅτι ὁ Παλαιολόγος δὲν ἔρχεται
φ. 18v ποσῶς 'ς τὴν Πόρτα σου, ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε τὸν πρῶτον κιαούσμπαση, ὀνόματι Ἀλῆ, νὰ εἴπῃ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου 'ς τὴν Πόλι, ὅτι νὰ ἐλθῇ 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη, ὡς καθὼς ἔναι ὑποτεταγμένος, καὶ «Ἂ δὲν ἐλθῇς, θέλει ἐλθεῖ ἀπάνω σου μὲ πόλεμον, νὰ σὲ πάρῃ καὶ νὰ πάρῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολι». Καὶ ὁ κιαούσης δὲν εἶπε τοῦ Παλαιολόγου τὰ ἄνωθεν λόγια, μόνε τοῦ εἶπε ὅτι νὰ μὴν ἐλθῇ 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη, διατὶ ἔχει κακὴ βουλή. Ἀμμὴ ὁ Παλαιολόγος βασιλεὺς κὺρ Μανουὴλ εἶπε τοῦ κιαούση νὰ τοῦ εἰπῇ ὅτι ἑτοιμάζεται νὰ ἐλθῇ, μόνε ἂν μποδισθῇ ἀπὸ ἀσθένειαν. Καὶ ὁ κιαούσης ἐδιάβη καὶ εἶπε τοῦ Μπαγιαζήτη αὐτά, καὶ τὸν ἐπαντύχαινε. Καὶ ἀπέρασε καιρὸς καὶ δὲν ἐδιάβη. Καὶ ἰδὼν ὁ Μπαγιαζήτης πὼς ἀπέρασε καιρὸς καὶ δὲν ἐδιάβη νὰ σμίξῃ, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του ὅλα 'ς τὴν Ἀνδριανούπολι καὶ ἐδιάβη, ἀπόκλεισε τὴν Πόλι καὶ ἐχάλασε τὰ ἀμπέλια τους καὶ τὰ περιβόλια τους καὶ τὶς ὄμορφους πύργους καὶ τὰ χωρία τους. Καὶ τοὺς ἐκούρσευε ὀκτὼ χρόνους καὶ ἔκαμε πολλὴ σκλαβίαν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε ἀποκλεισμένη τὴν Κωνσταντινούπολι, ἀπέθανε πολὺς λαὸς ἀπὸ

---

336 primum *κῦρ θεόδορο* scripsit cod. post delevit et in *κῦρ ιοάνη* mutavit *338 Ἰωάννης : ὁάνης* cod. *339 αὐτά : εφτα* cod. *340 χριστιανούς : χρηστηὰνοῦ* cod. *341 καὶ ὁ κοσταντήνος· καὶ ἐσηνφόνησε· ὁ δεσπότης κοσταντίνος* cod. *344 καὶ οἱ : καὶ ἑ οι* cod. *347 Παλαιολογιάννους : παλεγιάνους* cod. *Μπαγιαζήτη : παγίζη* cod. *353 κιαούσης : κιάσης* cod. *354 μόνε : μο-μονε* cod. *356 ἑτοιμάζεται : ἐμάζετε* cod.

---

1. Ὁ Μανουὴλ Παλαιολόγος εἶχε νυμφευθῆ εἰς πρῶτον γάμον τὴν κόρην τοῦ βασιλέως τῆς Κολχίδος, τὴν ὁποίαν ὅμως, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφήρπασεν ὁ πατήρ του. Πβ. Χαλκοκονδύλην, 75,22 – 76,12.

2. Ἐνταῦθα Μουράτη ἀντὶ Μπαγιαζήτην.

τὴν πεῖνα. Τότε ἐπαραδόθη καὶ ἡ Σηλυβρία 'ς τὸν Μπαγιαζήτη, εἰς τὴν
365 ὁποίαν ἤτονε ἀφέντης εἰσὲ δαύτην ὁ 'Ιωάννης, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως 'Ανδρονίκου, καὶ δὲν εἶχε τί κάμῃ καὶ ἔφυγε καὶ ἐδιάβη 'ς τὴν Φραγκία καὶ 'ς τὴν Γένοβα νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Καὶ τὴν ἄλλην μερέαν ἔστειλε γραφὴ ὁ Μπαγιαζήτης καὶ τὸν ἐπιάσαν καὶ τὸν ἔβαλαν 'ς τὴν φυλακή. Καὶ ἐστάθη καμπόσον λίγον καιρὸν καὶ ἔφυγε, καὶ ἐδιάβη 'ς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη καὶ
370 τὸν ἐπροσκύνησε. Καὶ τὸν ἐδέκτη καλὰ καὶ ἐχάρισέ του τὴν Σηλυβρίαν. Καὶ
φ. 23r *τὴν Πόλι τὴν εἶχε ἀποκλεισμένη καὶ τὴν πολέμα* [1]. |

(78,12-79,5). *Λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ ἐπολέμα ὁ Μπαγιαζήτης τὴν Πόλι, ἔβαλε ἐπίτροπον εἰς τὴν βασιλείαν του τὸν ξάδελφό του τὸν 'Ιωάννην, τὸν υἱὸν τοῦ 'Ανδρονίκου. Καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς 'Ιωάννης ὁ Παλαιολόγος ἐδιάβη*
375 εἰς τὴν Φραγκίαν [2], *εἰς τοὺς πρίντζιπους, καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν ἀφεντία τῆς Βενετίας καὶ ἐζήτησέ τους βοήθειαν, νὰ τοῦ βοηθήσουνε νὰ μὴν ἀφήσουνε καὶ πάρῃ ὁ Τοῦρκος μία βασιλικὴ χώρα ὡσὰν ἐκείνη. Καὶ ἐτάξανε νὰ τοῦ δώσουνε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη εἰς τὸν δοῦκα τῆς Μιλάνας, καὶ ἐδέκτηκέ τονε, καὶ ἔκαμέ του μεγάλη τιμή, καὶ ἔδωσέ του πολλὰ φλωρία καὶ ἄλογα*
380 καὶ ἄλλα χαρίσματα. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη εἰς τὸν ρῆγα τῆς Φράντζας [3].

(90,11-90,21). *'Ο ὁποῖος ρῆγας ἤτονε ἐξοστικός, καὶ δὲν εἶχε τὸν νοῦ του, καὶ ἤτονε ὄξω, ἀχώρια ἀπὸ τὴν κούρτη του. Καὶ ἀπόκρισι δὲν τοῦ ἐδώσανε καμμίας λογῆς, μηδὲ βοήθειαν. Καὶ οἱ ἄλλοι πρίντζιποι δουκάδες τὸν ἐδεχόντησαν ὅσο μόνε ὅτι τὸν ἐφιλεύανε. Καὶ ὡσὰν εἶδε οὕτως, ἐγύρισε εἰς*
385 τὴν Πόλι ἀβοήθητος [4]. *Εἰσὲ τοῦτα ὁ Μπαγιαζήτης δὲν ἔπανε, μόνε ἀενάως ἐπολέμα τὴν Πόλι, καὶ ἔστειλε καὶ εἰς τὸν Μορέαν πενῆντα χιλιάδες φουσσᾶτο μὲ τὸν Γιακοὺ πασᾶ* [5].

(90,22-92,17). *'Αντάμα ἔστειλε καὶ τὸν Βρενέζη, ὁ ὁποῖος Βρενέζης ἤτονε ἀπὸ τὶς παλαιὲς γενεὲς τοῦ 'Οτωμάνου, γενέα 'νοὺς ἀνδρειωμένου,*
390 καὶ ἐκάμανε μεγάλο διαγουμᾶ καὶ κοῦρσος. Καὶ ἐδιάβησαν ἕως τὴν Κορώ-

---

365 ἀφέντης : ἀφέντη cod. *369 ἐπροσκύνησε : ἐπροσκίνηση-νησε* cod. *370 Σηλυβρίαν : σηνληβρύαν* cod. *385 ἀενάως : ἀένάος* cod. *389 γενεές : γενὲς* cod.

---

1. 'Ἐξ ἀβλεψίας τοῦ γραφέως μετὰ τὸ φύλλον 18v ἀκολουθεῖ τὸ φύλλον 23r. Πβ. ἀνωτέρω, σελ. 219, σημ. 2.

2. Πβ. καὶ τὴν ἀφήγησιν Σφραντζῆ, 66,18 - 67,13.

3. Δοὺξ τοῦ Μιλάνου ἦτο τότε ὁ 'Ιωάννης Γκαλέας, βασιλεὺς δὲ τῆς Γαλλίας ὁ Κάρολος Ϛ'.

4. «Καὶ ἄπρακτος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέστρεψεν». Σφραντζῆς, 67,12.

5. Περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Πελοποννήσου πβ. Χάμμερ, Α', σ. 298 ἑπ.

νην καὶ ἕως εἰς τὴν Μοθώνην διαγουμίζοντας. Καὶ ὁ Γιακοὺ πασᾶς ἐδιάβη εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὸ ἐπῆρε.

Καὶ ὁ κὺρ Θεόδωρος[1]*, ὁ δεσπότης ὁ Παλαιολόγος, ὁποὺ ἤτονε εἰς τὸ Μεζηθρᾶ, ἐβλέποντας τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Πόλης καὶ τοῦ Μορέως,*
395 ὁποὺ ἤτανε εἰσὲ μεγάλο κίνδυνο, ἐπούλησε τῶν Βενετζάνω πολλοὺς τόπους
φ. 23v *τοῦ Μορέως, τὴν Μοθώνην | καὶ ἄλλους τόπους διὰ ὀλίγα φλωρία. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη καὶ ἐπούλησε καὶ τὸν Μεζηθρᾶ τοῦ Μέγα Μαστόρου, ὁποὺ ὥριζε τὴν Ρόδο. Καὶ ὡσὰν ἐμάθανε οἱ Μεζηθριῶτες πὼς τοὺς ἐπούλησε ἐμονοιάσανε καὶ ἐψηφίσανε καὶ ἐκάμανε τὸν μητροπολίτην τους δι' ἀφέντη καὶ*
400 δεσπότη. Καὶ ὅταν ἐγύρισε ὁ κὺρ Θεόδωρος ἀπὸ τὴν Ρόδο μὲ καμπόσους καβελλιέρους νὰ τοὺς παραδώση τὸν Μεζηθρᾶ καὶ τὴν ἀφεντία του, ἐμαζώκτησαν οἱ Μεζηθριῶτες καὶ εἴπανε τῶν καβελλιέρων : «Ὀγλήγορα νὰ φύγετε ἀπὸ τὸν τόπο μας, εἴτε δὲ σᾶς κάμομε ἐχθρούς». Καὶ ὡσὰν εἶδε ὁ κὺρ Θεόδωρος ὁ δεσπότης πὼς δὲν ἀπέρασε ἡ πουλησία του, εἶπε τους : «Ἐπειδὴ
405 καὶ δὲν ἔγινε ἐτοῦτο, στεργηθῆτε ἐμένα πάλι διὰ δεσπότη σας». Καὶ οὕτω ἔστερξαν, μὲ τοιοῦτο ὅτι νὰ τὸν ἔχουνε ἀφέντη καὶ ποτὲ τῶν καιρῶν νὰ μὴν τοὺς πουλήση εἰσὲ καμμίαν ἀφεντίαν. Λοιπὸν ὁ Γιακοὺ πασᾶς, ὡσὰν ἐπῆρε τὸ Ἄργος, καὶ ἐχάλασε τὸ κάτω κάστρο — μόνο ὀλίγο ἄφησε —, τότε ἐπῆρε σκλαβία ἀπὸ τὸν Μορέα, ἕως τριάντα χιλιάδες, καὶ τοὺς
410 ἔστειλε εἰς τὴν Ἀνατολὴ σεργούνηδες, νὰ ἀδυναμίση τὸν Μορέα, ἐξωρισμένους.

(92,18-92,21). *Καὶ ὁ Βρενέζης ἐδιάβη μὲ τὸ φουσσᾶτο του εἰς τὰ μέρη τῆς Μακιδονίας, καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπολέμα τοὺς Ἀλβανῖτες καὶ διαγούμιζε τοὺς τόπους τους.*

415 (95,2-95,6). *Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης, ἐπειδὴ διὰ τὸν φόβο τοῦ Ταμερλάνου, βασιλέως τῆς μεγάλης Ταταρίας, ἄφησε τὴν Πόλι καὶ ἐδιάβη μὲ τὰ φουσσᾶτα του εἰς τὴν Ἀνατολή, ἐπολέμησε ἕνα κάστρο, τὴν Ἔρτζικα, τὴν ὁποίαν τὴν ὥριζε ἕνας δοῦκας Τοῦρκος, καὶ τὴν ἐπῆρε, ἐδιάβη καὶ ἐπάτησε*
419 καὶ ἄλλους ἀφεντάδες Τούρκους καὶ ἐπῆρε τὴν ἀφεντία τους.

φ. 24r (95,7-96,16). *Καὶ τότε ἐμαζώκτησαν | ὅλοι οἱ ἀφεντάδες τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐδιάβησαν καὶ ἐπαραπονέθησαν εἰς τὸν Ταμερλάνο, λέγοντας ὅτι : «Ὁ*

---

391 Ἐπῆρε ὁ Γιακοῦ πασᾶς τὸ Ἄργος in margine *392 εἰς τό : ὑστὲ* cod. *397 (μαστόρου) της* delevit cod. *405 ἐτοῦτο : ἐ-ετούτο* cod. *407 τῶν : το* cod. *410 Ἄργος 30.000* in margine *421* in margine : *ἐσηκώθη ὁ Ταμερλάνος κατα-πάνω τοῦ Μπαγιαζήτη καὶ ἐσκοτώθη 'ς τὸν πόλεμο ὁ Μπαγιαζήτης*

---

1. Πβ. καὶ Σφραντζῆν, 67,14 ἑπ.

σουλτὰν Μπαγιαζήτης μᾶς ἐπάτησε καὶ μᾶς ἐπῆρε τοὺς τόπους μας καὶ τὴν ἀφεντία μας. Καὶ ἡ ἀφεντία σου εἶσαι μεγάλος βασιλέας καὶ ἔχεις δύναμι πολλή· καὶ νά 'ρθωμε καὶ ἐμεῖς νὰ πᾶμε νὰ τόνε πολεμήσωμε, ὅτι αὐτὸς ἐβουλήθη νὰ μὴν ἀφήση μηδὲ ἐμᾶς, μηδὲ τὰ κάστρη μας». Τότε ἔστερξε ὁ Ταμερλάνος καὶ ἑτοιμάστη καὶ ἔδωσε ἕνα φόρεμα τοῦ τζαούση του καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη, διατὶ οὕτως τὸ εἶχε συνήθειο, ὅτι ὅποτε ἤθελε νὰ στείλη ἀποκρισάρι εἰσὲ κάποιον βασιλέα τοῦ ἔστειλνε καὶ ἕνα φόρεμα διὰ χάρι. Καὶ εἶπε τοῦ τζαούση ὅτι νὰ εἰπῇ τοῦ Μπαγιαζήτη οὗτος, ὅτι :

(96,17-97,9). «Ἐπειδὴ καὶ πολεμᾷς τοὺς ὁμόπιστούς μας Τούρκους δὲν εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος, διατὶ ἔπρεπε νὰ πολεμᾷς ἀλλόφυλους καὶ ὄχι τοὺς Τούρκους τοῦ Προφήτη μας, ὁποὺ δὲν σοῦ ἐφταίσανε ποτέ, καὶ κάμεις ἀδικία».

(97,10-98,2). Τότε ὁ Μπαγιαζήτης ἐστάθη μὲ ὑπομονὴ καὶ ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ μαντατοφόρου κιαούση. Ἀμμὴ τοῦ ἐκακοφάνη πολὺ διὰ τὸ φόρεμα, ὁποὺ τοῦ ἔστειλε, καὶ λέγει τοῦ κιαούση : «Κάμε νὰ εἰπῇς τοῦ βασιλέου σας τοῦ Ταμερλάνου ὅτι μηδὲ ἡ Ἀνατολὴ μηδὲ ἡ Δύσι δὲ μὲ ἀγαποῦνε, διατὶ ἐγὼ πολεμῶ διὰ τὴν πίστι, καὶ ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἀρέσει ἐκεῖνα ποὺ κάμω καὶ παίρνω καὶ θέλει νὰ μὲ ἐβγάλῃ ἀπὸ τοὺς τόπους, ὁποὺ ἐπῆρα μὲ τὸ σπαθί μου, ἂς τὸ ἠξεύρῃ πὼς εἶμαι ἐκθρός του. Καὶ διὰ τὸ φόρεμα ὁποὺ μοῦ ἔστειλε χάρι, εἰπές του ὅτι ἄλλη βολὰ μὴ μοῦ στείλῃ ἐμενός, ὁποὺ εἶμαι ἀπὸ βασιλικὸ γένος καὶ πλουσώτερος ἀπὸ κεῖνον». φ. 24v

(98,3-98,13). Καὶ τότε ἐγύρισε ὁ τζαούσης ὁ μαντατοφόρος καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν Ταμερλάνο καὶ τοῦ εἶπεν τὰ ὅσα εἶπεν ὁ Μπαγιαζήτης. Καὶ ὡς τὰ ἤκουσε, ἐμανιώθη πολύ, καὶ ἔκραξε καὶ τοὺς ἀφεντάδες τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς εἶπε τὶς ἀπόκρισες τοῦ Μπαγιαζήτη. Τότε πάλι ἐστείλανε τὸν τζαούση μαντατοφόρο εἰς τὸν Μπαγιαζήτη, ὅτι νὰ δώσῃ τὰ κάστρη καὶ τὶς χῶρες ὁποὺ ἐπῆρε τῶν ἀφεντάδων τῶν Τούρκων, εἴτε δὲ καὶ δὲν τὰ ἐπιστρέψῃ, τὸν ἔχει διὰ ἐκθρὸν καί : «Θέλω σηκωθῇ μὲ τὰ φουσσᾶτα μου νά 'λθῶ ἀπάνω σου νὰ πάρω καὶ τοὺς τόπους σου, ὁποὺ ἔχεις εἰς τὴν Ἀνατολή». Τότε ὡς τὰ ἤκουσε ὁ Μπαγιαζήτης, ἐγέλασε καὶ ἀναγέλασε τὰ λόγια του.

(100,8-101,12). Τότε ὁ Ταμερλάνος ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπῆρε τὴν χώρα τὴν Σεβαστείαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ ἐπήγαινε παίρνοντας τὴν Ἀνατολή. Καὶ ἦρθε καὶ κοντὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι. Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὁποὺ εὑρίσκετόνε εἰς τὴν Ρούμελη, εἰς τὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας, ὡς τὰ ἐγροίκησε πὼς ὁ Ταμερλάνος ἐπῆρε τὴν Σεβαστείαν καὶ πάγει παίρνοντας τὶς τόπους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐπῆρε τὰ φουσ-

---

438 μηδὲ ἡ Δύσι : μιτὲ ὐ δήση cod. 456 εὑρίσκετόνε : ἐβρησκίετονε cod.

σᾶτα του καὶ ἀπέρασε εἰς τὴν Ἀνατολή. Τότε πάλι ἔμαθε πὼς ὁ Ταμερλά-
460 νος ἐπῆρε τὴν Σεβαστεία καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔκοψε καὶ πολλὴ σκλαβίαν ἔκαμε καὶ ἔπιάσε καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτη ζωντανὸ καὶ τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι του [1].

(138,6 ἑπ.). Καὶ εἰσὲ τοῦτα ἐδιάβησαν καὶ ἄλλα μαντᾶτα τοῦ Μπαγιαζήτη, ὅτι νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς τόπους ἐκείνων τῶν ἀφεντάδων καὶ νὰ τοῦ
465 δώσῃ καὶ δύο χιλιάδες καμήλια βούτυρο καὶ δύο χιλιάδες τέντες, καὶ νὰ βάλῃ νὰ διαλαλήσῃ εἰσὲ ὅλην του τὴν βασιλείαν ὅτι ὁ Ταμερλάνος ἔναι
φ. 25r μεγάλος βασιλέας καὶ ὅσα ἄσπρα καὶ φλωρία κάμῃ, νὰ γράφῃ τὸ | ὄνομα τοῦ Ταμερλάνου [2], καὶ νὰ τοῦ στείλῃ καὶ ἕνα του υἱὸν νὰ τὸν ἔχῃ εἰς τὴν κούρτη του ὑπόδουλο. Καὶ ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ τὰ στείλῃ καὶ νὰ τὰ κάμῃ αὐτά,
470 τὸν θέλει ἔχει διὰ ἐκθρὸν μεγάλον. Καὶ ὡς τὰ ἤκουσε αὐτὰ ὁ Μπαγιαζήτης, δὲν τοῦ ἔστειλε ἀπόκρισι καμμίαν.

(139,3-141,18). Καὶ ὁ Ταμερλάνος ἐρχέτονε νὰ τὸν εὕρῃ μὲ ὀκτακόσες χιλιάδες φουσσᾶτο. Καὶ ἐδιάβη τὰ μέρη τῆς Φρυγίας καὶ Λυδίας. Τότε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ἐπήγαινε νὰ τὸν εὑρῇ νὰ τόνε πολεμήσῃ μὲ ἑκατὸν εἴκοσι
475 χιλιάδες φουσσᾶτο. Εἰς τὸ ὁποῖο φουσσᾶτο ἤτανε μαζί του δέκα χιλιάδες Βουλγάροι καὶ Σέρβοι χριστιανοὶ εἰς βοήθειαν τοῦ Μπαγιαζήτη, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε τὴν ὀλπίδα του ὁ Μπαγιαζήτης, διατὶ αὐτοὶ ἤτανε μαθημένοι τοῦ πολέμου. Καὶ ἐδιάβησαν ἕως εἰς τὰ μέρη τῆς Φρυγίας, καὶ ἐκεῖ ηὗρανε τὸν Ταμερλάνο. Καὶ ἐκεῖ ὁποὺ ἤτονε τεντωμένος ὁ Μπαγιαζήτης πρωτύ-
480 τερα, ἔπεσε ἡ τέντα του καὶ ἐσκοτώθησαν τρία παλληκάρια, χωρὶς ἄνεμον καὶ χωρὶς νὰ τήνε σείσῃ τινάς· καὶ τὸ εἶχανε διὰ κακὸ σημάδι. Καὶ τὴν ἄλλην μερέαν ὅτι, ὅταν ἔβαλε βουλὴν νὰ πάγῃ νὰ εὑρῇ τὸν Ταμερλάνο νὰ τόνε πολεμήσῃ, τοῦ εἶχε εἰπεῖ ὁ πασᾶς βιζύρης ὅτι νὰ μὴν πάγῃ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν Ταμερλάνο, ἐκεῖ ὅπου ἤτονε ὁ Ταμερλάνος, εἰς τὴν Ἄγκουρη
485 εἰς τὴν Φρυγίαν [3].

(145,9-145,22). Ἐθάμασε ὁ Ταμερλάνος εἰς τὴν τόλμη τοῦ Μπαγιαζήτη, ὁποὺ ἐτόλμησε καὶ ἤρθε ἀπάνω του νὰ πολεμήσῃ μὲ ὀλίγο φουσσᾶτο. Τότε

---

459 Ταμερλάνος : ταμαμερλάνος cod.

---

1. Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ βαρβερινοῦ κώδικος παραλείπει τὰς σελ. 103 – 138 τοῦ Χαλκοκονδύλη, ἐν αἷς ὁ τελευταῖος ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν περὶ τοῦ Ταμερλάνου καὶ τῆς ὅλης δράσεως αὐτοῦ.

2. Μεταξὺ τῶν ὅρων τοῦ Ταμερλάνου ἦτο νὰ χρησιμοποιῶνται μόνον νομίσματα φέροντα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

3. Περὶ τοῦ Ταμερλάνου καὶ τῶν κατὰ τοῦ Βαγιαζὴτ πολέμων αὐτοῦ πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 306 ἑπ.

ἐκαβαλλίκεψε ὁ Ταμερλάνος καὶ ἐδιάβη κοντὰ εἰς τὸ φουσσᾶτο τοῦ Μπαγιαζήτη, καὶ ὡς τὸ εἶδε, ἐγέλασε καὶ εἶπε : «Ἀληθινὰ ἐτοῦτον ἡμπορεῖ τινὰς νὰ τὸν εἰπῇ Ἀστραπή» [1]. *Καὶ τότε ἐμέρασε ὁ Ταμερλάνος τὸ φουσσᾶτο του εἰσὲ δύο, καὶ ἔδωσε τοῦ υἱοῦ του τὸ μισὸ καὶ τὸ ἄλλο μισὸ ἐπῆρε ἀτός του.*

φ. 25v (145,23-147,12). *Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ἐμέρασε τὸ φουσσᾶτο του εἰς τρία, καὶ ἔβαλε εἰς τὴν ζερβὴ μερέα τὸν πασᾶ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἰς τὴν δεξίαν ἔβαλε τὸν πασᾶ τῆς Ρούμελης, καὶ εἰς τὴν μέση ἤτονε ὁ Μπαγιαζήτης μὲ τοὺς γιαννιτζάρους καὶ μὲ ὅλους τοῦ Σαραγίου διαλεμένους. Καὶ τὴν ἄλλη μερέα ἐρχέτονε μὲ τάξι πολέμου καὶ ἤτονε κοντά του ἕνας ἀφέντης τῆς Περσίας, ὁ Σακοῦκος, καὶ ἄλλοι ἀφεντάδες τῆς Περσίας. Τότε ἐσμίξανε τὰ φουσσᾶτα καὶ ἐπολεμούσανε σκληρά· καὶ οἱ Βουλγάροι καὶ οἱ Σέρβοι ἐπολεμούσανε ἀδρειωμένα τὸν ἐκθρόν τους.*

Ἀμμὴ ἰδόντας ὁ Μπαγιαζήτης ὅτι νικᾶται ὑπὸ τοῦ ἐκθροῦ του, διατὶς ἐτζακίσανε τὸ φουσσᾶτο του τῆς Ρούμελης, ἐσκιάκτη μήπως καὶ ἔλθῃ ὁ Σακοῦκος ὁ Περσιάνος καὶ τόνε βάλῃ ὀμπρός. Καὶ ἔκραξε τοὺς ἐδικούς του νὰ γυρίσουνε ὀπίσω καὶ δὲν τὸν ἀκούγανε. Καὶ τόσο τοὺς ἐφοβέρισε μὲ βία ἐγλυτώσανε καὶ ἐγυρίζανε κοντὰ εἰς τὸν Μπαγιαζήτη. Καὶ γυρίζοντας τοὺς ἐσώνανε οἱ ἐκθροὶ καὶ τοὺς ἐκατασφάζανε. Καὶ θεωρῶντας ὁ Μπαγιαζήτης τὸν τζακισμὸν καὶ χαλασμὸν τοῦ φουσσάτου του — μόνε ὅποιος ἐδύνετόνε ἔφευγε —, τότε ὁ Μπαγιαζήτης ἐκαβαλλίκεψε εἰσὲ μία φοράδα ὀγλήγορη καὶ ἔφευγε καὶ αὐτὸς ὅσο ἐδύνετόνε νὰ γλυτώσῃ. Καὶ ὁ Ταμερλάνος πρὶν νὰ σώσῃ εἰς τὸν πόλεμον, ηὗρε τζακισμένον τὸν Μπαγιαζήτη, καὶ ὡς εἶδε οὕτως, ἐδιαλάλησε ὅτι τοὺς Τούρκους νὰ μὴν τοὺς ἐσκοτώνουσι μηδὲ νὰ τοὺς κάμουσι σκλάβους, ὅτι τοὺς ἐλυπήθη, μόνε νὰ τοὺς ἐγδύνουσι καὶ νὰ τοὺς ἀφίνουνε νὰ πηγαίνουσι.

(147,13-147,22). *Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης φεύγοντας, ὡς εἴπαμε, μὲ τὴν φοράδα, τόνε κατατρέχασι πολλοὶ καβελλάροι ἀπὸ τοῦ Ταμερλάνου. Καὶ φεύγοντας ἐδίψασε πολλὰ ἡ φοράδα καὶ ηὗρε νερό, καὶ ἔσκυψε νὰ πιῇ νερό. Καὶ ὁ Μπαγιαζήτης δὲν ἠμπόρειε νὰ κρατήσῃ τὸ σαλιβάρι, νὰ τὴν κρατήσῃ.*

---

490 Ἀστραπή : ἀστροπὴ cod. *493 ζερβή : ζερζερβὴ* cod. *495 γιαννιτζάρους : γιανιτζάρος* cod. *503 ἐφοβέρισε : ἐφοβόρησαι* cod. *512 καὶ νὰ τοὺς ἀφίνουνε* 'iteratum in cod. delevi *514 καβελλάροι : γαβελάρη* cod. *Καὶ φεύγοντας : καὶ φέβγοντας ὐ φοράδα* cod. *515 (νερὸ) καὶ* iteratum cod. delevit *νὰ* iteratum in cod. delevi *516 ἠμπόρειε : ὐπόρηὲ* cod.

---

1. Ὁ Βαγιαζὴτ Α' ἐκλήθη Ἰλδιρίμ, ἤτοι Κεραυνός. Οἱ Βυζαντινοὶ καλοῦσιν αὐτὸν Λαίλαπα, ὁ δὲ ἱστοριογράφος Ἀστραπὴν (πβ. Χάμμερ, Α', σ. 371, σημ. Α).

Καὶ τότε ἔσκυψε νὰ πιῇ νερὸ καὶ ἐφτάσανέ τονε οἱ ἀνθρῶποι τοῦ Ταμερλάνου καὶ τὸν ἐπιάσανε ζωντανὸ καὶ τὸν ἐδιαβάσανε τοῦ Ταμερλάνου.

φ. 26r (147,23-148,10). *Εἰσὲ τοῦτον τὸν | πόλεμον ἐπιάσανε τὸν υἱὸν τοῦ Μπα-*
γιαζήτη μὲ ἄλλους ἀνθρώπους μπέηδες τοῦ Μπαγιαζήτη. Καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐγδύσανε καὶ τοὺς ἀφήσανε· ἀμμὴ τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτη τὸν Μουσᾶ τὸν ἐκράτησε, ὁμοίως καὶ τοὺς ἄλλους υἱοὺς τοῦ Μπαγιαζήτη, τὸν Μουσουλμάνο καὶ τὸν Ἔσαὶ καὶ τὸν Μεχεμέτη τοὺς ἐπῆρε. Ἀμμὴ τὸ ὕστερο ἐφύγανε μέρος ἀπὸ δαύτους καὶ ἐπέσανε εἰς τὰ χέρια τῶν Ρωμαίων,
οἱ ὁποῖοι Ρωμαῖοι ἐστεκόντησαν εἰς τὸν γιαλὸν μὲ φοῦστες πλεούμενα ἁρματωμένα, ὁποὺ ἐστεκόντησαν εἰς τὸ στενὸ τῆς Καλλίπολης διὰ φύλαξι. Καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Μπαγιαζήτη, ὁποὺ ἦτονε θυγατέρα τοῦ Λαζάρου, δεσπότου τῶν Σερβίων, τὴν ἐπιάσανε καὶ τὴν ἐδώσανε τοῦ Ταμερλάνου· τὴν ὁποίαν τὴν ἐπήρανε ἀπὸ τὸ σαράγι του, ἀντάμα μὲ ἄλλες τοῦ σαραγίου τῆς
Προύσας.

(148,11-149,14). *Λοιπὸν ὡσὰν ἐδιαβάσανε τὸν Μπαγιαζήτη σκλάβο δεμένο εἰς τὸν Ταμερλάνο, εἶδε τόνε καὶ ἐχάρηε πολλά, καὶ λέγει του: «Ὦ κακότυχε, διατί ἐκακοτύχησες τὸ γένος σου καὶ δὲν ἤκουσες, ὁποὺ μόνε τὰ κοπέλλια τῶν ἀνθρώπων μου σὲ ἐνικούσανε καὶ σὲ ἐκάμνασι κακό-*
τυχον, ἀμμὴ ἦρθες μὲ γερακαρέους καὶ μὲ ζαγαρίγκηδες καὶ μὲ λαγωνικὰ νὰ μὲ νικήσῃς, ὡσὰν παιδί;» Καὶ λέγουνε ὅτι ὁ Μπαγιαζήτης εἶχε ἑφτὰ χιλιάδες γερακαρέους καὶ ζαγαρίγκηδες κυνηγούς, καὶ εἶχε καὶ ἓξι χιλιάδες λαγωνικά, ὁποὺ τὰ ἔσυρνε. Καὶ ὡσὰν ἤκουσε ὁ Μπαγιαζήτης ὁποὺ τὸν ὠνειδιζε ὁ Ταμερλάνος, λέγει του· «Ὦ βασιλέα, ἐσὺ εἶσαι Ταρτάρης, ἤγουν
Σκύθας, καὶ εἶσαι ἅρπαγος καὶ ἁρπάσσεις, ζῇς καὶ κλέβγεις, καὶ δὲν γνωρίζεις τί εἶναι τὰ γεράκια καὶ τὰ λαγωνικά· ἀμμὴ ἐγώ, ὅπου εἶμαι υἱὸς
φ. 26v *τοῦ σουλτὰν Μουράτη υἱὸς τοῦ Οὐρχάνου βασιλέων, μοῦ πρέπει νά 'χω ζαγάρια καὶ λαγωνικὰ καὶ τὰ γεράκια». | Καὶ διὰ τοῦτα τὰ λόγια ἐμανιώθη ὁ Ταμερλάνος, καὶ ἔβαλε καὶ τὸν ἐδέσανε καὶ τὸν ἔβαλαν ἀπάνω εἰσὲ ἕνα*
μουλάρι καὶ τὸν ἐγυρίζανε ἀπὸ ὅλο τὸ φουσσᾶτο καὶ τὸν ἐμπαίζανε. Καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν ἔβαλε εἰς τὴν φυλακή.

(149,24-150,10). *Καὶ ἔκαμε καὶ ἠφέρανε τὴν γυναῖκα του, ὁποὺ τὴν ἠγάπα κατὰ πολλά, καὶ ἔβαλε καὶ ἐκόψανε τὰ φορέματά της ἀπάνω ἀπὸ τὰ γόνατά της ἕως εἰς τὰ μερία. Ἔκαμέ του καὶ ἄλλο, ὅτι ὡσὰν τὸν εἶχε*
δεμένο, καὶ ὅταν ἐκάθιζε νὰ φάγῃ ὁ Ταμερλάνος μὲ τοὺς μεγιστάνους του,

---

522 υἱούς : υἱὸς cod. *527 τοῦ Λαζάρου δεσπότου* iteratum in cod. delevi *528 τὴν ὁποίαν : τη ὁπήαν* cod. *529* post *σαράγι του* cod. *σκουπήον* delevit *537 ζαγαρίγκηδες : ζαγαργγίδες* cod. *ἓξι χιλιάδες : ἐξηλήάδες* cod. *542* post *σουλτὰν Μουράτη* cod. *του βασηλέος μουράτη μοὺ πρέπη* delevit

τὸν ἤφερνε δεμένο καὶ τὸν ἔβαλλε ὀλίγο μακρέα, καὶ ἔβαλλε τοὺς ὑπηρέτας του καὶ τοῦ ἐρρίχνανε τὰ κόκκαλα. Καὶ ὡσὰν εἶδε ὁ Μπαγιαζήτης τὶς καταφρόνιες ὁποὺ τοῦ ἔκαμνε, λέγει του : «Ὦ ἀδιάκριτε καὶ ἄγνωστε, ἐσὺ κάμεις ὡς καθὼς τὸ γένος τοῦ πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου, ὁποὺ εἶσαι γεννημένος ἀπὸ γένος χωριάτικο καὶ ἄγροικο καὶ χοντρὸ καὶ σκοτεινὸ γένος, καὶ δὲν σοῦ πρέπει νὰ ὑβρίζῃς καὶ νὰ καταφρονῇς τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδία τῶν βασιλέων καὶ δὲν γροικᾷς καὶ δὲν γνωρίζεις τοὺς φίλους σου καὶ τοὺς ἐκθρούς σου». Τότε ἐγέλασε ὁ Ταμερλάνος εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, καὶ τοῦ εἶπε· «Δὲν ἔχεις γνῶσι».

(150,11-150,19). *Τότε ἀπεράσοντας ὀλίγες ἡμέρες ὁποὺ τὸν εἶχε εἰς τὴν φυλακή, ἤτανε κάποιοι Τοῦρκοι ἐλεύτεροι ἀπὸ τὸν σουλτὰν Μπαγιαζήτη, ἐβάλανε ἀνθρώπους κρυφὰ καὶ τοὺς ἐτάξανε πολλὰ φλωρία ἀπὸ τόπον τῆς φυλακῆς νὰ κάμουνε τρόπον νὰ φύγῃ ὁ Μπαγιαζήτης, νὰ γλυτώσῃ. Καὶ ἔστερξαν. Καὶ διὰ νυκτὸς ἐσκάψανε ἀπ' ὄξω νὰ κάμουνε τρύπα νὰ ἐβγῇ. Ἀμμὴ σκάβοντας, ἀνοίξανε ἴσια ἐκεῖ ποὺ ἦσανε οἱ φυλάκτορες, καὶ ἐγροικήσανε καὶ ἐβγήκανε καὶ τοὺς ἐπιάσανε καὶ ἐκόψανε τὰ κεφάλια τους.*

φ. 27r (152,4-152,14). *Καὶ τὸν Μπαγιαζήτη | τὸν εἶχε δεμένο ἀπὸ τὸν λαιμὸν μὲ ἅλυσες χρυσὲς καὶ τὸν ἔσυρνε ὅλη τὴν Ἀνατολὴ καὶ εἰσὲ ὅλην τὴν Σουρίαν, ὅπου καὶ ἂν ἐπήγαινε, ὅσο ὁποὺ ἀπόθανε ὁ Μπαγιαζήτης. Καὶ ὅταν ἐκαβαλλίκευε τὸν ἔβαλλε καὶ ἔπεφτε εἰς τὴν γῆ, καὶ ἐπάτειέ τον εἰς τὴν ράχι του, καὶ ἐκαβαλλίκευε. Εἰς τὸν τόπον ὁποὺ ἀπόθανε, τὸν λέγουσι Ἰωνία, εἰς τὴν χώρα ὁποὺ ἦτονε ὁ Ταμερλάνος, εἰς τοὺς 1398 [1], καὶ ἦτονε σκλάβος ἕναν χρόνο. Καὶ ἄλλοι λέγουσι ὅτι ἐκεῖ ὁποὺ τὸν εἶχε εἰς τὴν φυλακή, ἀπὸ τὴν πίκρα του ἐβάρησε τὸ κεφάλι του εἰς τὸν τοῖχο, καὶ ἀπόθανε· ὁ ὁποῖος ἦτονε ἄνθρωπος πεισματάρης. Ἐστάθη εἰς τὴν βασιλείαν του 25 χρόνους, καὶ ἦτονε ἀνδρειωμένος, καὶ τὸν ἐλέγανε Ἀστραπὴ ἀπὸ τὴ γληγορωσύνη του.*

Τέλος τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη, υἱοῦ τοῦ Μουράτη — ὁ πέμπτος — 5.

---

551 primum *ἀπὸ ὁληγο* scripsit cod. post delevit et super lineam *ολίγο* add. *554* primum *ἔνε το γενο σου* scripsit post delevit et *το γένος τοῦ πατρός σου* corr. cod. *576* *Ἀστραπή* : *ἀστροπὴ* cod.

---

1. Εἶναι ἀνακριβὲς ὅτι ὁ Βαγιαζὴτ Α' ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ εὑρισκόμενος, τῷ 1398. Οὗτος ἀπέθανεν ἐκ μαρασμοῦ τὴν 8ην Μαρτίου 1403, τὸ δὲ πτῶμά του ἐνεταφίασεν ὁ υἱός του Μουσᾶς εἰς τὴν Προῦσαν.

Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ βασιλεία τοῦ Μουσουλμάνου, υἱοῦ τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη, 1398 ἀπὸ Χριστοῦ — 6.

580 (160,6-161,13). *Ἔσοντας νὰ ἀποθάνῃ ὁ σουλτὰν Μπαγιαζήτης, ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλείαν ὁ υἱός του, ὁ σουλτὰν Μουσουλμάνης*[1], *ἕξατος βασιλεύ, εἰς τοὺς 1411*[1]. *Ἀμμὴ ἦτονε ἐμποδισμένος εἰς τοὺς πολέμους ἀπὸ τοὺς*

---

581 Μουσουλμάνης ex *σουλαυμάνις* cod.

---

1. Μετὰ τὸ ἄδοξον τέλος τοῦ Βαγιαζὴτ Α΄ (1403) ἠκολούθησε μακρὰ περίοδος σκληρῶν ἐμφυλίων ἀγώνων μεταξὺ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, οἵτινες, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην (159,5-6) ὠνομάζοντο «Ἰησοῦς τε καὶ Μουσουλμάνος καὶ Μωσῆς καὶ Μεχμέτης καὶ Ἰησοῦς ὁ νεώτερος καὶ Μουσταφᾶς». Οὗτοι διένειμαν τὴν αὐτοκρατορίαν, μέχρις ὅτου ὁ Μωάμεθ κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ καὶ πάλιν ὁλόκληρον τὴν αὐτοκρατορίαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του, ἀποκαταστήσας τὴν πλήρη ἑνότητα τῆς ἀρχῆς. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐγέννησε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἱστορικούς, πολλοὶ τῶν ὁποίων θεωροῦσι τὰ ἔτη ταῦτα ὡς περίοδον μεσοβασιλείας. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Χάμμερ, Α΄, σ. 399 : «Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας τῶν Ὀθωμανῶν, παριστῶντες ἕκαστον τῶν τεσσάρων τούτων ἡγεμονοπαίδων ὡς σουλτάνον καὶ πλείονας τούτων συγχρόνως ὡς βασιλεύοντας, συγχέουσιν οὕτω τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν σουλτάνων, ὅπερ ἀγνοοῦσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ἱστοριογράφοι· διότι οὗτοι ὅλως συνεπεῖς τῆς ἀρχῆς τῆς ἑνότητος καὶ τῆς ἐξουσίας, τῆς πηγαζούσης ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς κατοχῆς, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου, οὔτε τὸν Σουλεϊμάν, οὔτε τὸν Μουσᾶν ὁμολογοῦσιν ὡς σουλτάνους, εἰ καὶ ὁ πρῶτος εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ οὐ μόνον τὸ δίκαιον τῶν πρωτοτοκείων, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας καὶ τοῦ στρατοῦ συνετάχθησαν αὐτῷ, εἰ καὶ ὁ δεύτερος πρεσβύτερος τοῦ Μωάμεθ καὶ διοικητὴς τοῦ Σουλεϊμὰν ἐβασίλευσεν ἀπολύτως ἐν Εὐρώπῃ. Μωάμεθ δὲ ὁ νεώτερος ἀδελφός, ὅστις μάλιστα ἐπὶ πολὺ ὑπετάσσετο τῇ βασιλείᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν, ἐστὶ κατ' αὐτοὺς ὁ μόνος ἀληθὴς καὶ νόμιμος σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν· διότι ἀγαθῇ τύχῃ, ἔμεινεν ὁ τελευταῖος κάτοχος τοῦ θρόνου. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη τῶν Τούρκων ἱστορικῶν οὐκ ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ δημοσίου δικαίου τοῦ ἰσλάμ, ἀπονέμοντος τὴν κληρονομίαν τοῦ θρόνου τῷ πρεσβυτέρῳ τοῦ βασιλεύοντος οἴκου, ἢ τῷ ὑπὸ τῆς θελήσεως τοῦ ἄρχοντος ὡς διαδόχῳ ὁρισθέντι» (ἔνθ' ἀν., Α΄, σ. 399 - 400). Ὁ ἡμέτερος ἱστοριογράφος ἀριθμεῖ τὸν Σουλεϊμὰν μεταξὺ τῶν σουλτάνων, ὡς τὸν νόμιμον διάδοχον τοῦ Βαγιαζὴτ Α΄. Πρέπει ἀκόμη νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Βαγιαζὴτ εἶναι Σουλεϊμάν, καίτοι οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Πέρσαι ἱστοριογράφοι καλοῦσι συνήθως αὐτὸν Μουσουλμάνον. Ἐν τῷ βαρβερινῷ κώδικι γίνεται σύγχυσις μεταξὺ τῶν δύο ὀνομάτων.

2. Ὁ Σουλεϊμάν, μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ταμερλάνου, Μιρζᾶ Μωάμεθ, κατέφυγεν εἰς Προῦσαν. Περὶ τῶν περαιτέρω περιπετειῶν του πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 387, ἑπ.

ἀδελφούς του, καὶ τὸ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσταφᾶ, ὁποὺ
φ. 27v ἤτονε ἀντάμα μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν εἶχε σκλάβο ὁ Ταμερλάνος. | Καὶ
585 ἐγλύτωσε καὶ ἦρθε καὶ ἐγίνη ἐπίτροπος τῶν ἀλλῶν παιδίων, ἤγουν εἰς τὰ ἀδέλφια του, ὁποὺ ἤτανε ἐχθροὶ τοῦ Μουσουλμάνου. Καὶ ἐδιάβη ἀπὸ τὴν Μαύρη θάλασσα καὶ ἐδιάβη καὶ ἔσμιξε τὸν Μύρσα, τὸν ἀφέντη τῶν Σερβίων, νὰ πάγῃ νὰ πάρῃ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἔταζε πολλοὺς τόπους νὰ τοῦ χαρίσῃ εἰς τὴν Ρούμελη. Ὁ ὁποῖος Μύρσας ἤτονε ἐκθρὸς
590 τῶν Ρωμαίων, λέγω τῆς Πόλης. Καὶ εἶχε ἔκθρα καὶ ὁ αὐτὸς Μουσᾶς τῶν Ρωμαίων, διατὶ ἐβοηθήσανε καὶ ἐκάθησε ὁ Μουσουλμάνος. Λοιπὸν ἐδέκιη ὁ Μύρσας τὸν Μουσᾶ καὶ ὅλη ἡ Ρούμελη, καὶ ἔδωσέ του πολλὰ φουσσᾶτα καὶ ἐμάζωξε καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τὸν ἀγαπούσανε. Ἀμμὴ τὸν Σουλαϊμάνη δὲν τόνε θέλανε διὰ βασιλέα, μόνε τὸν Μουσᾶ. Καὶ ὁ Σουλαϊμάνης εὑρίσκε-
595 τόνε εἰς τὴν Ἀνατολή. Καὶ ἐσήκωσε μάχη καταπάνω τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ἐμάζωξε πολεμιστᾶδες Βλάχους ἀπὸ τὴν Βλαχίαν, διατὶ εἶχε ἀγάπη μὲ τὸν ἀφέντη τῆς Βλαχίας καὶ φιλίαν, ὀνόματι Ἀδάμ. Καὶ μὲ τοῦτες τὶς δύναμες καὶ βοήθεια ἐπερίλαβε ὁ Μουσᾶς τὶς χῶρες καὶ τόπους τῆς Ρούμελης, ὁποὺ τὶς ὥριζε ὁ Μουσουλμάνος, ὁ ἀδελφός του. Ὁμοίως ἐπῆρε καὶ τὴν Ἀνδρια-
600 νούπολι, ὁποὺ ἤτονε τὸ Σκαμνὶ τῶν πατέρων τους κ' ἐκάθησε διὰ βασιλέας· καὶ τὸν ἐτιμήσανε, ὡς εἶχανε συνήθειαν. Καὶ ὁ Μουσουλμάνος, ὁποὺ ἐκαθέτονε εἰς τὴν Προῦσα, ὡς τὸ ἔμαθε, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στενὸ τῆς Καλλίπολης, νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν Μουσᾶ. Καὶ ὡς ἔμαθε ταῦτα, ἀπέρασε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Κωνσταντινόπολι καὶ ἐπαν-
605 δρέφτη καὶ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα τοῦ κὺρ Θεοδώρου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννη [1].

(161,14-163,2). Καὶ ὁ Μουσᾶς ἦρθε ἕως εἰς τὰ τειχία τῆς Πόλης καὶ
φ. 28r ἐκάμανε πόλεμον μὲ τὸν Μουσουλμάνο | τὸν ἀδελφό του. Ὁ ὁποῖος Μουσᾶς εἶχε εἰς τὰ φουσσᾶτα του πολλοὺς Βλάχους [2], εἰς βοήθειαν καὶ Βουλγάρους,
610 καὶ εἶχε τὸν Στέφανο, υἱὸν τοῦ δεσπότου Λαζάρου, ὁποὺ τὶς ἔσυρνε. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ὁποὺ ἤτανε ἀπὸ τὴν Ρούμελη, ἐστέκανε νὰ σμίξουνε εἰσὲ πόλεμο. Καὶ ὁ βασιλεὺ τῆς Πόλης ἐμίλησε τοῦ ἄνωθεν Στεφάνου, ὅτι νὰ ἀφήσῃ τὸν Μουσᾶ καὶ νὰ βοηθήσῃ τοῦ Μουσουλμάνου, ὁποὺ εἶναι μεγαλύτερος βασιλέας, καὶ ὄχι τὸν Μουσᾶ, ὁποὺ ἔναι ἀχάριστος ἄνθρωπος καὶ δὲν ἀγαπᾷ

---

585 in margine : *μουσουλμάνος* *589* in margine *μουσὰς* ex *μουσταφὰς* primum *μουσταφὰς* scripsit post delevit et *μουσὰς* corr. cod. *591 μουσουλμάνος* ex *σουλαυμάνις* cod. *594 εὑρίσκετόνε : ἐβρησκίετονε* cod. *609 Βουλγάρους : Βοῦγάρους* cod. *611 ὁποὺ* iteratum in cod. delevi *614 ἄνθρωπος : ἀνθρπος* cod.

---

1. Πβ. Χαλκοκονδύλην 161,10 ἑπ., Σφραντζῆν 90,22 – 91,2, Χάμμερ, Α', σ. 406.
2. Ὑπὸ τὸν κράλην Μύρσαν (ἢ Μύρτζαν). Πβ. Χάμμερ, Α', σ. 413.

τοὺς φίλους καὶ ἕναι μανιώδης ἄνθρωπος. Ἀμμὴ ὁ Στέφανος δὲν τὸν ἤκουσε. Τότε ὁ Μουσᾶς ἔδραμε ἀπάνω εἰς τὸν Μουσουλμάνο μὲ τὰ φουσσᾶτα τους. Ἀμμὴ ἐτζακίστη ὁ Μουσουλμάνος καὶ ἐφεύγανε καὶ ἐκρυβόντητησαν ἀπὸ τὰ χαντάκια τῆς Πόλης. Καὶ ἐκαμώθη ὁ Μουσουλμάνος τάχα πὼς ἔφυγε. Ἀμμὴ αὐτὸς εἶχε κοντά του πεντακόσους καβελλαραίους διαλεκτοὺς ἀνδρειωμένους καὶ ὁ Μουσᾶς ἔτρεχε καὶ ἔφτανε ὅσους ἠμπόρειε καὶ τοὺς ἐκατάσφαζαν καὶ ἐπιάσανε καὶ πολλοὺς σκλάβους. Καὶ ὅσοι ἐφεύγασι ἐγλυτώνανε. Καὶ ὁ Μουσᾶς ἔδραμε ὀμπρὸς καὶ τρέχοντας ἀποστάθη ἀπὸ τὸν κόπον τοῦ πολέμου καὶ ἐγύριζε εἰς τὴν τέντα του. Καὶ ὡς τὸν εἶδε ὁ Μουσουλμάνος, ἔδραμε ἀπάνω του μὲ τὴν συντροφία του καὶ ἐτζάκισε τὸν Μουσᾶ καὶ ἐφύγανε. Καὶ ὡσὰν ἐτζακίστησαν, ἐδιάβησαν καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Μουσουλμάνο.

(163,3-165,6). Τότε ἐμάζωξε ὅλα τὰ φουσσᾶτα καὶ ἀπέρασε καὶ ἐδιάβη καὶ ἐκάθησε εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι ὡς βασιλέας καὶ ἐδιόρθωσε τοὺς τόπους τῆς βασιλείας. Καὶ ὁ Μουσᾶς ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Βλαχίαν[1], εἰς τὸν ἀφέντη τὸν Ἀδάμ, ὁποὺ ἐστέκετόνε εἰς τὸ μέγα βουνὸ τὸ λέγουσι Αἷμα καὶ ἀπὸ τὸν φόβο του ἐδιάλασε τὸν τόπον ὁποὺ ἔστεκε. Ὤλπιζε νὰ τοῦ ἔλθῃ βοήθεια ἀπὸ καμμίαν ἀφεντίαν, ὡς τοῦ ἦλθε. Καὶ ὁ Μουσουλμάνος, ὡσὰν ἔκαμε τὴν νίκη, ὡς εἴπαμε, ἐγύρισε εἰς τὸ Σκαμνί του καὶ ἔτρωγε καὶ ἔπινε καὶ ἐξεφάντωνε ἀμέριμνα καὶ δὲν εἶχε ἔννοιαν[2]. | Ἰδόντας αὐτὰ φ. 28v οἱ γιαννιτζάροι του, ἐφύγανε καὶ ἐδιάβησαν μὲ τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσᾶ καὶ τὸ περισσότερο ὅτι τοῦ ἐδίδανε λόγο οἱ Ρωμαῖοι, ὅτι νὰ σταθῇ δυνατὸς καὶ «Νὰ μὴν φοβᾶσαι τὸν ἀδελφό σου τὸν Μουσουλμάνο, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει καμμίαν ἔννοια τῆς βασιλείας του, μόνε ἕναι ἀξεννοίαστος»· καὶ διὰ τοῦτο τὸ πάλι τοὺς ἐχάρισε τῶν Ρωμαίων τὴν Σαλονίκη καὶ τὸ Ζητούνι καὶ ἄλλες χῶρες, ὁποὺ ὥριζε εἰς τὴν παραθαλασσία τῆς Ἀνατολῆς. Ἀκόμη ἔταξέ τους καὶ εἴτι ἄλλο τοῦ ζητήσουνε, μόνε νὰ μὴν τοῦ πάνε ἐναντίοι. Καὶ τὴν ἄλλη μερέαν ἐστείλανε λόγο τοῦ Μουσουλμάνου ὅτι : «Εἰς τὸν τόπον ὁποὺ εἶσαι, φυλάξου ἀπὸ τὸν ἀδελφό σου τὸν Μουσᾶ». Ἀμμὴ αὐτὸς ὁ Μουσουλμάνος δὲν ἤκουε τὰ λόγια τους, μόνε ἤτονε εἰς τὰ φαγία καὶ εἰς τὰ πιοτὰ

---

623 τέντα : ντέτα cod. *630 ἀφέντη : ἀφέτη* cod. *634 ἔννοιαν : ἔνηαν ει ἔνιαν* cod.

---

1. Ἐν ἔτει 1406.

2. Πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 415 : «Ἐν τούτοις ὁ Σουλεϊμὰν ἐτρύφα ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀφροντιστῶν περὶ τῶν κρυφίων στρατολογιῶν τοῦ Μουσᾶ. Μάτην πρέσβεις τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος προέτρεπον αὐτὸν ἵνα ἐγρηγορῇ καὶ ἐνεργῇ καὶ προφυλάσσηται ἀπὸ τεχνασμάτων τοῦ ἀδελφοῦ· ἐλάλουν πρὸς κωφόν, ὅστις τῇ μὲν πρωΐᾳ καὶ τῇ ἑσπέρᾳ ἐτρύφα, τῇ δὲ νυκτὶ ἐκώμαζε, τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκάθευδε».

645 καὶ εἰς τὰ ξεφαντώματα καὶ εἰς τὸ κοιμητίο τῆς μέθης. Ἀμμὴ ὄξω ἀπὸ τοῦτα ἤτονε καλὸς βασιλέας καὶ ἐλεύτερος καὶ ἀνδρειωμένος καὶ θυμώδης εἰς τὸν πόλεμο, ὁποὺ εἶχε ὅλο τὸ ἐναντίο τοῦ Μουσᾶ. Καὶ ὡσὰν ἔμαθε ὁ Μουσᾶς πὼς ὁ Μουσουλμάνος ἔπεσε εἰσὲ τέτοιας λογῆς ἐλαττώματα ἔκαμε τρόπον καὶ τὸν ἀγαπήσανε οἱ πασᾶδες καὶ τὸν Μουσουλμάνο τὸν ἐμισήσανε.
650 Κ' ἐστεῖλε γραφὴ τοῦ Μουσᾶ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ὁ Μουσουλμάνος κάμει πράματα ὁποὺ δὲν πρέπει νὰ τὰ κάνῃ τινὰς βασιλέας καὶ ἐσύ, ἂν θέλῃς, ἔλα καὶ σὲ θέλομε. Τότε ὁ Μουσᾶς, ὡς ἐβεβαιώθη, ἐμάζωξε φουσσᾶτα πολλὰ· καὶ ἦρθε εἰς βοήθειά του ὁ Χάνης, γιαννιτζάραγας, μὲ τοὺς γιαννιτζάρους, καὶ ὁ Βρενέσης, ὁποὺ ἤτονε μπεγλέρμπεης τῆς Ρούμελης [1]. Καὶ ὡσὰν εἶδε
655 καὶ ἔμαθε ὁ Μουσουλμάνος πὼς τὸν ἄφησαν τὰ φουσσᾶτα του, ὁμοίως καὶ οἱ σπαχῆδες, ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ νὰ τόνε φυλάξουνε. Καὶ τοὺς ἔταξε ὅτι νὰ τοῦ βοηθήσουνε νὰ πάγῃ νὰ καθήσῃ εἰς τὴν Προῦσα βασιλέας καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ὅλες τὶς χῶρες καὶ κάστρη ὁποὺ
659 εἶχανε παρμένες οἱ πατρογονεῖς του· καὶ ἔκαμνέ τους καὶ ὅρκον ὅτι ποτέ
φ. 29r *του νὰ μὴν ἀπεράσῃ εἰς τὴν Ρούμελη. Λοιπὸν | τότε τὸν ἐπιάσανε οἱ ἀνθρῶποι του ὀλίγοι ὁποὺ τοῦ ἀκολουθούσανε καὶ τὸν ἐδιαβάσανε τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ Μουσᾶ [2]. Καὶ ὡς τὸν εἶδε ἐν τῷ ἅμα τὸν ἔπνιξε ἀπὸ τὸ λαιμὸ μὲ κομμάτι σκοινί [3], καὶ ἐκεινούς, ὁποὺ τὸν ἐπιάσανε καὶ τοῦ τὸν ἐφέρανε, τοὺς ἔκαψε ἐκεινοὺς καὶ τὰ παιδία τους καὶ τὶς γυναῖκες τους.*
665 Τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Μουσουλμάνου, ἕξατος βασιλεὺ Τουρκῶν, Ὀτωμάνος — 6.

Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ βασιλεία τοῦ Μουσᾶ, Τούρκου Ὀτωμάνου, υἱοῦ τοῦ Μπαγιαζήτη, εἰς τὶς 1414, ὁ ἕφτατος — 7.

(165,7-166,14). *Ὁ Μουσᾶς [4], ὁ υἱὸς τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζήτη, ἐπειδὴ ἔπνιξε τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσουλμάνο, ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ*

---

646 θυμώδης : θυμόδη cod. *654 Ρούμελης : ρούμελος* cod. *655 καὶ* ante *ἔφυγε* om.

---

1. Πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 416.

2. Πβ. καὶ Χάμμερ, Α΄, σ. 416, ὅπου παρέχονται αἱ περὶ τὸν θάνατον τοῦ Μουσουλμάνου σχετικαὶ πληροφορίαι.

3. Ἐν ἔτει 1410.

4. Καὶ περὶ τοῦ Μουσᾶ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῶσιν ὅσα καὶ περὶ Μουσουλμάνου (Σουλεϊμάν), ὅτι δηλ. κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους οὗτος δὲν καταριθμεῖται μεταξὺ τῶν σουλτάνων, ἀλλ' ὡς εἷς τῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς μεσοβασιλείας ἀγωνισθέντων πρὸς τελικὴν ἐπικράτησιν.

πατρός του καὶ ἐπροσκυνήσανέ τον διὰ βασιλέα τους. Τότε ἐμάζωξε τὰ φουσ-
σᾶτα του καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ρούμελη, καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Σαλονίκη, καὶ
ἐδιάβη εἰς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ ἐδιαγούμιζε τὶς χῶρες καὶ ἐκούρσευε [1]. *Καὶ*
ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Στέφανου Μπούλου, τοῦ γυναικαδελφοῦ τοῦ
Στεφάνου, καὶ τοῦ Λαζάρου Μπλατίκα, διατὶ ἀπόθανε ὁ γαμπρός του ὁ Στέ-
φ. 29v *φανος καὶ ἐκάθησε | εἰς τὴν ἀφεντία ὁ αὐτὸς Μπλατίκας, ὁ ὁποῖος ἐκάθετόνε*
εἰς τὴν Σιδερόβια, πρῶτο κάστρο καὶ δυνατὸ τῆς Βουλγαρίας. Καὶ τότε τὴν
ἐπολέμα ὁ Μουσᾶς, διατὶ ὁ Στέφανος ἤτονε ἐναντίος του ὅταν ἐπολέμα μὲ
τὸν ἀδελφό του, ὁ ὁποῖος Στέφανος ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς βοήθειαν τῶν
Ρωμαίων. Τότε τὴν Σιδερόβια δὲν τὴν ἐπῆρε, μόνε ἐδιαγούμιζε τὰ χωρία
καὶ πολλὴ σκλαβίαν ἔκαμε. Τότε ἐδιάβη μὲ τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἀπόκλεισε
τὴν Κωνσταντινούπολι, διατὶ τὸν ἐβοηθήσανε πολλοὶ ἀφεντάδες. Εἶχε καὶ
κάτεργα καὶ καράβια, ἁρμάδα πολλή, καὶ ἐπολέμα τὴν Πόλι διὰ ξηρᾶς καὶ
διὰ θαλάσσης [2]. *Καὶ ὁ βασιλεὺ Παλαιολόγος καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἁρματώθησαν*
καὶ αὐτοί, καὶ ἁρματώσανε τὰ κάτεργά τους καὶ ὅσα πλεούμενα εἶχασι. Καὶ
ἐβάλανε εἰς τὴν ἁρμάδα τους πρῶτον καπετάνιο τὸν κὺρ Μανουήλ, υἱὸν τοῦ
βασιλέως Ἰωάννη, τὸν μπαστάρδον [3], *ὁποὺ ἦτον ἀνδρειωμένος. Καὶ ἐδιάβη*
καὶ ἔσμιξε μὲ τὴν ἁρμάδα τοῦ Μουσᾶ καί, πολέμου γενομένου, ἐνικήσανε
οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐκαταχάλασάν την. Τότε, ὡσὰν εἶδε ὁ Μουσᾶς πὼς ἐνική-
σανε τὴν ἁρμάδα του, δὲν ἤθελε νὰ ξετρέχῃ νὰ κάμνῃ ἁρμάδες, μόνε ἐπο-
λέμα στερέας μὲ τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐπήγαινε καὶ ἐδιαγούμιζε τοὺς τόπους
τῶν Ρωμαίων καὶ σκλαβία ἔκαμνε. Καὶ εἶχε καὶ φουσσᾶτα εἰς τὴν Σαλονίκη,
φ. 30r *ὁμοίως εἶχε καὶ φουσσᾶτα καὶ εἰς τὴν Βουλγαρία καὶ ἐδιαγουμίζαν· | διατὶ*
εἶχε ἀγάπη μὲ ὅλους τοὺς ἀφεντάδες τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τοῦτο ἐπολέμα εἰς
τὴν Ρούμελη ἀξέννοιαστα.

(166,15-167,17). *Καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ ὁ βασιλεὺ τῆς Πόλης δὲν εἶχανε*
τί κάμῃ, καὶ ἐστείλανε εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτη [4], *ἀδελφὸ τοῦ Μουσᾶ,*
ὁποὺ ἦτονε μικρότερος, ὅτι νὰ ἐρθῇ, νὰ πάρῃ φουσσᾶτο ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ
καὶ νὰ τοῦ δώσουνε καὶ οἱ Ρωμαῖοι βοήθειαν νὰ πάγῃ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν

---

669 τον : το cod. *βασιλέα : βαβιλεὰ* cod. *τότε : τότο* cod. *673 Μπλατίκας : μπλντίκας* cod. *680 ἐβοηθήσανε* cod. ex *ἐβούειθήσανε*

---

1. Πβ. καὶ Χάμμερ, Α΄, σ. 419.
2. Πβ. καὶ Χάμμερ, Α΄, σ. 420.
3. Ὁ Μανουήλ, νόθος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου, ἐνίκησε τὸν ἐχθρόν· μετὰ τὴν νίκην ὅμως, θεωρηθεὶς ἐπικίνδυνος, καθείρχθη ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη.
4. Ὁ ἱστοριογράφος ὑποπίπτει εἰς ἀνακρίβειαν. Πρόκειται περὶ τοῦ Οὐρχὰμ (Ὀρχάν), υἱοῦ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ τοῦ Μουσᾶ Μουσουλμάνου καὶ οὐχὶ Μπαγιαζήτη, ὡς ἐσφαλμένως ἀναγράφεται ἐν τῷ βαρβερινῷ κώδικι.

ἀδελφό του τὸν Μουσᾶ. Τότε ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἀπέρασε εἰς τὴν Ρούμελη, καὶ ἐδιάβη τὰ μέρη τῆς Σαλονίκης νὰ εὑρῇ τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσᾶ. Καὶ εἶχε κοντά του ἕναν ἀνατολίτη πασᾶ εἰς τὴν βουλή του, εἰσὲ κεῖνα ὁποὺ ἐλόγιαζε νὰ κάμῃ, ὀνόματι Σαλαμπάν [1]*, ὁ ὁποῖος, εἴ τι βουλὴ ἐσυβούλευέ τονε, τὸ ἔδιδε γνωστὸ τοῦ Μουσᾶ· καὶ τὸν ἐτραδίριζε τὸν Οὐρκὰμ νὰ τόνε δώσῃ καὶ νὰ τόνε παραδώσῃ τοῦ Μουσᾶ. Καὶ ἐδιάβησαν καὶ ἐμπήκανε εἰς τὴν Μακιδονία, εἰς τόπον ὁποὺ ἤξερε ὁ Σαλαμπάνος, ἐδιάβησαν εἰς τὴν Βερρόε χώρα, καὶ ἐκεῖ τὸν ἐδέκτησαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ τόπου καλά. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐτεντώσανε εἰσὲ ἕνα πλάγι βουνοῦ. Καὶ ὁ Σαλαμπάνος ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε γραφὴ εἰς τὸν Μουσᾶ, ὅτι νὰ ἐρθῇ τὸ γληγορύτερο νὰ τὸν πιάσῃ τὸν ἀδελφό του τὸν Οὐρκάμ. Καὶ ὡς τὸ ἔμαθε, ἐπῆρε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπιάσε τὸν Οὐρκάμ, ὁποὺ ἦτονε ἀκόμη μικροπαλληκαρόπουλλο, καὶ ἐπῆρε τὴν ζωή του. Καὶ τὸ φουσσᾶτο ὁποὺ ἔσυρνε, ἐπολεμήσανε, ἀμμὴ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἔκοψε*
φ. 30v *ὅλους. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Μπογδανία,| καὶ ἐδιαγούμισέ την καὶ πολλὴ σκλαβίαν ἔκαμε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε καὶ εἶχε μεγάλην ἔννοιαν διὰ ἕνα υἱὸν μικρότερο τοῦ Μπαγιαζήτη, ὀνόματι Ἔσαί. Ἀμμὴ ἐγίνη χριστιανὸς εἰς τὴν Πόλι, καὶ ἀπέρασε ὀλίγος καιρὸς καὶ ἀπόθανε.*

(167,18-168,18). *Καὶ ἐβγῆκε ἀπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτήν, διατὶ εἶχε πολλὴ ἔννοια καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους του ἀδελφοὺς καὶ ἀπὸ τὶς ἀνιψιούς του, διατὶ ὁ Μπαγιαζήτης εἶχε παιδία τὸν Μουσουλμάνον καὶ τὸν Μουσᾶ καὶ τὸν Ἔσαὶ καὶ τὸν Μεχεμέτη, ὁ ὁποῖος ἦτονε ὁ μικρότερος. Καὶ ἐπειδὴ ἦτονε μικρὸ παιδί, ὅταν ἀπέθανε ὁ πατέρας του ὁ Μπαγιαζήτης, τὸν ἐπήρανε καὶ τόνε ἀναθρέφανε· καὶ τὸν ἀγαπούσανε οἱ ὑπηρέτες τοῦ πατρός του, καὶ τὸ ἐπήρανε μικρὸ καὶ τὸ δώσανε ἑνοῦ σκοινᾶ καὶ τὸ μάθαινε τὴν τέχνη* [2]*. Καὶ ὡσὰν*

---

700 ἀκόμη : ἀκόκι cod. *703 ἀπὸ κεῖ : ποκὶ* cod. *708* in margine 4

---

1. Τὸ ὄνομα τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ Ὀρχὰν Σαλαμπὰν ἀπαντᾷ ὑπὸ διαφόρους τύπους· οὕτως ὁ Δοῦκας ὀνομάζει αὐτὸν Σαμπάνην, ὁ δὲ Χαλκοκονδύλης Παλάπανον (πβ. καὶ Χάμμερ : Βαλαβὰν κ.ο.κ.).

2. Τὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς ἐκμαθήσεως τῆς τέχνης τοῦ χορδοποιοῦ ἀναφέρει ὁ Χαλκοκονδύλης (168,7 ἑπ.), λέγων ὅτι οἱ ἔχοντες ὑπὸ τὴν προστασίαν των τὸν νεαρὸν Μωάμεθ : «δεδοικότες, μὴ συλληφθείη τε καὶ ἀπόλοιτο, χορδοποιοῦ τινός, ἐν Προύσῃ παρεκάθεντο, ὡς ἂν τὴν τέχνην ἐκμανθάνοι». Κατὰ δὲ τὸν Σφραντζῆν (91,21 ἑπ.) : «Μεεμέτης δὲ ὁ ὑστερογενὴς υἱὸς τοῦ Μπαγιαζήτου διὰ τὸ εἶναι ἐκ πάντων νεώτερος καὶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν πάντων φοβούμενος, φυγὼν ἦλθεν ἔν τινι τόπῳ μετά τινος τεχνίτου τοξοποιοῦ... μισθωτὸς ἐγένετο ἵνα μὴ γνωσθῇ τοῖς ἀδελφοῖς». Ὁ Χάμμερ ὅμως, στηριζόμενος εἰς τουρκικὰς πηγὰς διαψεύδει τὰ ἀνωτέρω, ἀποδίδων αὐτὰ εἰς παρεξήγησιν. Ὁ Μωάμεθ, παρατηρεῖ, διεκρίθη ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας διὰ τὰ

ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινε παλληκαρόπουλλο, ἔφυγε ἀπὸ τὸν μάστορά του, ἀπὸ τὴν Προῦσα, καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν ἀφέντη τῆς Καραμανίας, ὀνόματι Ἀλούρη, ὁ ὁποῖος τὸ ἐδέκτη μὲ χαρὰ ἐπειδὴ ἤτονε παιδὶ τοῦ Μπαγιαζήτη, καὶ τὸ ἐμάθαινε τὶς τέχνες τοῦ πολέμου, μὲ τιμὴ ὡσὰν βασιλόπουλλο ὁποὺ ἤτονε. Καὶ ὡσὰν ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινε παλληκάρι, ἐμάζωξε φουσσᾶτα· ὁμοίως ἤρθανε καὶ ἄλλοι ἀφεντάδες ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τοῦ ἐκάμανε βοήθεια καὶ συντροφίαν. Καὶ ἤρθε κοντὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι, καὶ ἐμίλησε μὲ τὸν βασιλέα καὶ ἐστερεώσανε μεγάλη ἀγάπην, καὶ τοῦ ἐτάξανε ὅτι νὰ τὸν βοηθήσουνε οἱ Ρωμαῖοι εἰσὲ καιρὸ χρείας νὰ πάγῃ καταπάνω τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ Μουσᾶ.

(168,19-171,5). Τότε ὡς τὸ ἔμαθε ὁ Μουσᾶς, πὼς ἐμάζωξε φουσσᾶτα ὁ ἀδελφός του ὁ Μεχεμέτης καὶ πάγει ἀπάνω τοῦ Μουσᾶ καὶ ἐμπήκανε εἰσὲ πόλεμον καί, πολέμου γενομένου, ἐνίκησέ τον ὁ Μουσᾶς τὸν Μεχεμέτη. Καὶ ὡσὰν εἶδε ὁ Μεχεμέτης πὼς ἐνικήθη, ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσε καὶ ἐδιάβη τὰ μέρη τῆς Πόλης. Καὶ ἐστάθη καὶ ἐμεταμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του, νὰ πάγῃ νὰ μεταπολεμήσῃ μὲ τὸν Μουσᾶ. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπερνούσανε τὰ φουσσᾶτα
φ. 31r του ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ εἰς τὴν Ρούμελη, καὶ ἐβάλασι πολλὴ | δύναμι εἰς τὸ ἀπέραμα τῆς Καλλίπολης καὶ εἰς τὸν βωμό, ὁποὺ τὸν λέγουσι Ἱερό, εἰς τὸ πέραμα τῆς Καλλίπολης· καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐμποδίζανε τὸ φουσσᾶτο τοῦ Μουσᾶ. Καὶ τοῦ Μεχεμέτη τὸ φουσσᾶτο ἀπέρασε εἰς τὴν Ρούμελη καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Βουλγαρία, ἐκεῖ ὁποὺ εἶχε τὴν ὀλπίδα του νὰ τοῦ δώσουνε βοήθειαν· καὶ ἐδώσανέ του. Καὶ ὁ Μουσᾶς ἑτοιμάζετόνε νὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἤρθε ἀπὸ τὸ βουνὸ τὸ λέγουσι Αἷμο, λέγουνέ το καὶ Πανία, καὶ ἐκεῖ ηὗρε τὸν ἀδελφό του μὲ τὰ φουσσᾶτα του, καὶ ἐσμίξανε εἰσὲ πόλεμον τὰ δύο φουσσᾶτα, καὶ ἐγίνη πολὺ αἷμας μία μερέα καὶ ἄλλη. Τὸ ὕστερο ἐτζάκισε ὁ Μουσᾶς τὸ φουσσᾶτο τοῦ Μεχεμέτη, καὶ ὁ Μεχεμέτης ἔφυγε καὶ ἐδιάβη καὶ ἐφυλάκτη εἰς τὸν ἀφέντη τῶν Σερβίων. Τότε ἐπίκραινέ τον πολὺ πὼς ἐνικήθη δύο βολὲς ἀπὸ τὸν ἀδελφό του. Τότε πάλι ἔβαλε βουλὴ ὅτι νὰ τόνε πολεμήσῃ καὶ τὴν τρίτη βολά. Καὶ ἔστειλε κρυφὰ ἄνθρωπον ἐδικό του ἐμπιστεμένο εἰς τὸν βεζὺρ πασᾶ, ὁποὺ εἶχε ὁ ἀδελφός του, ὀνόματι Βρενέζ, μέγας ἄνθρωπος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Μουσᾶ. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Μουρὰτ πασᾶ ὅτι νὰ ἀφήσουνε τὸν

---

725 ἤτονε : εἴ-εἴτονε cod. *726 βασιλόπουλλο : βασηλήωπουλο* cod. *749 τρίτη : τρήτο* cod.

ἀνδραγαθήματα αὐτοῦ, ὅμως — συνεχίζει — «αἱ πράξεις τούτου οὐ μόνον ἔμειναν ἄγνωστοι τοῖς Βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις, ἀλλὰ μάλιστα μετέβαλον παραδοξότατα τὸ ἐπώνυμον τοῦ Κιουρεστζῆ Τζελεπῆ (τοῦ νέου ἡγεμόνος παλαιστοῦ), ὃ ἔλαβεν ἐκ τῆς περὶ τὴν πάλην ἐπιτηδειότητος, εἰς τὸ τοῦ Κυριστζῆ Τζελεπῆ. Οὕτω δὲ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς τουρκικῆς γλώσσης μετεβλήθη εἰς τοξοποιὸν ἢ χορδοποιὸν (Φραντζῆς, κεφ. ΚΘ΄, Χαλκοκονδύλης, Δ΄, 95)».

Μουσᾶ καὶ νὰ βοηθήσουνε τὸν Μεχεμέτη, καὶ τόσο τοὺς ἔκαμε ταξίματα πολλὰ καὶ μεγάλα. Τότε ἐσμίξανε οἱ δύο πασᾶδες καὶ ἐβάλανε βουλὴ ὅτι νὰ κάμουνε τρόπον νὰ καθήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Μεχεμέτης. Καὶ οὕτως ἐγίνη ἡ βουλή. Ὡσὰν ἐστερεώθη ὁ Μεχεμέτης εἰς τὸ τάξιμο, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του, ὅσα ἠμπόρεσε, καὶ ἤρθανε καὶ οἱ Βουλγάροι εἰς βοήθειάν του, καὶ ἐβγῆκε καὶ ἐδιάβη νὰ πολεμήσῃ καὶ τὴν τρίτη βολά. Καὶ τὴν ἄλλη μερέα ἑτοιμάστη καὶ ὁ Μουσᾶς εἰσὲ πόλεμο. Καὶ ὁ Μεχεμέτης ἔβαλε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν ζερβὴ μερέαν, καὶ εἰς τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ πολέμου ἤτονε ὁ Βρενὲζ πασᾶς μὲ τὸ φουσσᾶτο του· καὶ ἔφυγε καὶ ἄφησε τὸν Μουσᾶ, καὶ ἐδιάβη εἰς βοήθειαν τοῦ Μεχεμέτη.

(172,7-172,13). *Τότε, ὡσὰν εἶδε ὁ Μουσᾶς ὅτι τὸν ἀφήσανε, ἔφυγε τὰ μέρη τῆς Βλαχίας· καὶ τὸν ἐκατατρέχανε οἱ ἀνθρῶποι τοῦ Μεχεμέτη, καὶ δὲν εἶχε τί κάμῃ, καὶ ἐμπῆκε μέσα εἰσὲ ἕναν καλαμιῶνα καὶ ἐκρύφτη. Καὶ* φ. 31v *ἐκεῖ | τὸν ηὕρανε οἱ ἀνθρῶποι τοῦ Μεχεμέτη καὶ τὸν ἐπιάσανε καὶ τὸν ἐπνίξανε διατὶ ἔτζι τοὺς εἶχε παραγγελίαν ὁ Μεχεμέτης* [1].

Τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Μουσᾶ Τούρκου Ὀτωμάνου, βασιλέως τῶν Τουρκῶν. 1404 — ὁ ἕφτατος — 7.

Ἡ ζωὴ τοῦ Μεχεμέτη [2]*, Ὀτωμάνου, ὁ ὄγδοος — 8.*

(172,13-172,19). *Ἐπειδὴ ὁ Μεχεμέτης ἐνίκησε τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσᾶ καὶ ἐκάθησε βασιλέας, καὶ δὲν εἶχε πόλεμον μηδὲ μὲ τινὰν ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ὀτωμάνου τῆς γενέας τους, τότε ἐμάζωξε τοὺς γιαννιτζάρους καὶ τοὺς ἐπίλοιπους ἀνθρώπους τῆς Πόρτας καὶ τοὺς ἔδωσε χάρες καὶ τὴν πληρωμή τους ἀνέβασε καὶ τιμὴ τοὺς ἔδωσε, ὡς ἔναι ἡ συνήθεια τῶν βασιλέων.*

---

753 ἔκαμε : ἐκαμε με cod. *756 εἰς τό : υτὸ* cod. *758 τρίτη : τρήτο* cod. *760 Βρενὲζ : βρένζ* cod. *769* primum *ὁ ὤγδος* scripsit post delevit et *ὁ εὔτατος* corr. cod. primum 8 scripsit post delevit et 7 corr. cod.

ὄγδοος ex *ενεατος* 8 ex 9 *772 γενέας : γενὲά* cod. *774 τους : τους τονε* cod. *συνήθεια : σηνίθηαν* cod.

---

1. Περὶ τῶν μεταξὺ Μουσᾶ καὶ Μωάμεθ πολέμων μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τελευταίου πβ. Χάμμερ, Α΄, σ. 421 ἑπ.

2. Διὰ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μωάμεθ Α΄ (1413 - 1421) εἰς τὸν θρόνον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Χάμμερ (Α΄, σ. 428) : «ὁ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Βαγιαζὴτ κατασπαράξας τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἔν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ περὶ διαδοχῆς πόλεμος μεταξὺ τῶν ἡγεμονοπαίδων, τῶν ἀντιποιουμένων τοῦ θρόνου, κατέπαυσε μέν, ἀφοῦ ἐκ τῶν τριῶν κεφαλῶν τῆς ὕδρας αἱ δύο ἔπεσον, ἀλλ' ἡ διχόνοια ἐξηκολούθησεν ἐν ἐπαναστάσεσιν, ὧν ἡ κατάσβεσις ἦν τὸ κύριον μέλημα τῆς ἑπομένης ὀκταετοῦς μονοκρατορίας τοῦ Μωάμεθ».

'Εχάρισε καὶ τοῦ πρίντζιπου τῆς Βουλγαρίας ἕναν καλὸν τόπον νὰ τὸν ὁρίζῃ καὶ νὰ ἔναι ἐδικός του, διατὶ τοῦ ἐβοήθησε πολύ. Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρός, ὅτι ἐστερέωσε τὴν βασιλείαν του, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ ἀφεντὸς τῆς Βλαχίας, καὶ ἐκούρσευε τοὺς τόπους καὶ σκλαβίαν ἔκαμνε. Καὶ ὡσὰν εἶδε ὁ ἀφέντης τῆς Βλαχίας πὼς τοῦ κάμει πολὺ ζημίαν, ἔβαλε ἀνθρώπους καὶ ἔκαμε ἀγάπην μὲ τὸν σουλτὰν Μεχεμέτη, νὰ φ. 32r *τοῦ δίδῃ χαράτζι πᾶσα χρόνο, ἐκεῖνο ὁποὺ ἔδιδε | καὶ πρωτύτερα, καὶ νὰ τὸν ἀκολουθᾷ, καὶ νὰ τοῦ βοηθᾷ εἰσὲ ὅποιον πόλεμον καὶ ἂν ὑπάγῃ νὰ τὸν ὁρίζῃ.*

(172,20-173,19). *Ὁμοίως τότε ἔκαμε ἀγάπη μὲ τὸν βασιλέα τῆς Πόλης καὶ μὲ τοὺς Ρωμαίους. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη ὁ κὺρ Μανουὴλ ὁ βασιλεὺ Παλαιολόγος εἰς τὸν Μορέα* [1] *καὶ ἔκραξε ὅλους τοὺς ἄρχοντες τοῦ Μορέως καὶ ἐμετακτίσανε τὸν τοῖχο τοῦ 'Εξαμιλίου, ὁποὺ ἔναι ἓξι μίλια, καὶ ἐκάμανε τὸν Μορέα καὶ ἔγινε ὡσὰν νησί. Τὸν ὁποῖον τοῖχο τὸν εἶχανε κτισμένο οἱ Μωραΐτες, ὅταν ἠθέλησε ὁ Ξέρσες νὰ μπῇ εἰς τὸν Μορέα πρὶν τοῦ Χριστοῦ, 2100 χρόνοι. 'Αμμὴ ἔσοντας νὰ περάσῃ πολὺς καιρός, ἐχάλασε. Καὶ πάλι τὸν ἔκτισε ὁ 'Ιουστινιανός, ὁ βασιλέας τῆς Πόλης, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἔκτισε ὁ κὺρ Μανουήλ, ὡς εἴπαμε, ὁ Παλαιολόγος διὰ τὸν φόβον τῶν Τουρκῶν* [2]. *Καὶ ὡσὰν τὸν ἐδυνάμωσε, ἔβαλε τὸν ἀδελφό του τὸν δεσπότη νὰ ὁρίζῃ τὸν Μορέα καὶ νὰ τόνε φυλάῃ. Καὶ ἔβαλε τοὺς Μωραΐτες νὰ ἔχουνε ἔννοια καὶ νὰ τόνε φυλάουσι, καὶ νὰ τοὺς πληρώνουσι οἱ ἄρχοντες τοῦ Μορέως. 'Αμμὴ αὐτοὶ ἐναντιώθησαν καὶ δὲν ἠθέλανε νὰ πληρώσουνε. Καὶ τοὺς ἐπιάσε νὰ τοὺς πάγῃ εἰς τὴν Πόλη νὰ τοὺς παιδέψῃ. Καὶ ὡς εἴδανε αὐτά, ἐστέρξανε καὶ στανίο τους, διατὶ εἶχε πολλὴ ἀγάπη ὁ βασιλεὺ μὲ τὸν σουλτὰν Μεχεμέτη.*

(173,20-174,3). *Τότε ἐσηκώθη ὁ σουλτὰν Μεχεμέτης καὶ ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ 'Ισμαὴλ πρίντζιπου τοῦ Σινωπίου. Λέγουσι πὼς αὐτὸς ἦτονε βοηθὸς τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ Μουσᾶ καὶ τοῦ ἔδιδε*

---

786 Μορέως : μορέους cod. *789 ἠθέλησε : ιθέλησαι* cod. ex *ιθέθέλησαι* *791* in margine : *τὸ Ξαμίλι* (cod. *τοκαξαμίλι*) *ποῖος τὸ ἔκτισε*

---

1. Πβ. καὶ Σφραντζῆν, 99,16 ἑπ.

2. 'Η οἰκοδόμησις ἤχθη εἰς πέρας ἐντὸς βραχέος διαστήματος, κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ 1415. 'Ως παρατηρεῖ ὁ Καλλιγᾶς (Μελέται Βυζαντινῆς ἱστορίας, ἐν 'Αθήναις, 1894, σελ. 622) : «τὸ τείχισμα τοῦ 'Ισθμοῦ ἦτο τότε κοινῶς παραδεδεγμένον δόγμα ὅτι μέλλει νὰ καταστήσῃ νῆσον ἀπόρθητον τὴν Πελοπόννησον, τελευταῖον καταφύγιον καὶ αὐτῶν τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐάν ποτε πορθηθῇ τὸ Βυζάντιον, πρὸς διάσωσιν καὶ τῆς 'Εκκλησίας καὶ τοῦ 'Ελληνισμοῦ. Καὶ σοφοὶ καὶ μὴ σοφοὶ μιᾷ φωνῇ ἐζήτουν προπύργιον κατὰ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι ὄπισθεν τοῦ τειχίσματος ἠδύναντο νὰ ἀντιτάξωσι σπουδαίαν ἄμυναν».

φλωρία καὶ ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Ἰσμαὴλ δὲν εἶχε δύναμι νὰ τὸν ἀντισταθῇ, νὰ τόνε πολεμήσῃ. Καὶ ἔκαμε ἀγάπη μὲ τὸν σουλτὰν Μεχεμέτη καὶ νὰ τοῦ δίδῃ ὅση ἐσοδεία τοῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸ χάρκωμα, διατὶ δὲν ἔβγαινε ἀλλοῦ, μόνε εἰς τὸν τόπον του. Καὶ οὕτως ἔστερξε.

(174,4-190,11). Καὶ ἀπὸ κεῖ ἔκαμε μάχη μὲ τοὺς Βενετζάνους, λέγοντας
φ. 32v γιὰ κάποιους | τόπους ὁποὺ ὡρίζανε εἰς τὸ Ἀρτζιπέλαγος, οἱ ὁποῖοι τόποι ἦτανε δυνατοί. Τότε οἱ Βενετζάνοι ἁρματώσανε τὰ κάτεργά τους, τὴν ἁρμάδα τους, καὶ ἐβάλανε καπετάνιο τὸν μισὲρ Πέτρο Λορδάνο, τζιντιλόμο Βενετζάνο, ἄξιον εἰς τοὺς πολέμους. Καὶ ἐδιάβη εἰς τὰ στενὰ τῆς Καλλίπολης καὶ ἕως εἰς τὰ καστέλλια, ὄχι διὰ νὰ πολεμήσῃ, μόνε νὰ δοκιμάσῃ εἰ μὲν καὶ ἔχῃ μάχη ὁ σουλτὰν Μεχεμέτης μὲ τοὺς Βενετζάνους καὶ διὰ νὰ φυλάξῃ καὶ κάποιους τόπους, ὁποὺ ὡρίσανε τήνε στερέα τῆς Ρούμελης, διὰ νὰ μὴν τοὺς κάμουνε ζημία οἱ Τοῦρκοι. Καὶ ὁ ἀγᾶς, ὁποὺ ἐφύλαγε τὴν Καλλίπολη, ὡσὰν εἶδε τὴν ἁρμάδα τῶν Βενετζάνω, ἔβαλε φωνὴ ὅτι δὲν δύνομαι νὰ πολεμήσω μὲ τοὺς ἐχθροὺς ὁποὺ ἤρθανε νὰ πολεμήσουνε καὶ νὰ κάμουνε μάχη. Καὶ τότε ἐμαζώκτησαν 25 κάτεργα καὶ 80 ἄλλα πλεούμενα. Ἐτοῦτα τοὺς ἐλέγαν οἱ Τοῦρκοι ὅτι εἶναι ἕτοιμα τάχα διὰ νὰ φοβηθοῦνε οἱ Βενετζάνοι. Ἀμὴ αὐτοὶ δὲν ἐφοβήθησαν εἰς τὰ λόγια τους, μόνε ἐδιάβησαν καὶ ἀράξανε εἰς τὸ Προικονήσι. Καὶ ἀπόμεινε ἕνα καράβι μοραΐτικο ὀπίσω, ὁποὺ ἤτονε συντροφία τῶν Βενετζάνω. Καὶ τότε ἤρθανε τὰ κάτεργα τὰ τούρκικα ἀπάνω του καὶ ἄρχισαν τὸν πόλεμον· καὶ ἐβάρησε καὶ ἐφουντάρησε ἕνα κάτεργο τούρκικο. Καὶ οἱ Βενετζάνοι τοῦ ἐκάμνασι σημάδι διὰ νὰ σιμώσῃ κοντά. Καὶ αὐτὸ ἐθάρρειε τοῦ κάμουσι σημάδι διὰ νὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἐφουντάρησε τὸ πρῶτο κάτεργο τὸ φανάρι τῶν Τουρκῶν. Καὶ εἴδανε οἱ Τοῦρκοι πὼς ὁ πόλεμος ἄρχισε ἀπὸ τοὺς Βενετζάνους. Καὶ ἐγύρισε ἡ μία ἁρμάδα καὶ ἡ ἄλλη καὶ ἐπολεμούσανε πολλὴ ὥρα καὶ ἐτζακίσανε οἱ Βενε-
φ. 33r τζάνοι τὴν ἁρμάδα τὴν τούρκικη, καὶ ἐπήρανε 131 κάτεργα καὶ ἄλλα πλεούμενα τούρκικα, μισοεύκαιρα. Καὶ ἰδόντας αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι, ἐπέφτανε εἰς τὸν γιαλό· καὶ ὅσοι ἠξέρανε καὶ ἐπλέανε, ἐγλυτώνασι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπνιγόντησαν. Καὶ οὕτως τοὺς ἐνικήσανε [1]. Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρός, ἐκάμανε ἀγάπη οἱ Βενετζάνοι μὲ τὸν σουλτὰν Μεχεμέτη.

(190,12-192,7). Καὶ τοῦτο διατὶ ἦτονε ἐμποδισμένος ἀπὸ τὸν ἀδελφό του τὸν Μουσταφᾶ, ὁποὺ ἐδιάβη εἰς τὸ Σινώπι καὶ ἔκραζε τοὺς ἀφεντάδες

---

804 ἔβγαινε : ἐβγελε cod. *827 ἡ ἄλλη : ο ἄλλη* cod. in margine : *ἁρμάδα 829 μισοεύκαιρα : μισὸεὐκιὲρα* cod.

---

1. Ὁ Πέτρος Λορεδάνος κατήγαγε πλήρη νίκην τὴν 29 Μαΐου 1416. Πβ. καὶ Χάμμερ, Β', σ. 13 ἑπ.

τοῦ τόπου ἐκεινοῦ νὰ μαζωκτοῦσι νὰ κάμῃ φουσσᾶτο, νὰ πάγῃ καταπάνω τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ σουλτὰν Μεχεμέτη. Καὶ ἔκαμε φιλία καὶ ἀγάπη μὲ τὸν ἀφέντη τῆς Βλαχίας νὰ τοῦ βοηθήσουνε νὰ πάρῃ νὰ καθήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός του. Καὶ ὡσὰν ἐσυβάστη μετ' αὐτοὺς καὶ τοῦ ἐτάξανε, ἀπέρασε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐστάθη ἐκεῖ ὀλίγον καιρό. Καὶ ἔσυρνε μὲ τοῦ λόγου του τριακόσους ἁρματωμένους, καὶ ἔκαμνε νὰ 'ρθοῦνε καὶ ἄλλοι ἀφεντάδες τῆς Ἀνατολῆς εἰς βοήθειάν του, καὶ νὰ ἀφήσουνε τὸν ἀδελφό του τὸν Μεχεμέτη. Ἀμμὴ ὁ Μεχεμέτης ἦτον ἀγρυπνὸς καὶ ἀνδρειωμένος εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἔλεγε, ὅτι «Ὁ Μουσταφᾶς δὲν ἔναι υἱὸς τοῦ πατρός μου, μηδὲ ἀδελφός μου καὶ δὲν μᾶς ἐμοιάζει, διατὶ ὁ καθολικός μου ἀδελφός, ὁ Μουσταφᾶς, ἀπόθανε ὁποὺ τὸ ἠξέρουσι βέβια ἀνθρῶποι· ὁποὺ καὶ μηδὲ οἱ Ρωμαῖοι δὲν τὸν ἀκολουθοῦσι εἰς τὴν βουλή του». Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρός, ἐδιάβη ὁ Μουσταφᾶς εἰς τὴν Βλαχία διὰ βοήθεια. Καὶ ὅθεν ἐγύριζε ἀπὸ κεῖ, τὸν ἐπιάσανε οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὸν ἐδώσανε τοῦ βασιλέως κὺρ Μανοὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὴν φυλακή. Καὶ ἔστειλε λόγο τοῦ σουλτὰν Μεχεμέτη, πὼς τὸν Μουσταφᾶ τὸν ἐπιάσα καὶ τὸν
φ. 33v ἔχω 'ς τὴν φυλακή. Καὶ τὸν ἐχάρηε πολλά. Καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν | ἔβγαλε καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Μυτιλήνη, ἀντάμα μὲ τὸν ἀφέντη τῆς Σμύρνης, εἰς τὴν φυλακή. Καὶ ἐστάθη ἐκεῖ ὅσο ὁποὺ ἀπόθανε. Καὶ διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολλὰ ὁ Μεχεμέτης τὸν βασιλέα τὸν κὺρ Μανοὴλ Παλαιολόγο.

(192,8-194,9). Καὶ τότε ἐστέκετόνε καλὰ ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων. Καὶ λέγουσι ὅτι ὁ βασιλέας ἔκαμε πολλοὺς υἱοὺς καὶ ἐμέρασε τὴν βασιλεία του καὶ ἐδιάβη εἰς πολλὰ χέρια, ὁποὺ ἃ δὲν τὴν ἤθελε μεράσει, ἐστέκετόνε καλὰ καὶ ὡμονοιασμένοι. Διατὶ ἀπῆτις τοὺς ἐμέρασε, ἤρθασι εἰσὲ ἀλληλομαχία καὶ ἐμαλώνασι ἀνάμεσόν τους, ὁποὺ εἶχε ἕξι υἱοὺς καὶ ἐφτωχήνασι : Ἰωάννης, νὰ ὁρίζῃ τὴν Κωνσταντινούπολι, Ἀνδρόνικος, Θεόδωρος, Κωνσταντῖνος, ὁ ὕστερος βασιλέας, ὁποὺ ἀπὸ τοῦτον ἐπῆρε ὁ Τοῦρκος τὴν Πόλι· ὁ πέμπτος ἦτονε ὁ Δημήτριος, ὁ ἕξατος ἦτονε ὁ Θωμᾶς· καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, ὁποὺ τοῦ ἐδώσανε διὰ ἀδελφομεράδι τὴν Σαλονίκη· ὁ ὁποῖος ἔπεσε εἰσὲ ἀρρωστείαν ἀγιάτρεφτη, λέπρα καὶ δὲν εἶχε τί κάμῃ, καὶ ἐπώλησε τὴν ἀφεντία του τὴν Σαλονίκη τῶν Βενετζάνω διὰ πενῆντα χιλιάδες φλωρία, καὶ τὴν ἐπαράδωσε, καὶ αὐτὸς ἐδιάβη εἰς τὸν Μορέα, εἰς τὸν ἀδελφό του τὸν κὺρ Δημήτριον, ὁποὺ ὥριζε τὸν Μορέα, καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ κάστρο στὴν Μαντίνεια, κοντὰ εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκεῖ ἀπόθανε. Καὶ ἄφησε ἕναν υἱὸν ὀνόματι Θεόδωρο καὶ ἦτονε ὁ θεῖος του ὁ ἄνωθεν κὺρ Θεόδωρος ὁ δεσπότης, καὶ δὲν εἶχε κληρονομίαν καὶ ἐπῆρε τὸν ἄνωθεν ἀνιψιὸν Θεόδωρον συνονόμα-

---

835 νὰ (κάμῃ) iteratum in cod. delevi *837 Βλαχίας : Βλάχηας* cod. *851 ἐχάρηε* ex *εραρηὲ* cod. *863 ἀδελφομεράδι : ἀδεφομεράδι* cod. *866* in margine : *εἰς τὸ ἅγιον ὄρος*

τον, διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν ἀφεντία του. Ἀκόμη λέγουσι ὁ ἄνωθες Ἀνδρόνικος, ὁποὺ ὥριζε τὴν Σαλονίκη, ὥριζε καὶ τὸ κάστρο τὸ Τριβίζο, ὁποὺ ἔναι κοντὰ εἰς τὴν Βενετία. Καὶ λέγουσιν ὅτι πηγαίνοντας ἐκεῖ ἀπόθανε. Λοιπὸν ὁ αὐτὸς Θεόδωρος, ὡσὰν ἐκληρονόμησε τὴν ἀφεντία τοῦ θείου του τοῦ κὺρ | Θεοδώρου, ἐπαντρέφτη καὶ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα κόντε Μαλατέστα εἰς τὴν Ἰταλία, ὁποὺ ὥριζε τὸ Ρίμανο· ἡ ὁποία ἤτονε πολλὰ φρόνιμη καὶ ὄμορφη. Ἀμμὴ ὑστέρου ἐπέσανε εἰσὲ σκάνταλα καὶ ἠθέλησε νὰ πάγῃ νὰ γίνῃ καλόγερος ν' ἀφήσῃ τῶν ἐδικῶ του τὴν ἀφεντία καὶ τὰ πλούτη. Ἀμμὴ οἱ συγγενεῖς του δὲν τὸν ἀφήσανε, διατὶ δὲν εἶχε κληρονομία καὶ εἶχε κάποια παιδία μπαστάρδικα, διατὶ δὲν εἶχε παιδία μὲ τὴν γυναῖκα του. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἀπόθανε ἡ γυναῖκα του, ἐμεταπαντρέφτη καὶ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα τοῦ Ραινιέρη Ἀτζιάβολου.

(194,10-203,8). Ὁ ὁποῖος ἤτονε δοῦκας τῆς Ἀθήνας καὶ ὥριζε καὶ τὴν Θήβα καὶ τὴν Κόρινθο καὶ ἕως εἰς τὸ Ζητούνι, καὶ εἶχε τὴν ἀφεντία αὐτὴ ἔσοντας καὶ εὑρισκόντησάνε οἱ Ἀτζάβολοι Φιορεντῖνοι ἄρχοντες ἀντάμα μὲ τοὺς ἐπίλοιπους Φράγκους ἀφεντάδες εἰς τὸν πόλεμο, ὁποὺ ἐπήρανε τὴν Κωνσταντινούπολι ἀπὸ τὸν Ἀλέξιον, βασιλέα τῆς Πόλης πρωτύτερα. Τότε, ὡσὰν ἐπήρανε οἱ Φράγκοι τὴν βασιλεία τῆς Πόλης τῶν Ρωμαίων, ἐπηγαίνασι καὶ ἐπαίρνανε τὰ κάστρη καὶ τὶς χῶρες ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ρωμαίων. Οὕτως καὶ οἱ Ἀτζάβολοι ἐδιάβησαν καὶ ἐπήρανε τὴν Ἀθήνα καὶ τοὺς τόπους, ὡς εἴπαμε· ἐδιάβησάνε καὶ οἱ Γενουβήζοι καὶ ἐπήρανε τὴν Ἔβριπο καὶ ἄλλους τόπους τῶν Ρωμαίων. Ἀμμὴ τὴν Ἔβριπο τὴν ἐπωλήσανε τῶν Βενετζάνω. Ὁ ὁποῖος Ραινιέρης Ἀτζιάβολος ἐπανδρέφτη, καὶ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα τοῦ Φιλίππου Ντόρια, Γενουβήσου, εἰς τοὺς 1251. Λοιπὸν ἐβουλήθη ὁ ρηθεὶς Ἀτζιάβολος νὰ ὁρίσῃ καὶ τὸν Μορέα. Ἀμμὴ ἔσοντας | καὶ ὥριζε ὁ δεσπότης Θεόδωρος τὸν Μορέα, ὁποὺ ἤτονε ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Κωσταντίνου Παλαιολόγου. Λοιπὸν ἐπαντρέφτη ὁ δεσπότης Θεόδωρος καὶ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα τοῦ Ραινιέρη Ἀτζιάβολου καὶ ἔταξέ του ὅτι ἀποθάνοντάς του, νὰ πάρῃ νὰ ὁρίζῃ τὴν Κόρινθο καὶ τὴν Θήβα καὶ τὴν Ἀθήνα, τοὺς ὁποίους τόπους τοὺς εἶχε παρμένους ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Καὶ οἱ Βενετζάνοι ἐφθονήσανε τὸν καιρὸ ἐκείνονε, καὶ ἐδιάβησάνε μὲ ἕξι χιλιάδες φουσσᾶτο νὰ πάρουνε τὴν ἀφεντία του. Ἀμμὴ ὁ Ἀτζιάβολος τοὺς ἀκαρτέρεψε εἰς στενοὺς τόπους καὶ τοὺς ἐτζάκισε. Καὶ τότε τὸν ἐκάμανε δοῦκα τῆς Ἀθήνας· καὶ ἐπήγαινε πολλὲς βολὲς εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι καὶ ἐστέκετόνε κοντὰ εἰς τὸν σουλτὰν Μουσᾶ, ὁποὺ εἶχε ἀγάπη μετ' αὐτον, ὁμοίως καὶ μὲ τὸν σουλτὰν Μουσουλμάνο, καὶ πάλι καὶ μὲ τὸν σουλτὰν Μεχεμέτη. Ὁ αὐτὸς Ἀτζιάβολος εἶχε καὶ ἄλλη μία θυγατέρα καὶ τὴν ἐπάνδρεψε μὲ τὸν Γα-

φ. 34r

φ. 34v

---

878 καλόγερος ex καλογρέος 886 τὸν πόλεμο : τον μπόλομο cod. 894 in margine 1251

λιόττο Μαλατέστα, Φράγκο, ὁποὺ ὥριζε τὴν Αἴγινα. Ἀμμὴ ἤτονε πτωχός.

(203,9-205,6). Λοιπὸν ὁ σουλτὰν Μεχεμέτης, γνωρίζοντας τοὺς Ρω-
910 μαίους πὼς τὸν ἀγαπούσανε κατὰ πολλά, πάντα τοὺς ἐβοήθα καὶ εἴ τι τοῦ ἐζητούσανε τοὺς ἐχάριζε, καὶ ἤτονε ἡ βουλή του ὅτι ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν βασιλεία του τὸν υἱόν του τὸν Μουράτη, διατὶ εἶχε καὶ ἄλλον υἱὸν μικρότερον καὶ ἤτονε ἀκόμη παιδί. Καὶ ἐβουλήθη νὰ τοὺς μεράσῃ, νὰ δώσῃ τοῦ Μουράτη τὴν Ρούμελη· καὶ τὴν Ἀνατολὴ νὰ δώσῃ τοῦ Μουσταφᾶ, τοῦ μικρότε-
915 ρου. Οὕτως ἄφησε τὴν διαθήκη του· ἐτοῦτος ὁ σουλτὰν Μεχεμέτης ἔκαμε καὶ τοὺς κράζανε σουλτάνους, διατὶ τοὺς πρωτύτερους δὲν τοὺς ἐλέγανε σουλτάνους. Καὶ τοῦτο διατὶ τὸν ἀγαπούσανε πολλὰ καὶ ἤτονε καλὸς βασιλέας. Καὶ
φ. 35r λέγουσι ὅταν ἐπολέμησε τὴν Νικόπολι | καὶ τὴν ἐπῆρε ἔκαμε ἀτός του μεγάλη ἀνδραγαθία. Καὶ ἐπειδὴ ἤτονε ἀστενής, ἐπαράγγειλε τῶν παιδιῶ του ὅτι τὰ
920 ὅσα ἄφησε εἰς τὴν διαθήκη ἐκεῖνοι νὰ κρατοῦνε καὶ νὰ κάμουνε καὶ νὰ εἶναι εἰς βοήθεια τῶν βασιλέων τῶν Ρωμαίων ὅταν τοὺς κάμῃ χρεία. Καὶ ἀπόθανε 1129. Ἐβασίλευσε χρόνους 22· καὶ εἶχε πολλὰ ἄξιους καὶ φρόνιμους πασᾶδες καὶ ἐκυβερνούσανε τὴν βασιλείαν. Καὶ ὁ Βρενὲζ ἔκαμε πολλὲς νίκες εἰς τὴν Ρούμελη, ὅταν ἤτονε μὲ τὸν σουλτὰν Μουσᾶ καὶ μὲ τὸν σουλ-
925 τὰν Μεχεμέτη ἤτονε καὶ Τρουχάνης καὶ αὐτὸς ὁμοίως.

Τέλος τῆς ζωῆς τοῦ σουλτὰν Μεχεμέτη βασιλέως εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι· ὁ ἐννέατος — 9.

---

908 Αἴγινα : *έγενα* cod.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ*

Ἄγκουρη, 481, ἡ Ἄγκυρα.
Ἀδάμ, 597, 630, ἀφέντης τῆς Βλαχίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Δᾶνος).
Ἀθήνα, 883, 890, 899, 903.
Αἴγινα, 908.
Αἷμα καὶ *Αἵμος*, 630, 744, τὸ ὄρος Αἷμος.
Ἀλαμανία, 231, ἡ Γερμανία.
Ἀλαμάνος, 235.
Ἀλβανῖτες, 203, 413.
Ἀλέξανδρος Σκεντέρης, πβ. Σκεντέρης Ἀλέξανδρος.
Ἀλέξιος, 887.
Ἀλῆς, 350, πρῶτος κιαούσμπασης (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἀλίης ὁ Χαρατίνεω).
Ἀλούρης, 724, ἀφέντης τῆς Καραμανίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἀλισούριος).
Ἀμάϊκα, 169, πόλις τῆς Ἀρμενίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σαμάχιον ἢ Σαμαχίη) βλ. καὶ Σουμάκια.
Ἀμάστρια, 178, ἡ Ἄμαστρις, πόλις ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Παφλαγονίας.
Ἀνατολή, 128, 171, 185 κλ.
Ἀνδριανόπολι καὶ *Ἀνδριανούπολι*, 126, 300, 320 κλ.
Ἀνδρόνικος (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος.
Ἀραγῶνα, 228, Ἱσπανίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ταρακῶν = Ἀραγωνία).
Ἀρβανιτία, 132.
Ἄργος 392, 408 (Πελοποννήσου).
Ἀρμενία, 166, καὶ *Μικρὴ Ἀρμενία*, 179.
Ἀρτζιπέλαγος, 807, Ἀρχιπέλαγος.
Ἀστραπή, 490, 576, ἐπώνυμον τοῦ Βαγιαζὴτ Α΄.
Ἀτζιάβολοι, 885, 890, ἡ γνωστὴ οἰκογένεια τῆς Φλωρεντίας τῶν Acciaiuoli.
Ἀτζιάβολος Ραινιέρης, 882, 893, 895, 898, κλ. δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ραινέριος).
Αὐλῶνα, 214, ἐνταῦθα ἀντὶ Σάλωνα.
Ἀχιλλεύς, 209, ὁ ὁμηρικὸς ἥρως.

Βενετία, 48, 53, 62, 376, 873.
Βενετζάνος, 50, 56, 395, 808, 809, 812.
Βερρόε, 705, ἡ Βέρροια.
Βιέννα, 269.
Βλαχία, 303, 305, 306, 596, 597 κλ.
Βλάχοι, 314, 596, 609.
Βουλγαρία, 122, 130, 237, 296, 671, 675, 691, 742, 775.
Βουλγάροι, 123, 476, 609, 757, 759.
Βρενέζ, *Βρενέζης* καὶ *Βρενές*, *Βρενέσης*, 318, 388, 412, 654, 751, 760, 923, ὁ Βρενὲδ πασᾶς, μπεργλέμπεης τῆς Ρούμελης (πβ. Χαλκοκονδύλην : Βρενέζης).

Γαλιόττος Μαλατέστας, πβ. Μαλατέστας Γαλίοτος
Γένοβα, 367.
Γενουβήζος καὶ *Γενουβήσος*, 891, 894.
Γιακοῦπος, 82, 114, 117, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Α΄ (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἰαγούπης).
Γιακοὺ - πασᾶς, 387, 391, 407, στρατηγὸς Βαγιαζὴτ Α΄, (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἰαγούπης).

Δημήτριος (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Δημήτριος.
Δράγασης ἢ *Δράκος Κωνσταντῖνος*, 341 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Κωνσταντῖνος ὁ

---

* Πλήρης κατάλογος τῶν ὀνομάτων θὰ δημοσιευθῇ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὅλου κώδικος.

Ζάρκου). Τούτου τὴν θυγατέρα λαβὼν εἰς δεύτερον γάμον Μανουὴλ ὁ Β', ἀπέκτησεν ἐξ υἱούς. Πβ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἔνθ' ἀν., τόμ. Ε', σελ. 284.
Δομέτζια, 208, ἡ Δομοκὸς (πβ. Χαλκοκονδύλην : Δομοκίη).

Ἔβριπος, 892, ἡ Εὔβοια.
Ἑλλάδα, 206.
Ἑξαμίλιον, 787 (Κορινθίας).
Ἔρτζικα, 169, 417, πόλις τῆς Ἀρμενίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἐρτζιγγάνη).
Ἔσαί, 523, 714, 718, υἱὸς Βαγιαζήτ τοῦ Α' (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἰησοῦς).
Εὐρώπα καὶ *Εὐρώπη*, 202, 243.

Ζητούνι, 210, 639, 884 (παρὰ τὰς Θερμοπύλας).

Ἤπειρος, 132, 203.

Θεόδωρος (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Θεόδωρος.
Θερμόπολι, 211, αἱ Θερμοπῦλαι.
Θεσσαλία, 205, 209, 457, 706.
Θήβα, 884, 899.
Θωμᾶς (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Θωμᾶς.

Ἱερό, 739.
Ἰουστινιανός, 791.
Ἰσμαήλ, 800, 802, ἡγεμὼν τῆς Σινώπης (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἰσμαήλης).
Ἰωάννης (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Ἰωάννης.
Ἰωνία, 572.

Καλλίπολι, 526, 603, 739, 740, 810, 814.
Καππαδοκία, 199, 454.
Καρᾶ πασᾶς, 18, στρατηγὸς Μουράτ Α' (πβ. Χαλκοκονδύλην : Χαρατίνης).
Καραγισούφης, 200, ἡγεμὼν ἐν Καππαδοκίᾳ (πβ. Χαλκοκονδύλην : Καραϊσούφης).
Καραλούκης, 180, 181, ἡγεμὼν Σαμαχίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Καραϊλούκης).
Καραμανία, 724.
Καστορία, 77.
Κατακοζηνός, 48, 61.
Κόλκιδα, 177, ἡ Κολχίς.
Κόρινθος, 884, 899.
Κορώνη, 390.
Κωνσταντῖνος (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος.
Κωνσταντῖνος (Δράγασης), πβ. Δράγασης Κωνσταντῖνος.
Κωνσταντινούπολι, 25,149,322,324,353 κλ.

Λάζαρος, 72, 73, 87, 90, 97, 527, 610, 673, δεσπότης Σερβίων (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἐλεάζαρος).
Λάρισος, 210, ἡ Λάρισα.
Λεχία, 305, ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὀνομασία τῆς Πολωνίας.
Λορδάνος Πέτρος, 809 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Πέτρος τῶν Λαυρεδάνων).
Λυδία, 473.

Μακιδονία, 326, 413, 704.
Μαλατέστα, 875, ἡ ἰταλικὴ οἰκογένεια τῶν Malatesta.
Μαλατέστας Γαλιόττος, 908, κύριος τῆς Αἰγίνης.
Μαμουνᾶς, 331, 335, ἀφέντης τῆς Μονεμβασίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μαμονᾶς).
Μάνη, 868.
Μανουὴλ καὶ *Μανοὴλ (Παλαιολόγος)*, πβ. Παλαιολόγος Μανουήλ.
Μανουὴλ ὁ Μπάσταρδος (Παλαιολόγος), πβ. Παλαιολόγος Μανουήλ.
Μαντίνεια, 867.
Μᾶρκος, 122, 125, Κράλης τῆς Βουλγαρίας.
Μαύρη θάλασσα, 587.
Μεδέσιος, 186, Τοῦρκος ἡγεμὼν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μενδεσίας).
Μεδινέ, 199.
Μεδῖνος, 186, Τοῦρκος ἡγεμὼν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μετίνης).
Μεζηθρᾶς, 328, 394, 397, 401, ὁ Μυστρᾶς.
Μεζηθριῶτες, 398, 402.
Μεχεμέτης, 523, 719, 734, 735 κλ., υἱὸς Βαγιαζήτ Α' (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μεχμέτης).
Μιλάνα, 378, τὸ Μιλάνον.

Μιχάλης, 98, ὁ Σέρβος Μιλόσης Κοβίλοβιτς (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μηλόης).
Μοθώνη, 391, 396.
Μολδαβία, 76, 303.
Μολδάβοι, 304.
Μονεβασία, 331, 334.
Μονεβασιώτης, 331.
Μοραΐτης, 789, 794.
Μοραΐτικο, 820.
Μορέας, 71, 206, 230, 328.
Μουράτης, 15, 17, 18, 21 κλ., ὁ σουλτάνος Μουρὰτ Α΄.
Μουράτης, 912, 913, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μεχεμέτ.
Μουρὰτ πασᾶς, 752 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἀμουράτης).
Μουσᾶς, 522, 590, 592 κλ. υἱὸς Βαγιαζὴτ Α΄ (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μωσῆς).
Μουσουλμάνος, 523, 581, 586, 591 κλ. υἱὸς Βαγιαζὴτ Α΄ (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μουσουλμάνης).
Μουσταφᾶς, 583, 834, 843, 845, υἱὸς Βαγιοζὴτ Α΄.
Μουσταφᾶς, 914, νεώτερος υἱὸς τοῦ Μεχεμέτ.
Μπαγιαζήτης, 82, 83, 113, 117, 120 κλ. ὁ σουλτάνος Βαγιαζὴτ Α΄ (πβ. Χαλκοκονδύλην : Παιαζήτης).
Μπλατίκας, 673, 674.
Μπογδανία, 712.
Μπόσινα, 130, 204, ἡ Βοσνία.
Μπουκιάρδος, 287, μπονσινιόρος.
Μποῦλκος, 76, 672 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Βοῦλκος).
Μπουντούνι, 238, 297, ἡ Βούδα (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μπούδη).
Μύρσας, 302, 303, 305, 307, 314 κλ. ἀφέντης τῆς Βλαχίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Μύρξας).
Μυτιλήνη, 27, 852.

Νικόπολι, 239, 918.
Ντάβαλος, 213, 215, 225, ἡγεμὼν τῶν Σαλώνων (πβ. Χαλκοκονδύλην : Δὲ Λουῆς).
Ντόρια Φίλιππος, 894, τῆς γνωστῆς ἰταλικῆς οἰκογενείας τῶν Doria.
Ντούναβι, 237, 309, 319, ὁ Δούναβις.

Ξέρσες, 789, ὁ Ξέρξης.

Ὀτωμάνος, 389, 665, 768, 772, ὀθωμανός. Τοῦρκος.
Οὐγγαρία καὶ *Οὐγγρία*, 74, 126, 236, 298, 302.
Οὔγγαρος, 256, 261, 266, 286.
Οὐρκάν, 702, 708, 709, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουσουλμάνου (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ὀρχάνης).
Οὐρχάνος, 542.
Ὄχριδα, 77, ἡ Ὀχρίς.

Παλαιολογιάννοι, 347.
Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, 13, 138, 151, 365, 374, υἱὸς Ἰωάννου Ε΄, γνωστὸς ὡς Ἀνδρόνικος Δ΄.
Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, 860, 862, 871, υἱὸς Μανουὴλ Β΄.
Παλαιολόγος Δημήτριος, 862, 867, υἱὸς Μανουὴλ Β΄.
Παλαιολόγος Θεόδωρος, 71, 328, 333, 344, 393, 400, 403, Θεόδωρος Α΄, τριτότοκος υἱὸς Ἰωάννου Ε΄, δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ.
Παλαιολόγος Θεόδωρος, 860, 869, 875, 896, 897, Θεόδωρος Β΄, δευτερότοκος υἱὸς Μανουὴλ Β΄, δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ.
Παλαιολόγος Θεόδωρος, 869, 870, 874 υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου.
Παλαιολόγος Θωμᾶς, 862, ἕκτος υἱὸς Μανουὴλ Β΄.
Παλαιολόγος Ἰωάννης, 10, 16, 41, 47, 68, 606, 685, Ἰωάννης ὁ Ε΄. Ἀπέκτησε τοὺς ἑξῆς υἱούς : Ἀνδρόνικον, Μανουήλ, Θεόδωρον, Δημήτριον, Εἰρήνην καὶ τὸν νόθον Μανουήλ.
Παλαιολόγος Ἰωάννης, 138, 207, 336, 338, 365, 373, 374, μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Δ΄, παρά τινων ἀναγραφόμενος ὡς Ἰωάννης Ζ΄.
Παλαιολόγος Ἰωάννης, 859, υἱὸς Μανουὴλ Β΄, ὁ πραγματικὸς Ἰωάννης Ζ΄, παρά τινων ἀναγραφόμενος ὡς Η΄.
Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος, 860, υἱὸς Μανουὴλ Β΄, ὁ βραδύτερον ὑπερασπιστὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος ΙΑ΄.

Παλαιολόγος Μανουὴλ καὶ *Μανοήλ*, 16, 19, 20, 21, 25, 31, 36, 42, 137, 143, 146, 150, 151, 159, 342, 355, υἱὸς Ἰωάννου Ε', ὁ Μανουὴλ Β'. Ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ἀπέκτησε τὸν Ἰωάννην, διαδεχθέντα αὐτόν, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου τοὺς Θεόδωρον, Ἀνδρόνικον, Κωνσταντῖνον, Δημήτριον, Θωμᾶν καὶ Μιχαήλ. Ἔσχεν ὡσαύτως νόθον θυγατέρα, τὴν Ζαμπιάν.

Παλαιολόγος Μανουὴλ ὁ Μπαστάρδος, 684, νόθος υἱὸς Ἰωάννου Ε'.

Παλαιολόγος, 127 (ἐνν. ὁ Ἰωάννης Ε').

Παλαιολόγος, 348, 350, 353, 355 (ἐνν. ὁ Μανουὴλ Β').

Πανία, 744, ἡ πέραν τοῦ Αἵμου χώρα (πβ. Χαλκοκονδύλην : Πανίου χώρα).

Πάτρα (νέα), 211.

Περσία, 496, 497.

Περσιάνος, 502.

Πέτρος Λορδάνος, πβ. Λορδάνος Πέτρος.

Πόλι, 40, 56, 64 κλ.

Πόρτα, 349, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη.

Πρασοβόν, 311, ὄρος τῆς Τρανσυλβανίας.

Πρέβεζα, 239, 244.

Προικονήσι, 820 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Προικόνησον).

Προῦσα, 29, 103, 140, 530, 602, 658, 724.

Προφήτης, 433 (ἐνν. ὁ Μωάμεθ).

Ραινιέρης Ἀτζιάβολος, πβ. Ἀτζιάβολος Ραινιέρης.

Ράσια, 237.

Ρίμανο, 876, ἡ πόλις Ρίμινι (Ἰταλίας).

Ρόδος, 261, 398, 400.

Ρούμελη, 129, 203, 243, 456, 494, 501 κλ.

Ρωμαῖος, 86, 127, 323, 331, 524, 525 κλ., Ρωμιός.

Σάβα, 80, ποταμὸς τῆς Ἰλλυρίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σάβα).

Σακοῦκος, 497, 502, Πέρσης ἡγεμών (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σαχροῦχος).

Σαλαμπάν(ος), 701, 704, 707, σύμβουλος τοῦ Οὐρκὰν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Παλαπάνος).

Σαλονικαῖοι, 23.

Σαλονίκη, 16, 18, 19, 20 κλ.

Σαούς, 3, 6, 9, 11, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α' (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σαουζῆς).

Σαργάνος, 185, ὁ Τοῦρκος ἡγεμὼν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σαρχάνης).

Σεβαστεία, 454, 457, 460, ἡ Σεβάστεια (Καππαδοκίας).

Σεδῖνος, 185, Τοῦρκος ἡγεμὼν (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἀϊδίνης).

Σερβίων, 73, 528, 587, 748.

Σέρβος, 84, 85, 98, 476, 498.

Σηλυβρία, 364, 370 (Θράκης).

Σιγισμόντος, 231, 235, 241, 245, 246 κλ. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας (1368 - 1437) (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σιγισμοῦνδος).

Σιδεροβία, 675, 678.

Σκαμνί, 296, 320, 600, 633, τὸ Διβάνι.

Σκεντέρης Ἀλέξανδρος, 166, 167, 170, 179, βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Σκενδέρης).

Σκουπία, 129, Σκόπια.

Σκύθας, 540.

Σμύρνη, 852.

Σούζα, 188.

Σουλαϊμάνης, 593, 594.

Σουμάκια, 180, 183, πόλις τῆς Ἀρμενίας (βλ. καὶ λ. Ἀμάϊκα).

Σουρία, 568.

Σπανιόλος, 228, 235, Ἰσπανός.

Στέφανος Μποῦλκος, πβ. Μποῦλκος.

Στέφανος, 610, 612, 615, 673, 676, 677, υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Λαζάρου (πβ. Χαλκοκονδύλην : Στέπανος).

Στράτης, 226, ἱερεύς, σύζυγος τῆς χήρας Δὲ Λουῆ, ἡγεμόνος τῶν Σαλώνων.

Συνώπι, 800, 834.

Ταμερλάν(ος), 189, 191, 192, 195 κλ. (πβ. Χαλκοκονδύλην : Τεμήρης).

Ταξίαρχος, 284.

Τάρταρης, 188, 189, 193, 539.

Ταρταρία, 416.

Τούρκικο, 821, 823, 828.

Τοῦρκος, 46, 83, 99, 111 κλ.

Τραπεζόντα, 343, ἡ Τραπεζοῦς.

Τριβίζο, 872, ἡ πόλις Treviso.

Τρουχάνης, 925 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Τουραχάνης).

Φέρρα, 17, 327, πόλις τῆς Μακεδονίας πβ. Χαλκοκονδύλην : Φερραί), βλ. σελ. 222, σημ. 1.
Φέρσαλα, 209, τὰ Φάρσαλα.
Φιλαδελφεία, 155, ἡ Φιλαδέλφεια (Λυδίας).
Φιλαδέλφος, 156.
Φίλιππος Ντόρια, πβ. Ντόρια Φίλιππος.
Φιορεντῖνος, 885.
Φραγκία, 48, 366, 375 (πβ. Χαλκοκονδύλην : Κέλται).
Φράγκος, 886, 888, 908.
Φράντζα, 51, 288, 380, ἡ Γαλλία.
Φραντζέζος, 250, 256, 260, 264, 266, 287.
Φρυγία, 195, 473, 478, 485.
Φῶκες, 205.

Χάνης, 653, γιαννιτζάραγας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Χασάνης).
Χριστιανοί, 22, 43, 44, 75 κλ.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ

ἀγᾶς, 814.
ἀγνωσία, 257.
ἄγνωστος, 553.
ἄγροικος, 555.
ἀγρυπνός, 842.
ἄδεια, 93.
ἀδελφομεράδι, 863.
ἀδυναμίζω, 45, 410.
αἷμας, 746.
ἀκαρτερῶ, 80, 902.
ἀλληλομαχία, 858.
ἀλλόφυλος, 432.
ἀμπέλι, 361.
ἀναγελῶ, 452.
ἀντιμοιβή, 197.
ἀξεννοίαστα, 693.
ἀξεννοίαστος, 638.
ἀπεζεύω, 252.
ἀπεζός, 85, 101, 236, 253 κλ.
ἀπέραμα, 739.
ἀπερνῶ, 54, 129, 139, 236, 237 κλ.
ἀποκρισάρις, 99, 428
ἀράζω, 820.
ἀρμάδα, 681, 684, 686, 688 κλ.
ἀρματώνω, 79, 141, 525, 682, 683 κλ.
ἅρπαγος, 540.
ἄρχοντας, 66, 148, 150 κλ.
ἄσπρα, 467.
ἀστενής, 919.
ἀτός, 7, 168, 310, 491, 918.
αὐτοῦνος, 52, 108.
ἀφέντης, 42, 75, 76, 78, 96, 122, 125 κλ.
ἀφεντία, 37, 49, 89, 180, 192 κλ.
ἀφωνάζω, 271.
ἀχώρια, 382.

βασιλεία, 61, 66, 110, 112 κλ.
βασιλόπουλλο, 35, 726.
βεζύρης καὶ βιζύρης, 114, 483.
βολά, 442, 748, 750, 758 κλ.
βουνό, 630, 706, 744.
βωμός, 739.

γερακαρέος, 535, 537.
γεράκι, 541, 543.
γιαννιτζάραγας, 653.
γιαννιτζάρος, 495, 653, 772.
γογγύζω, 216.
γραφή, 231, 367, 650, 707.
γροικῶ, 307, 457, 557, 565.
γυναικαδελφός, 672.

δαῦτος, 143, 189, 317, 524, *δαύτη*, 365.
δεσπότης, 73, 84, 87, 91 κλ.
διαβάζω, 103, 253, 518, 531, 661.
διαγουμᾶς, 390.
διαγουμίζω, 131, 133, 190, 204, 296 κλ.
διαθήκη, 915, 920.
δικάζομαι, 153.
δοῦκας, 27, 187, 378, 383, 418 κλ.
δρυμῶνας, 313.
δυναμώνω, 793.

ἐβλέπω, 394.
ἐγκαλῶ, 333.
εἰπωμένος, 179.
ἔκθρα, 590.
ἐκθρός, 441, 450, 470, 499, 500, 505 κλ.
ἐλεεινός, 213.
ἐμενὸς (ἐμοῦ), 442.
ἐμποδισμένος, 582, 833.
ἐννέατος, 927.
ἔννοια, 634, 638, 794.
ἕξατος, 862.
ἔξοδες, 54, 56.
ἐξοδιάζω, 54.
ἐξοστικός, 381.
ἐξωρισμένος, 410.

ἐπίλοιπος, 773, 886.
ἐπίτροπος, 62, 152, 373, 585, 751.
ἐσοδεία, 804 (βλ. καὶ *σοδεία*).
ἔφτατος, 769.

ζαγάρι, 543.
ζαγαρίγκης, 535, 537.
ζεματίζω, 13.
ζερβός, 493, 760.
ζούρα 55.

θανατήσιμος, 86.
θέλημα, 38, 40.
θεωρητικός, 92.

καβαλλάρος καὶ *καβελλάρος*, 101, 141, 255, 274, 280 κλ.
καβαλλικεύω, 252, 488, 507, 570, 571.
καβελλαραῖος, 619.
καβελλαρία, 124.
καβελλιέρος, 401, 402.
καθολικός, 844.
καλαμιῶνας, 765.
καλοφαίνομαι, 39.
καμήλι, 465.
κάμπος, 316.
καμώνομαι, 90, 618.
καπετάνιος, 684.
καπίκης, 93, 97, 100.
καράβι, 681, 820.
καστέλλι, 211, 238, 811.
κάστρο, 33, 131, 134, 154, 167, 168, 169 κλ.
κατασφάζω, 123, 271, 505, 621.
καταχαλῶ, 687.
κάτεργα, 681, 683, 808, 817, 821, 823, 825.
κιαούσης, 93, 97, 353, 356, 357 κλ.
κιαούσμπασης, 349.
κοιμητιό, 645.
κομματιάζω, 98.
κοπέλλι, 534.
κουρσεύω, 362, 671, 778.
κοῦρσος, 390.
κούρτη, 382, 469.
κυβερνῶ, 61, 216, 332, 923.

λαγωνικό, 535, 539, 541, 543.
λέπρα, 864.
λόγγος, 312, 315.

μάγος, 227.
μακρέα, 277, 551.
μανιώνω, 446, 543.
μαντᾶτο, 463.
μαντατοφόρος, 231, 436, 444, 448.
μαρισκάλκος, 288.
μάστορας, 723.
μέγας μάστορας, 261, 397.
μεγιστάνος, 550.
μερέα, μερία, 22, 367, 482, 493, 549, 642 κλ.
μεταχτίζω, 787.
μεταμαζώνω, 736.
μεταπαντρεύομαι, 881.
μεταπολεμῶ, 737.
μικροπαλληκαρόπουλλο, 710.
μίλια, 787.
μισοεύκαιρα, 829.
μουλάρι, 545.
μπάϊλος, 69, 338.
μπαστάρδικο, 880.
μπεγλέρμπεης, 654.
μπέης, 105, 520.
μποσινιόρος, 287.
μπροστέλλα, 265.

ξετρέχω, 688.
ξεφάντωμα, 645.
ξεφαντώνω, 634.
ξοδιάζω, 54.

ὀλπίδα, 742.
ὀλπίζω, 1, 631.
ὀμμάτια, 9, 11.
ὀμόπιστος, 431.
ὀνειδίζω, 538.
ὄργανα τοῦ πολέμου, 254.
ὁρίζω, 8, 16, 17, 28 κλ.

παλληκάρι – παλληκαρόπουλλο, 4, 6, 480, 723.
παντυχαίνω, 358.
παραθαλασσία, 640.
πασᾶς, 19, 24, 105, 483, 493, 494 κλ.
πατρίκιος, 149.

πατρογονεῖς, 659.
πέραμα, 740.
περιβόλι, 361.
περίγυρος, 240.
πιστό, 644.
πλεούμενο, 525, 683, 817, 828.
ποδαλγία, 299.
ποδέλοιπα, 63.
πουνιάλο, 95.
πραματευτής, 50, 56.
πρίντζιπος, 375, 383, 775, 800.
προγονέος, 324.

ραγιᾶς, 106.
ράχι, 571.
ρῆγας, 51, 380, 381.
ρηγᾶτο, 305.

σαΐττα, 85, 86.
σαλιβάρι, 516.
σαράγι, 495, 529.
σεργούνης, 410.
σημάδι, 481, 823, 824.
σιμώνω, 94, 823.
σκάνταλα, 877.
σκιάζομαι, 317.
σκλαβία, 132, 297, 362 κλ.
σκοινᾶς, 722.
σκοινί, 663.
σοδεία, 60.
σουλτάν, 15, 17, 26 κλ.
σπαχῆς, 656.
στανίο, 798.
σταφίδα, 14.
στέργω, 34, 90, 149, 150, 155 κλ.
στερέα, 689, 813.
στερεώνω, 730, 756, 768.
συβάζω, 838.
συμπάθειο, 31.
συνονόματος, 870.
σώνω, 57, 63, 173, 247 κλ.

τάζω, 142, 144, 377 κλ.
τάξιμο, 753, 756.
τεῖχος (τειχία), 163, 574, 607, 787.
τέντα, 465, 480, 623.
τεντώνω, 479, 706.
τζακίζω, 123, 260, 272, 273 κλ,
τζακισμός, 269, 506.
τζαούσης, 426, 429, 444, 447.
τζιντιλόμος, 809.
τραδίρω, 702.
τρύπα, 564.

ὑπόδουλος, 46, 469.
ὑποτεταγμένος, 329, 347, 351.
ὕστέρου, 139.

φαγία, 644.
φαμελία, 128, 310.
φαρμακεύω, 225.
φιλεύω, 384.
φλαμπουριάρης, 223.
φλάμπουρο, 164.
φλουρία καὶ φλωρία, 49, 60, 144 κλ.
φόρεμα, 426, 429, 437, 441, 548.
φουντάρω, 822, 825.
φουσσᾶτο, 81, 82, 101, 102 κλ.
φούστα, 525.
φταίσιμο, 32, 35.
φυλακή, 58, 368, 546, 561, 563, 574, 849, 851, 853.
φυλάκτορας, 246, 565.

χαλασμός, 506.
χαλῶ, 360, 408, 790.
χαντάκι, 618.
χαράτζι, 142, 145, 781.
χαρίσματα, 218, 222, 380.
χάρκωμα, 804.
χογκιάρ, 109.
χρεία, 67, 731.
χρεώστης, 136.